

to carry *in John Jones*

PARSONS (Robert)
the Jesuit.

L E Y F R

Y

RESOLUTION,

Edw. Mescalp
hollaw^{NEW}l ymroiad,

I Roi'r Cwbl o'n Brŷd, a'n meddwl,
a'n hôll nerth, a'n Gallu.

I wasanaethu Duw.

Er mwyn Cael dedwŷddwch ac
lechŷdŷiaeth i'n Heneidiau.

Cyfieuthwŷd o'r Saesnaeg i'r Gym-
raeg gan Doctor John Davies o
Fallwŷd yn Sîr Ferionnedd.

Argraphwŷd yn y Mwythig yn y Flwŷddŷn
1711. Ac ar wrth ŷno gan Thomas Jones

F
no
ny
i c
bol
ber
gy
ym
un
ym
Dd
mw
ddy
rho
ei o
na
dyf
am
a go
ie n

AT EI ANWYL

B L W Y F O L I O N.

FY Anwyl garedigion yn yr *Arglwydd*
Iesu GRIST, Er na bum absen-
nol oddiwrthych ond yn anŷynych, a hyn-
nŷ fynychaf ar negesau oedd yn perthyn
i'ch Iechydwrïaeth chwi ac eraill o
bobl Dduw; etto. i wneuthur i chwi
beth iawn am hynnŷ o esgeulu'dra, mi a
gysieuthais i chwi yn Gymraeg y llyfr
yma fy'n canlŷn, yr hwn. i'm tŷb i, fydd
un o'r llyfrau goreu i ddysgu i ddynion
ymadael a'u drwg fuchedd a throi at
Dduw. Ac yr wŷf yn deisŷf arnoch, er
mwŷn Iesu Grift, fêd yn ddiwŷd ac yn
ddyfal i'w ddarllain ac i'w wrando, a
rhoi'r cwbl o'ch brŷd ar wneuthur yn
ei ol ef. Ac o herwŷdd nas gall na myfi
na neb arall o'm galwedigaeth, ond eich
dyscu chwi a'ch annog, a'ch cynghori
am nad ydŷm ni ond *Gweinidogion i Grift*
a gorchwilwŷr ar ddirgeledigaethau Dduw;
ie nad *fw Paul ddim*, nac *Apello ddim*,

At ei Blwyfolioni

ond gweinidogion trwy y rhai y credasoch
chwi, ac fel y rhoes yr Arglwydd i bôb un;
ac nad fwy ddim na'r hwn sydd yn plannu,
na'r hwn sydd yn dysrbau, ond Duw yr hwn
sydd yn rhoddi'r cynnydd, 2 Cor 4. 1.
and 1 Cor 3. 5. O herwydd hynny medd-
af, ac am nas gallaf ddim ond hynny,
yr wyf yn attolwg i chwi gyda'r Apostol,
Goddswch air y cyngor, Ac yn gweddio
drosoch yn y môdd y gweddiodd ynteu
dros yr Hebreaid, A Duw'r heddwch yr
hwn a ddug drachefn oddiwrth y meirw ein
Arglwydd Iesu Crist bugail mawr y de-
said, trwy waed y cyfammod tragweddol,
a'ch perffeithio chwi ymhob gweithred ddad,
i wneuthur ei ewylllys ef, ac a weithio ynoch
yr hyn sydd gymeradwys yn ei olwg ef
trwy Iesu Crist. I'r hwn y byddô'r gogo-
niant yn oes oesoedd, Amen. Heb. 13. 20,
21. 22.

Eich Eglwyswr anwiw fydd yn gofalu,
ac yn gwilio tros eich enaidiau chwi

Mallwŷd yn
Sir Feirionedd

John Davies

PENNOD I.

*Tn dangos Amcan y
llyfr hwn, yngbyd
a rhybudd angen-
rheidiol i'r dar-
llennydd.*

A Mcan ac ergyd prlodor y llyfr
hwn, yw, anzog i'r hwn fydd
Griffion mewn enw, i fod yn
Griffion mewn gwirionedd, or
hyn lleiaf, yngwir feddylfrýd ei galon ei
hun. Yn dangos y rhesymau tradwyfion,
ac achosion trachadarn, i annog dyn i rol'r
cwbl o'i frýd a'i feddwl ar fôd yn Griffion
dâ. Y nêb ni roddo ei frýd un amser ar
wneuthur daioni, nac ar ymadael a'r pe-
ryglus gyflwr y mae yaddo tra fo mewn

pechod, y mae hwnnw ymmhell oddiwrth
 wneuthur y pêth ni roes erioed ei frýd
 ar ei wneuthur, Ond y neb fydd weithiau
 yn rhoi ei frýd ar wneuthur hynný, er
 nas gâd ei wendid a'i freuolder iddo ei
 gwblhau pan roddo ei frýdd arao; etto y
 mae'r brýd a'r ewýllýs hwnnw yn gym-
 meradwý gan Dduw, ac y mae ei feddwl
 a'i galon ynteu ar ôl hynný yn barottach
 i roi ei frýd drachefn ar ei wneuthur, a
 thrwýrás Duw i'w wneuthur hefyd. Ond
 y nêb a fo o'i wirfodd yn gwrthwýnebu'r
 amcanion dâ a roddo yr ysprýd Glân yn
 ei galon ef, ac a fô mor anfoesol a diysty-
 ru ei Arglwýdd fydd yn curo wrth ddrws
 ei galon a'i gydwybod ef; ý mae'r cyf-
 rýw un yn annog digllonnedd Duw yn ei
 erbýn yn fawr, ac yn myned fynychaf yn
 galettach galettach beunýdd, hyd oni
 rodder ef i fýnu i feddwl anghymmera-
 dwý, yr hwn ýw'r drws nessaf i golled-
 gaeth dragywýddol, *Rhuf. i. 26. Dat.*
3. 20. Acts 7.

2. Un pêth gan hynný fy raid i ni ry-
 buddio'r darllennýdd o'i blegid, cýn my-
 ned ymmhellach, ar iddo gymmerýd mawr
 ofal am ochelyd un ddichell o'r rhai pen-
 naf fy gan ein gelýn ysprydol ni, i dynnu
 myrddiwn o encidiau beunýdd i uffern:

sef

Pennod. I.

3.

fef hynnŷ yw, eu hofni a'i dychrynu
 rhag na gwrando na darllein dim ac a fo
 gwrthwŷneb i'w meddwl a'u hewŷllŷs
 hwŷ eu hunain. Felly y dychrynnafese
 yr occrwr rhag darllein un llyfra fo'n
 dysgu iddo dalu'r llog neu'r occr yn ei ôl,
 yr anllad rhac darllein un traethawd yn
 erbŷn anlladrwŷdd: y bydol rhac dar-
 llein llyfrau ysprydol a grybwŷllont am
 dduwioldeb a dyfosiwn dâ, Ac dymma y
 rheswm y mae esefsynychaf yn ei arfer i
 ddenu dynion i hynnŷ: Ti a weli medd
 esef, nad wŷt ti etto barod i ymadael a'r
 fuchedd yr wŷt yn bŷw ynddi; ac am
 hynnŷ ni wna darllein y cyfrŷw lyfrau
 ond blino dy gydwybod di, a'th fwrw di
 mewn trymder a thristwch, ac am hyn-
 nŷ na ddarllein mo honŷnt hwŷ ddim,
 Dymma, (meddaf) ddichell gyfrwys fŷ
 gan Satan, i ddallu llawer o ddynion,
 ac iw hudo i golledigaeth: yr un modd
 ag y mae'n hawdd ir hebogŷdd ddwŷn
 llawer o weilch lle y mynno, tra bo y
 mwgwd ar eu llygaid, yr hŷn nis gallai
 bŷth ei wneuthur pe gadawai iddŷnt gae
 ei golwg yn rhŷdd.

3. Pettai anwŷbodaeth yn abl escus
 tros bechodd, tēg y gallai hynnŷ fod yn
 achos i ddynion i fŷw yn annuwiol: ond

y mae 'r cyfrîw anwŷbod ag ŷydd o wir-
fodd calon dŷn, yn hytrach yn ehwanegu
ar y pechod, ac ar ddrŷg gyflwr y pe-
chadur hefyd. Oblegid, am y cyfrîw
ddŷn y dywed yr ysprîd glân trwŷ fawr
ddirmŷg, *Efe a beidiodd a bôd yn gall i*
wneuthur daioni, Psal. 36. 3. megis pe-
dywedai, ni fynnai ddysgu gwneuthur
daioni. A thrachefn, *Am i ti ddiystyru*
gwybodacih, minneu a'th ddiystyras ditheu,
Hos. 4. 6. Ac am yr unrhŷw ddynion
y dywaid yr ysprîd glân mewn lle arall;
T masnt yn treulio eu dyddiau mewn daioni,
ac mewn moment y desgynnant i'r bêdd,
Dymedant beŷŷd wrth Ddew, Cilia oddi
wrthŷm, canys nid ydŷm yn chwennŷch
gwŷbod dy ffrdd di, Job 21, 13. Ymogeled
pôb dŷn gan hynnŷ rhag y ddichell hon,
a bydded fodlon, o'r hŷn lleiaf, i ddar-
llain llyfrau dâ, ac i ymarfer â chwm-
peini duwiol, ac â chyfrîw foddion eraill
ac a allo wellhau ei fuchedd ef; er na bo
etto yn ei frîd eu canlŷn: ie er ei fod yn
clywed yaddo ei hun wrthwŷneb i wneu-
thur hynnŷ. Oblegid nis gall y pethau
hynnŷ bŷth wneuthur dim niwed iddo,
ond hwŷ allant wneuthur iddo fawr llês:
ac fe alleu y gall y gwrthwŷneb y mae efe
yn ei ddioddef yn ei feddwl wrth arfer

o'r pethau hynny yn erbŷn ei ewylllys-
beri i'r Arglwŷdd trugarog fydd yn gwe-
led ei gyflwr blin ef, roddi iddo orcha-
fiaeth arno ei hun o'r diwedd, a danfon
iddo lawer mwŷ o ddiddanwch a chyflur
yn y pethau yr oedd o'r blaen yn eu di-
flafu, nag oedd o anfodd ac anewyllys
ganddo iddynt ar y cyntaf. Oblegid fe
all Duw wneuthur hynny yn hawdd, yn
unig drwy newidio blâs ein genau ni ag
un defny'n bâch o'i nefol râs, a gwneu-
thur y pethau hynny yn flasus ac yn be-
raidd, y rhai'r oeddym ni o'r blaen yn
eu harchwaethu yn chwerwon ac yn ddi-
flas.

4. Am hynny, megis yr ewyllysion
fod i bôb enaid o ddŷn ag a ddarllenao y
llyfr hwn, ei ddarlein â meddwl gwaftad
wedi ymroi yn gwbl yn llaw Dduw, a
rhoi ei frŷd ar wneuthur y peth a roddo
r ysprŷd glân yn ei feddwl ef, pe rhôc
iddo ('a cholli ei holl ddifyrrwch bydol
wrth hynny): yr hŷn fydd anghenrhaid
i bawb ei wneuthur, ar a fynno fod yn
gadwedig felly os bydd i un nas gallo
wneuthur hynny allan o law, etto mi a
gynghorwn iddo, yn anad dim, geisio'r
maes ar ei feddwl ei hwn cyn belled a
bod yn ddioddefgar i ddarlein y llyfr hwn

hyd y diwedd, ac i edrŷch beth a ellir ei ddywedŷd yn erbyn y pethau a gynnhwŷfir ynddo, er nas rhoddo'r cwbl o'i frŷd a'i feddwl ar eu gwneuthur. Oblegid nid wŷf yn ammeu nas gall Duw gynnhysfu calonnau y rhai hyn cŷn y delont i ddiwedd y llyfr. i newidio eu meddwl, ac i ymroi yn oftyngedig i hyfrŷd wasanaeth eu Harglwŷdd a'u Hiachawdwr, fel y gallo Angelion nêflawenychu a gorfoleddu am eu hynnill hwŷ drachefn megis am y ddafad a gollasai, *Luc. 15.*

PENNOD II.

Yn dangos mor anghemrhaid yw i nystyried a myfyrion yn ddisgrif ar ei cyswrt ein hunain.

Y Mae'r Prophwyd *Ierimi*, yn ôl hysgwyno rhac yr aflwydd a'r gofid oed ar yr Iuddewon yr amser hwnnw am epechodau, yn dangos yr achos o hynny yn geiriau hyn; *T tir i gŷd a anrheithwys am nad oes neb yn cymmerŷd at ei galon Jer. 12, 11.* Gan arwyddocau wrth hynny, pe buasai yr iuddewon yn ystyried

Pennod. II.

7

ried yn ddwys ac yn ddifrif y fuchedd a'r
cyflwr yr oeddynt ynddo cyn dyfod o'r
difrod mawr hwnnw arnynt, y gallasent
ddiango rhagddo, fel y diangodd y Nini-
faid wrth gymmerŷd rhybydd gan *Ionas*,
er bôd y cleddyf eusys wedi ei dynnu, a
llaw'r Arglwydd wedi ei hyftyn allan i'w
diftrywio hwy o fewn deugain nhiwrnod.
Mor anghenrhaid ac mor bwysfawr ydyw
ystyried y pethau hyn. Yn arwydd o'r
hyn beth y cyfrifid yn arian wrth gyfraith
Moses bob anifail na chnoai ei gil: ac
felly yn ddiammeu y mae pôb enaid ger
bron Duw, yr hwn nid ystyrio yn ei ga-
lon, ac na chnoa ei gil, trwy fynych fy-
fyrio ar y peth a fyddau raid iddo ei
wneuthur yn y bywyd hwn. *Lev. 11.*
Deut. 14

O herwydd, o ddifffyg y cyfryw ysty-
ried a myfyrio y mae cymmaint o becho-
dau ac amryfuseddau yn y byd, ac y mae
llawer mil o Gristianogion yn cael gwe-
led eu bod ymhorth uffern cyn iddynt
ammeu dim o'r cyfryw beth, wrth adael
eu harwain trwy ddyffryn y fuchedd hon,
a hûg ac a gorchudd diosfalwch a difrawch,
ac anystyr tros eu llygaid, megis anife-
lliaid i'r lladdfa, ac heb gael erioed we-
led

led eu perygl eu hun, hyd oni bo rhywyr-
ceisio help ac ymwared rhagddo.

3. O herwydd hyn y mae 'r yscrythur
lân mor ofalus yn ein hannog ni i yftig
fyfyrto, ac i ddyfal ystyried beth a ddy-
lem ei wneuthur, i geisio ein hachub ni
oddiwrth y perygl y mae eisieu ystyried
a myfyrto yn ein tywys ni iddo.

4. Y mae *Moses* wedi darfod iddo ddang-
os i'r bobl ei gennadwri oddiwrth Dduw
ynghylch holl gyfrannau 'r gyfraith, yn
gosod hyn yn angwhaneg ger eu bronau
hwy oddiwrth Dduw, megis peth o'r
angenrheittaf, *Deut. 6 6* Ief, *Bydded y*
geiriau hyn yn dy galon di, Ac yspysa bwyt
i'ch blant, a chysbwyll am danynt pan ei-
steddych yn dy dŷ, a phan gerddych ar y
ffordd, a phan orweddych i gysgu, a phan
gysodech i fynu: a rhwym bwyt yn arwŷdd
ar dy law, a byddant yn rhactalau rhwng
dy lygaid. Srifenna bwyt befyd ar byst
dy dŷ ac ar dy byrth. A thrachefn mewn
lle arall y dywaid yr un geiriau, ac y
gorchymmyn ymhellach fel hyn; Dyf-
gwch bwyt i'ch plant, fel y gallont hwy
zhan fyfyrto arnynt. Deut. 11. 19. Y
unrhyw orchymmyn a roes Duw ei hun i
Josuf, pan ddewiswyd ef gyntaf i lywo-
draethu 'r bobl *Ief, 1, 8, 9.* Nac yma-
dawed

Pennod. II.

9

Llawed llyfr y gyfraith hon a'th enau, eithr
 myfyria ynddo ddydd a nôs, fel y cedwŷch
 ar wneuthur yr hyn oll fŷdd ſcriſennedig
 ynddo: Ac yn y man y mae Duw yn
 dangos pa lôs a wna'i hynny iddo. Tna y
 llwyddi yn dy ffŷrdd, ac yna y ffynni; ca-
 nŷs yr Arglwŷdd dy Dduw a fŷdd gyda thi;
 i ba le bynnac yr elŷch. Wrth yr hyn y
 mae eſe yn arwyddocau nad yw dyn heb
 ſyfyrio ar Gyfraith Dduw, ond myned
 ar gyfeilorn, ac megis un dall heb wybod
 i ba le y mae yn myned.

5. St. Paul wedi darſod iddo oſod gen
 bron ei yſcolhaig *Timotheus*, beth yw
 iawn ddyledſwydd Eglwyswr; ſydd yn
 rhoi hyn o gyngor iddo yn anghwaneg,
 i *Tim. 4. 15.* *Myfyria ar y pethau hyn;*
ac aros ynddynt: Yſtyria hwynt ynddwys,
 gwêl pa bwys a pha ddeunydd ſydd yn-
 ddynt. A pha lê bynnac y mae'r yſcry-
 thur lân yn dangos pa fath ſy ar wr doeth,
 dedwydd, cyfiawn, (oblegid yr un yw'r
 tri pheth hyn yn yr yſcrythur lân, (gan
 nad oes gwir ddoethineb a dedwyddwch
 ond cyfiawnder) un o'r pethau pennaf y
 mae yn ei ddywedyd am dano ydyw; ei
 ſod ef yn myfyrio ar Gyfraith Dduw ddydd
 a nôs, *Pſal. 1.* Ac am eſamplau allan
 o'r yſcrythur lân, i ddangos pa fôdd y
 byddeu

byddai gwyr da gynt yn arfer o fyfyrrio, hawdd fyddai i mi ddangos llawer o honynt, megis am *Isaac* yr hwn a ae allan i'r meusydd i fyfyrrio, Gen. 24. 63. a'r brenhin *Ezechias*, yr hwn a ruddfannodd megis colommen, Esa. 38. 14. hynny yw, mewn distawrwydd, rhyngtho a'i galon ei hun, heb glywed llais ei eiriau. Ond nid oes un esampl bennach yn y deunydd ymma nag esampl *Dafydd*, yr hwn ymhob man gan mwyaf, sydd yn cofio ei ddyfal a'i ddibaid fyfyrdod, gan ddywedyd wrth Dduw fel hyn, *Myfyriais am dy orchymmyinion y rhai a hoffais*, Ps. 119. 47. *Fally y mae'r Groeg a'r Ladin yn cyfieithu'r gair*. A thrachefn, *Pan i'th gofreiffat fyngweli*, *Myfyriaf am danat yngwiliadwriathau'r nos* (neu fel y mae eraill yn ei gyfieithu, *Myfyriaf am danat y boreau*), Psal. 63. 6. A thrachefn, *Mor gu gennaf dy Gyfraith, hi fydd fy myfyrdod beunyddie*, ac ar hyd y dydd befydd, Psal. 119. 97. Ac mor wresog ac mor daerlew yr oedd eise yn arfer o fyfyrrio, y mae eise ei hun yn dangos, pan yw yn dywedyd am dan ei hun, *Gwresogodd fy nghalon o'm mewntra'r oeddwn yn myfyrio ennynnodd tan*, Psal. 39. 3.

6. Y pethau hyn a gadwodd yr yspryd glân mewn côf y gwyr hynny gynt, i yrru cywilydd arnom ni fydd Cristionogion, y rhai er ein bôd yn llawer mwy rhwymedig nâ hwynt i fôd yn wreflog. mewn myfyrdôd, oblegid i ni dderbyn doniau mwy gan Dduw; etto yr ydym ni yn byw mor segurllud y rhan fwyaf o honom, ac nad ydym ni agos un amser yn myfyrio nac am Gyfreithiau a gorchymmynion Duw, nac am ddirgeledigaethau ein ffydd, nac am fuchedd a marwolaeth ein lachawdwr Crist, nac am ein dylêd ein hunain tuagatto ef; chwaith nac yn ystudio a myfyrio ar hynny beunydd fel y gwnai'r brenhinoedd sanctaidd er maint eu gwaith a'u llafur yn llywodraethu eu gwledydd.

7. Pwy sy o honom ni heddyw yn gwneuthur cyfreithau, a gorchymmynion, a chyfiawnderau Duw (canys felly y mae'r yscrythur lân yn eu galw) yn fyfyrdod beunyddiol iddo, fel y gwnai'r brenhin *Dafydd*? Ac nid y dydd yn unig y gwnai efe hynny, ond y nôs hefyd, fel y tyftiolaetha efe am dano ei hun mewn lle arall. Pe sawl un o honom ni fydd yn gollwng llawer dydd, a llawer mis dros ei ben, heb unwaith na myfyrio na meddyllo

meddyllo am y pethau hyn? Ie Duw a
wnêl nad oes llawer o Gristioanogion yn
y byd, heb wybod beth ydyw 'r cyfryw
fysfyrdodau. Yr ydym ni yn credu osgat
fydd, ddirgelion fydd Crist, ief bod
uffern, a bod nêf, a bod tâl am ddaioni
a chospedigaeth am ddrygioni, ac y daw
dydd barn, ac y bydd rhaid gwneuthur
cyfrif, o'r cyffelyb: ond am nad ydym
nac yn cnoi ein cîl ar y pethau hyn drwy
ddwys fysprio arnynt, nac yn eu treulio
yn ein calonnau trwy wrês myfyrdod;
nid ydynt yn helpio dim arnom tuag at
fŷw yn dduwiol, mwy nag y mae 'r feddi-
giniaeth a roddo gwr yn ei bocced yn
helpio ei iechyd corphorol ef.

8. Pa ddyn o'r byd a fyddau mor hawdd
gantho geisio pechu (fel y mae gan lawer,
y rhai sy'n yfed pechod cyn rhwydded
ag yr ŷf yr anifeiliaid ddwfr) ped ystyriau
y mawr berygl fydd o bechu, a'r golled
am râs Duw a'i ffafor a'i ewyllys dâ, a
haeddu digofaint tragywyddol, a pheri o
bechod i Fab Duw ei hun ddioddef ma-
rwolaeth, a'r anfeidrol boenau uffernol
a fydd yn gospedigaeth dragywyddol am
bechu? Ac er bod pob Cristion yn credu
y pethau hyn, ac yn cydnabod â hwynt,
etto o herwydd bod y rhan fwyaf o ddy-
nion

hion heb eu hyftryied hwy yn iawn yn eu calonnau, nid ydynt hwy yn cyffroi dim arnynt, ond y maent yn arwein yr wybodaeth honno gantaynt megis tan glo yn eu calonnau, heb na chlywed na gwybod un gronyn oddiwrthi, megis un a fyddau yn dwyn tân gydag ef mewn cal-lestr; ac heb gael dim gwres oddiwrtho, eisieu taro'r gallestr; neu un a fyddau'n dwyn ganddo beraroglau mewn blwch, ac heb gael dim arogl oddiwrtho eisieu ei rwbio.

9. Ac weithau i ddyfod yn nês at y deunydd presennol yr ydym ar fedr ei ddatcan yn y llestr hwn; pa ddyn byw na roddau ei fryd yn gwbl ar wasanaethu Daw yn gywir; ac i ymadael â holl orwa-gedd y byd, peteu yn yftryied fel y dyleu, y pwysfawr resymmau, a'r achosion a alleu ei gynnhyrfu ef i wneuthur hynny; sef, y mawr wobr a gaiff efe am wneuthur hynny, ar anfeldrol berygl fy iddo onis gwna? Ond o herwydd (fel y clywsloch) nad oes odid o un ymysg mil yn yftryied y pethau hyn, ac o hapyieiddo eu hyftryied, nis gwna ond ym ysgafn, heb gymmaint o astudrwydd a chydwybod ag y mae'r pethau yn eu haeddu: a hynny fy'n peri i gynnifer o ddynion fyned beu.

beunydd i golledigaeth, ac i gyn lleied
fod yn gadwedig am eu bôd, o eisieu
yftyried, heb roi eu bryd un amser ar
fyw fel y dylent, ac fel y mae galwedi-
gaeth Cristion yn gofyn ar eu dwylo hwynt
Megis y gallwn ninnau hefyd gwyno gy-
dà *Ierimi*, fel y clywsoch o'r blaen, fod
tir ein Cristionogaeth ni wedi myned yn
anrhaith, am nad yw dynion yn yftyried
yn eu calonnau.

10 Yftyried yw'r agoriad sydd yn e-
gori drŵs ystafell ein calonnau ni, lle y
mae llyfrau ein holl gyfrif ni ynghadw.
Ie yftyried ydyw drôch, ie dechrê llygad
a golwg ein henaid ni. â'r hwn y mae'r
enaid yn ei weled ei hun, ac yn canfod ei
holl gyflwr trwyddo; sef ei gysoeth, a'i
ddoniau daionus, a'r ffordd y mae'n rhoi
dio ynddi, a pha fodd y mae'n ei cherdded
ai yn fuan, ai yn araf; a'r bennod a'i
diben y mae'n cyrchu atto. Ac heb y
yftyried hyn nid yw'r enaid ond rhuthro
fel dall ynwyfsg ei phen ymhlith miloedd
ddrain a mierî, a thrangwyddo ar bob
cam a gerddo i ryw anghymmhesurwydd
neu gilydd, a phob amser mewn peryg
o ryw fawr farwol aflwydd. A phêth rhy-
fedd yw gweled, fod pob dyn yn ei fatte-
rion a'i negesau bydol yn gwybod ac yn
cyd

cydnabod, na's gall'na dechreu, na gwneuthur, na gorphen gwaith yn y byd, heb ei ystyried; ac etto yn y gwaith mawr hwn ar geisio ynnill teyrnas nêf, nid oes agos neb nac yn arfer ystyried, nac yn tybied fod yn rhaid iddo ystyried.

II, Petteu dyn yn amcanu myned i daith neu siwrnai, er na bai ond o gymru i eitha *Lloegr*, er iddo gerdded y ffordd unwaith neu ddwy o'r blaen, etto ni cherdai gam ohoni heb ei hystyried yn ddwys ac yn fynych; yn enwedig heb ystyried pa un a wnai ai bôd ar y ffordd ai na bae, pa fodd y byddai 'a cerdded ai yn fuan ai yn araf, a pha faint fyddai rhyngddo a phen ei siwrnai; ar cyffelyb bethau. Ac wyti yn meddwl (fy mrawd anwyl) fyned o'r ddaiar hon i'r nefoedd, a hynny tros gynnifer o fryniau, a phantiau, ac anialwch, a lleoedd peryglus ni cherdaiſt erioed o'r blaen, heb ystyried unwaith beth yr wyt arno? Yr wyti yn camgymmeryd yn fawr, os wyti yn tybied hynny: canys rheitiach o lawer i ti ystyried yn y daith nefol nag yn yr un ddaiarol, o herwydd bod mwy o draws fyrdd, a mwy o beryglon yn y naill nac yn y llall, gan fod pôb dyfyrwrch yn y byd hwn, a phob trachwant, a phob ofer feddwl,

feddwl, a phob golwg, a phob llais
a demptio, a phob cythrael ar y ddal
ar, a phob elwig or eiddo (a'r rheir
ni yn aml) megis lladron yn cynllwys
am danat i'th yspeilio, ac i'th ddifetha a
y ffordd hon tua'r nêf.

12. Am hynny mi a gynghorwn i bob
un a siwrneio ar y ffordd hon, edrych yn
dda yn ei gylch, ac o'r hyn lleiaf m
walth yn y ddydd, ystyried ei gyflwr e
hun, a chyflwr y trysor fydd gandd
mewn llestr bran, fel y dyweid *St. Paul*, a
trysor hwanw yw ei enaid ef, yr hon
eifieu ystyried a ellir ei cholli *yn hawle*
a'r tlws lleiaf a siomgaraf yn y byd, se
y ceir gweled yn ôl hyn wrth y pethau
ddywedwys er mwyn helpio dyn i yst
ried, yr hyn fydd reidiol iawn i nias i bob
Cristion arall wrtho, er mwyn gwne
thur ein gwasanaeth yn gymmeradw
gan Dduw. O herwydd ped ystyrieu
enaid i neu'r eiddo arall, yn ddwys ac y
ddifrif, ychydig o lawer o bethau a w
eu bôd yn wir; ni byddeu bosibl iddo
wellhau, a bod yn anfodlon i'w fuchet
o'r blaen, a'i diflasu a'i ffeiddo. Megi
ped ystyrieu yn ddwys ei ddyfod i'r by
hwn er mwyn cymmeryd gofal am was
naethu Duw, a'i fod ef er hynny yn e
dryd

Arŷch yn unig, neu yn fwya dim, am
 orwagedd y byd : petteu yn ystyried y
 bydd rhaid iddo roi cyfrif yn y dydd diwe-
 ddaf am bob gair oſei. *Matt 12. 36* ac
 etto nad ydyw yn gwnethur cyfrif yn y
 byd o lawer gweithred ddwng y mae yn
 ei wneuthur, chwaethach o'i eiriau ;
 petteu yn ystyried na chaiff un putteinwr,
 na godinebwr, nac eulŷn addolwr, na ihor-
 wr priodas, na masweddw na gwrŷw-
 gydiwr na lleidr, na chybydd, na meddw,
 na difenwr na chribadeilwr, etifeddu teyr-
 was Ddan ; a'i fod ynteu yn meddwl y
 diehon fyned yno er ei fod yn byw yn y
 heiau hynny : petteu yn ystyried fod un
 pechod yn ddigon i golli miloedd o bobl
 ar unwaith, ac etto er bod arno sawr-
 llwyth o bechodau, ei fod ynteu yn ty-
 bied y gall ddiange, *1 Cor. 6. 9, 10. Eph. 5.*
5. Gen. 6 Gen. 19. ped ystyriau fod y ffordd
 i'r nef yn anhawdd, yn gul, ac yn boenus,
 fel y dyweid Duw ei hun, a'i fod ynteu
 yn tybied y gall fyned i mewn yno, er
 byw mewn digrifwch, a melyschwant y
 byd, *Mat. 7. 14* ped ystyriau ddarfod i'r
 holl Sain & Duwiol a fu erioed, (megis
 Apostolion Crist, a'i fam ef ac eraill)
 ddewis byw mewn caledfŷd, mewn llafur
 ohaus, buddiol i eraill, mewn ympty-
 dio,

dio, gweddio, a chospi eu cŷrph a^u cyffelyb, a'u bod er hynny yn byw mewⁿ ofn a dychryn rhag barnedigaethau Duw; ac ynteu heb wneuthur cymmaint a meddwl am yr un o'r pethau hyn. ond canlyn ei bleffer a'i ddifyrwrch, ac er hynny nid fyw yn ammen nad fyw ddâ ei gyflwr, 1 Cor. 4. 2 Cor. 4. & 6. & 11. & 12. 1 Cor. 9. Phil. 2. ped ystyrieu fy enaid i (meddaf) neu yr eiddo arall y pethau hyn yn ddwys ac yn ddifrif, neu y rhan leiaf o fil o bethau eraill a ellid eu hyftryied, y mae 'n ffydd Cristionogawl yn dysgu ni eu bôd yn wir; ni chyfeiliornai mewn perŷgl diobaith, fel y mae llawer o eneidiau Cristionogion, eisien yftryied eu cufwr eu hunain.

13. Beth a bair i ladron gael gan wŷt synhwyrol dybied am danŷnt eu bod allan o'u côf, am fod yn lladdrata, a hwŷthau yn gweled crogi cymmaint o ddynion am ladrad, ger bron eu llygaid; ond am nad ydŷnt yn yftryied hynny? A'r un rhŷw achos fy'n peri i'r gwŷr doetha 'n y bŷd gael eu *Cyfrif* ger bron Duw a dynion da, yn ffylliaid ynfyd, ac yn waeth nag ynfydion cynhwŷnol; am eu bod, a hwythau yn adnabod gorwagedd y bŷd ac yn gwybod y perŷgl fydd o *fyw* mewⁿ pechod

pechod, er hynnŷ yn canlŷn y bŷd yn gymmaint, a chŷn lleied eu harŷwŷd i bechu, *Luc. 12. 20.* Pettei gyfraith wedi ei gwneuthur, trwŷ awdurdod dŷn, ar fŷd i bwŷ bynnag a feiddieu yfed gwin, ddal ei law yn y man tros hanner awr yn tŷn. neu mewn plwm berwedig; yr wŷfi yn tybied y byddai anhawdd gan lawer yfed gwin, er eu bod wrth natu-rlaeth yn ei garu: ac etto er bod cyfraith wedi ei gwneuthur gan dragywyddol fawredd Duw, y gorfydd i bwŷ bynnag a wnelo bechod ddioddef ei ferwi yn dragwyddol yn nhŷn uffern; heb na diben nac esmwythdra; y mae llawer er hynnŷ o eifieu ystyried y pethau hŷn heb ddim mwŷ eu hofn i bechu. nag i fwŷtta neu i yfed.

14. I dynnu at y diwedd, y mae ystyried yn beth anghenrhaid ei wneuthur, yn enwedig yn ein dyddiau ni, pan ydis yn gwneuthur cymmaint cyfrif o orwagedd ac oferedd, ac y tybir mae gwir ddoethi-neb ydŷw; ac nad ŷw'r gwrthwŷnebon gwir ffoledd; a diyfŷr wiriondeb. Ond nid oes gennif ddim ammeu, drwŷ help Duw a chymmorth iawn ystyried, na's datcuddiaf i'r darllenydd lŷnhwŷrol yn eglur ddigon, yr amryfusedd ŷydd yn hŷn

hŷn o beth, oddieithr ei fod yn ddall o'i wirfod, neu o wir gyndynrhwydd gwedi ymroi i gaethiwed ei clŷn ysprydol: o blegid y mae rhai o'r cyfrŷw ddynion yn y byd: am y rhai y mae Duw yn dyweddŷd megis yn ymosidio troftŷnt, ac yn tofturio wrth eu cyflwr. *Esa 28 15. 18.*
Hwy a wnaethant gyffammod ag anghyngraig ag uffern: hynny ydŷw. ni fynnant ddŷod allan o'r perŷgl y maent ynddo, ond eu bwrw eu hun bendramwngl i golledigaeth dragwyddol, yn gŷnt nag ystyried eu cyflwr; ac ynnill iddŷnt eu hunain fywŷd tragywyddol a gogoniant nêf. Oddiwrth y cyndynrhwydd angheuol hwnnw yr Arglwŷdd o'i drugaredd anghwared oni bawbar fŷ'n perthŷn iddo ef.

PENNOD III.

Yn dangos er mwyn pa achos a diwedd y crewyd dyn, ac y gosodwyd ef yn y byd hwn.

WEithian yn Enw 'r Hollallhuog Dduw, a thrwŷ gymmorth

lân ysprŷd ef, ystyried pob Cristion o
ddŷn ag sŷdd yn chwennŷch iechŷdwriaeth
enaid a choroph, yn ddwŷs ac yn ddisfrisol
yn gyntaf dim, megis y gwna marfandwr
pan êl tros for i wlâd ddieithr, neu me-
gis y gwna capten a ddanfono ei dywŷ-
fog ar rŷw negusau o bwŷs, pan ddêl i'r
lle a appwŷntiwyd iddo: hynny ydŷw,
meddwl am ba achos y daeth yno, pa-
ham y danfonwyd ef yno, ac i ba beth,
iamcanu pa beth, i wneuthur pa beth,
ac i gyflawni pa beth, a pha beth a ddis-
gwyl ac a ofŷn yr hwn a'i danfonodd ef
yno ar el law ef pan ddêl adref, Oble-
gid diammeu y gwna ystyried y pethau
hynny iddo fod yn ofalus am edrŷch am
y pethau y danfonwyd ef o'i plegid, ac
nid ymosalu am bethau ni pherthŷn iddo.
Y cyffelŷb bethau a synnwn i Cristion
eu hystyried, ac ymosŷn ag ef ei hun,
pa ham, ac er mwŷn pa achos a diwedd
y creuodd Duw ef, ac a'i danfonodd ym-
ma i'r bŷd hwn? i wneuthur pa beth?
i dreulio ei oes mewn pa peth? ac fe
gaiff weled nad iddim arall, ond yn unig
wasanaethu Duw yn y bywyd hwn. Tan
yr ammod hwnnw y creuwyd ni, ac er
mwŷn hynny yn unig i'n prŷnwyd ni.
Y prophŷdodd Zacharias o'r blaen,

fel y byddeu i ni wedi ein gwared oddi
wrth ddwylo eingelynion, ei wasanaethu ef
mewn sancteiddrwydd a chyfiawnder holl
ddyddiau ein beirioes. Luc i 74.

2. O hŷn y caniŷn yn gyntaf, gan
mae gwasanaethu Duw yn y bywyd hwn,
yw'r achos a'r diwedd y rhoed ni yn y
bŷd o'i blegid; wrth hynnŷ beth bynnag
a wnelom, neu a amcanom, neu y dreu-
liom on hamfer arno, ar a fo na gwrth-
wŷneb nac amherthynol i'r achos a'r
diwedd hwnnw, (sef gwasanaethu Duw yn
unig.) pe bae i ni allu wrth hynnŷ yn
nill holl deyrnsioedd y bŷd; etto nid yw
ond llwyr waggedd ac oferedd, a ffoledd
a gwaith ofer; a pheth a wna i ni ry-
ddŷod ofidlo, ac edifarhau, a chywilydd
o'i blegid, o herwŷdd nid hynnŷ yw'r pet-
y daethom ni i'r bŷd o'i achos, na'r pet-
y gofynnir i ni gyfrif am dano yn y dŷd
diweddaf.

3. Yn ail y canlŷn, os gwasanaethu
Duw ydŷw'r unig achos a'r neges y daeth
om ni i'r bŷd o'i blegid, a bod pob cre-
dur dalarol arall wedi ei roi yn y bŷd
i'n gwasanaethu ni, fel y byddeu i ninnu
wasanaethu Duw: ni a ddylem ninnu
na ddymunem o'r creaduriaid eraill, na
o gyfoeth, nac o dylodi, nac o iechŷd, na

o glefŷd, nac o barch, nac o ammharch,
na mwŷ na llai, nac a fo da ar ein llês
ni tuagat wafanaethu Duw; oblegid pwŷ
hynnag a geisio ychwaneg o'r creaduri-
aid hynnŷ nag a wafanaetho i'r perwŷl
hynnŷ, y mae efe yn cilio oddiwrth yr
achos a'r diwedd y daeth i'r bŷd o'i blegid.

4. Wrth hyn y gall Cristion gofalus
gael peth cydnabyddiaeth am ei gyflwr
gyda Duw, a bwrw amcan pa un a wna
al bod ar y ffordd union ai na byddo.
Oblegid os edrŷch ef yn unig neu yn
bennaf dim at y diben y daeth ef i'r
bŷd yma er ei fwŷn, (hynnŷ ydŷw gwaf-
anaethu Duw;) os bŷdd ei ofalon efa'i
ddyddiau, a'i amcanion, a'i lasur, a'i ymdd-
danion, yn rhedeg yn unig ar y peth
yn; ac na bo matter ganddo am grea-
uriaid eraill, megis anrhydedd, cyfoeth,
ffsg, a'r cyffelib; ond hŷd a fo yn
nghenrhaid iddo i'r perwŷl hynnŷ; os
a dreulia ei ddyddiau a'i fywŷd (me-
pob creadur) mewn astudrwŷdd ar wafanaethu
Duw, yna daimm ei fôd yn ddŷn o'r
ppusaf, ac o'r dedwyddaf, ac y daw ef
y diwedd ideŷrnas Dduw.

Onod os gwel ef ei fod mewn cyflwr
thwŷneb i hynnŷ, ai fod heb edrŷch
y peth y danfonwŷd ef ymma o'i

blegid, na bod ei galon a'i feddwi
 wasanaethu Ddu, ond yn hytrach
 orwagedd y bŷd, megis goruchfiaeth, go-
 lud, digrifwch, dillad gwŷchion, tegwch
 prŷd, adeiladau tēg, neu rŷw beth arall
 ni pherthŷn i'r perwŷl hwnnw : os eiddo
 a dreulia ei amser (meddaf) ynghyd
 y coeg bethau bynnŷ, a bôd ei ofalon, a'i
 feddyliau, a'i ymddiddanion, a'i ddifffur-
 wch yn fwŷ yn y pethau hŷn, nag ynghyd
 y lch y neges mawr arall y danfonwŷd
 yma o'i achos, yna y mae mewn helŷt
 enbŷd, yr hon a dywŷs yn union i goll
 digaeth os eiddo ni newidia ei helŷt.
 blegid diammeu ydŷw, am bwŷ bynnŷ
 nid edrŷcho am y gwasanaeth y danfon-
 wŷd ef i'w wneuthur, na chaiff ef bŷ
 mor tâl a'r gwobr fŷdd wedi ei addo
 y gwasanaeth hwnnw.

6. Ac o herwŷdd bod y rhan fwŷ
 o'r bŷd, nid yn unig o'r rhai digrif-
 ond heffŷd o'r Cristionogion, allan o'u
 yn y pwngc yma, ac heb edrŷch am
 peth y creuwŷd hwŷ er eifwŷn, ac y da-
 fodwŷd hwŷ yma o'i achos : am bynnŷ
 mae Crist a'i dduwiol Sainŷt yn crybw-
 mor dôst am y nifer bychan fŷdd me-
 cyflwr iechŷdwriaeth, ie ymŷc Crist-
 ionogion, ac o herwŷdd hynnŷ, y tra-

thala

traethafant amryw ymadroddion, y rhai
y mae cig a gwaed yn tybied eu bod
yn galed; ac mae digon prin y maent yn
wir, er bod yn ffeir y cyflawnir hwynt.
megis hyn; *Haws ym i gamel fyned trwy
grau'r nodwdd ddur, nac i wr goludog
fyned i mewn i deyrnas Dduw*, Luc 13.
24. Mat. 19. 24. Y rheswm o'r ymad-
rodd hwnnw, a'i gyffelyb, yw hyn, Nas
gally gwr goludog fydd yn edrych am bent-
yru golud' roiei fryd a'i feddwl ar y peth
y daeth ef i'r byd o'i blegid, ac am hyn-
ny nas dichon byth fyned i deyrnas nef,
oddiethr i Dduw weuthur gwrthiau,
ac fellŷ peri iddo ddiystyru ei olud a'i
arferu yn unig at wasanaeth Duw. Ac
y mae Duw weithiau yn gwneuthur y
fath wrthiau, felly mae i ni esampl anaml
ei chyffelyb, yn yr Efrogyl, am *Zacheus*,
yr hwn er ei fod yn wr goludog iawn,
yn y man pan ddaeth Crist i'w dŷ, ef,
ie yn enwedig i'w galon ef trwy ffydd,
a roes hanner ei ddà i'r tlodion, ac os
gwnaethu gam â neb drwy drawlder, y
mae'n addo ei dalu adref ar ei bed-
derŷdd. *Luc 19:*

7 Ond wrth hyn y gellir gweled
Iosias gyflwr llawer mil o Gristionogion
yn y byd, y rhai sy cyn belled oddiwrth

dreulio eu holl amser a'u llafur yn gwa-
 anaeth Duw, ac nad ydynt hwy ag-
 un amser yn meddwl am dano, acos ydynt
 nid yw hynny ond diosfal iawn ac ysfaf-
 O Dduw pasawl mil o wfr a gwraged
 fydd yn y byd yn dwyn enw Cristiongion
 heb dreulio un awr o'r pedair ar hngaf
 yngwasanaeth Duw: pasawl mil syn blin
 eu meddyliau ynghylch negesau bydo
 a lleied syn cymmeryd gofal am was-
 anaethu Duw? Pa nifer fydd yn cael, a
 yn cymmeryd ennyd ac amser i fwyt
 ac i yfed, ac i gysgu. ac i wneuthur
 llawen, ac i'w trwsio eu hunain, ac i
 pientio yngolwg y byd, ac etto heb g-
 dim amser i'w dreulio ar y peth mwy
 anrheithiaf, sef gwasanethu Duw? pa nifer
 fydd yn treulio 'r dydd o ben bwyg-
 ydd, ac wythnosau, a misoedd, a blyn-
 ddoedd, yn hebogca, ac yn hela, ac mewn
 difyrwrch arall; heb wneuthur dim cyfr-
 o wasanaethu Duw? Beth a ddaw o
 hobl hynny? pa beth a ddywedant hwy
 ddydd y farn? pa escus a gant hwy.

8. Petteu wâs i farfandwr, wedi iddo
 dreulio llawer o flynyddoedd o'r tu hwa-
 i'r môr, pan ddeleu adref i roi cyfr-
 i'w feistr, ddarfod iddo dreulio hyn a hyn
 o amser yn canu, a hyn a hyn yn dawnsio

a hyn a hyn mewn maswedd, a'r cyffelyb;
 pwy ni chwarddeu am ben ei gyfri ef?
 Ond os gofynneu ei feistr iddo ymhellach
 pa faint o amser a dreuliafeu yng-
 hylch ei farfandaeth ynteu a'i negesau;
 ac etteb o'r gwas na threuliafeu ddim;
 ac na feddylodd ef unwaith nac am dan-
 ynt hwy, nac em dino ynteu, pŵŷ ni
 thybygeu fod y cyfrŷw was yn haeddu
 pob math ar gospedigaeth a chywylydd?
 Ac yn siccr mwy fydd eu cywilydd a'u
 gwaradwydd hwy ddydd y farn, y rhai a
 osodwyd yma ar neges cymmaint ac yw
 gwalanaethu Duw, a hwythau er hynny
 yn ei esgeuluso, ac yn rhoi 'r cwbl o'u
 hastudrwydd, a'u poen, a'u meddyliau ar
 goeg-bethau ofer y byd, hwn : yr hyn
 fydd cyn belled oddiwrth yr hyn a ddy-
 lent hwy ei wneuthur, a phetteu wyr
 a fae wedi eu gosod i redeg gyrfa am
 gamp o werth anseidrol, yn troi oddi-
 wrth y nôd, a rhai yn myned tros y ffordd
 ar ol gwybed neu ysfafn-blu yn y gwynt;
 a rhai eraill yn sefyll ar y ffordd ac yn
 casglu tom yddaiar. A pha fodd, medd-
 uch chwi, yr haeddeu y rhai hynny dder-
 byn cymmaint gwobr ag a amcanesid i
 roi iddynt.

9. Am hynny, anwyl Gristion, od wyti

Synhwyrol ystria dy gyflwr tra caffech an-
 fer, *Gal. 6. 3. 4.* canlyn gyngor yr
 Apostol, hola dy weithredoedd, a'th ffyrdd
 ac na thwylla ddim mohonot dy hun.
 Ti a elli etto gael grâs i wellhau dy
 fuchedd, am fod goleu dydd y bywyd
 hwn etto yn parhau: fe ddaw erchyll
 nos yr angen i'th oddiwes di ar fyrr
 ac yno ni bydd mwy o amser i wellhau.
 Pa lês a wna dy holl boen a'th drafferth
 a gymmeraiſt i geisio cyfoeth y bydd
 ti yn yr awr honno? a pha ddiddanwch
 a gei di oddiwrtho, pan ddyweder wrthy
 ti fel y dywedodd Crist wrth un o'th
 gyffelyb di yn yr Efengyl, pan oedd wed
 dyfod i uchder a brigyn ei hapusrwydd.
O ynsfdd, y nos hon y dygir dy enaid
ddiarnat, ac yno eiddo prwy ffdl y parhau
a barodtoaiſt di, a geiglaiſt ynghyd? Luc
 12. 20. Creda fi, fy mrawd anwyl, oble
 gid ni ddywedaf i ti ddim anwir, Mw
 o gyffur a diddimwch a gai di yr amse
 hwanw oddiwrth un awr a dreuliaiſt d
 yn gwasanethu Duw, nag odliwrth gan
 mhlynedd a dreuliaiſt yn ceisio goruch
 afiaeth i ti dy hun ac i'th dŷ yn y by
 hwn. A phe gellit ti yr awron wybod
 oddiwrth y blia gyflwr y bydd dy enaid
 truan di ynddo 'r amser hwnnw, am

esceuluf

esceulusp yr un peth hwn a ddylefit ti
fwyaf feddwl am dano; ti o hepcorit beth
o'th amser cysgu, a pheth o'th amser
bwytta, i wneuthur iawn am esceulusdra.
Y rhagor fy
rhwng y doeth a'r ynfyd yw hyn, bod
y naill yn ymbarottoi yn erbryn drwg
cyn ei ddyfod, a'r llall pan fo rhŷ hwyr.

10. Dyro dy frŷd gan hynny, Grifion
daionus, tra casfech amser: dyro dy fryd
yn ddioed ar fynd ynghŷlech y gorchwyl
mawr i thanfonwŷd ymma o'i blegid; hwn-
nw yn unig sydd orchwyl o bwys, a gorch-
wylan hepcor; ac nid yw gorchwylion er-
all ond gwag-bethau coegion ac o'eredd,
ond hyd y maent yn perthyn i'r gorchwyl
hwnnw. Na choelia mo'r byd, yr hwn y mae
dy Iachawdwr Crist yn ei ffeiddio am gy-
feillorni yn y pwngc ymma, ac y mae ei
Apostol *Joan* yn cyhoeddi ei fod yn elyn
i Dduw, *Jo. 7. 7. i John. 2.* Dywed o'r
diwedd wrth dy Iachawdr, Yr wyf yn
cysaddef wrthyt ti, o Arglwydd, yr wyf yn
cysaddef, ac ni's gallaf wadu, nad ymose-
lais i etto am y peth i'm gwracthyst o'i
blegid, ac i'm prynaisf o'i ackes, ac i'm
rhoddaisf yma o'r herwdd: yr wyf yn gwled
fy amryfusedd, ni allaf gelu fy nghenlonfai,
ac yr wyf yn diolch i ti ddeng mil o weithiau.

roi o honot i mi 'r gras i weled hynny, tra
gallwysf trwy nerth dy rās di ei wellhau
yr hyn trwy dy sanctaidd rās sydd yn f
enryd ei wneuthur, a newidlo fy muchedd
allan o law; ac yr wsf yn attolwg ar d
ddumiol fawredd, megis y rhoddaiſt i mi h
o oleuni a deall i weled fy mherygl, a
cynhyrfaiſt fy nghalon i roi fy mrygl i
wellhau; felly cadw a chynnal dy gymmorth
bentlgedig iurgattaf, fel y gallwysf gysf
wni yr hyn yr wsi yn ei amcannu, i'th a
rhydded di, ac i iechdwyriaeth fy enaid, Amen

PENNOD IV.

Yn dangos am y diwedd, a'r achos
gwnaed dyn o'i blegid, yn ne
duol: ac am ddau beth a ofynnir
enwedig ar law dyn yn y fache
hon.

GWedi darfod crybwyll yn y benn
o'r blaen am y diwedd y gwna
dyn o'i blegid yn gyffredinol, a dang
mae i wsfanethu Duw y gwnaed ei
cymmhefur oedd bellach (am fod y pa
o by

o bwys a' deunydd mawr) ddangos yn neillduol ac yn hyfysfach, ymha beth y mae gwafanaeth Duw yn sefyll, fel y gallo pob Cristion farnu o honaw ei hun, pi un a wna ai bod yn gwneuthur y gwafanaeth hwnnw, ai nad ydyw, ac felly gweled ydyw se'n gwneuthur y pethau y dantfonwyd ef i'r byd o'u plegid, ai nad ydyw.

2. Yn gynta peth gan hynny, rhaid yw deall fod yr holl wasanaeth y mae Duw yn ei ofyn ar law Cristion o ddyn, yn y fuchedd hon, yn sefyll mewn dau beth, y naill yw Gochelyd y drwg, a'r llall yw Gwneuthur y dà. Ac er bôd y ddeubeth hyn yn ddyledus arnom ni cyn dysod Crist i'r byd (fel y mae *Dafydd* yn dangos wrth roi gorchymyn cyffredinol, *Cilia oddiwrth ddrwg, agwna ddâ: a'r prophwyd Esai, peidiwch â gwneuthur drwg, a dysgwch wneuthur dâ*) Psal 34. 14. Esa, 1. 16, 17. etto y mae mwy o achos a rheswm i'w gofyn hwynt ar ddwylo Cristionogion, am eu bôd hwy trwy angeu a dioddefaint eu hiachawdwr, yn cael grâs a gallu i fod yn abl mewn rhyw fesur i wneuthur y ddeubeth hynny, y rhai nid oedd y Gyfraith yn rhoi grâs i'w gwneuthur, er eu bôd yn gorchymyn eu gwneuthur.

3. Ond nynni, y rhai a brynodd Crist, ac a gawfom ganddo ef nid yn unig adnewyddu'r gorchymmyn hwnnw am wneuthur y ddeubeth hyn: ond hefyd nerth a gallu trwŷ ei rās ef i'w gwneuthur: yr ydŷm Ni yn rhwymedigcach trwŷ ddyled a rheswm, i'w gwneuthur na'r rhai o'r blaen, oblegid hynny oedd ffrwyth bendigedig dioddefaint Crist, fel y dywaid St. Petr, *Fel gwedi ein marw i bechod, y byddem byw i gyfiwnder*: 1 Pet. 2. 24. Nau fel y mae St. Paul yn eglurach yn ei ddangos fel hyn; *Tmdangosodd grās Duw, yr hwn sydd yn dwyn iechydwracth i bob dyn, gan ein dysgu ni i wadu annuwioledeb a, chwantau bydol, ac i fŷw'n sobr ac yn gyfiawn, ac yn dduwiol yn y byt sydd yr awr hon*, Tit. 2. 11, 12.

4. Y ddeubeth hwnny a glywfochwi, ydyw gwalanaeth Duw, y danfonwyd ni i'r byd hwn o'i blegid, sef i wrthwynebu pechod, ac i ddilyn gweithredoedd di-O achos y cyntaf o'r ddau i'n gelwir ni yn *filwyr*, ac y gelwir ein bywyd ni yn *filwriaeth* ar y ddaiar. 2 Cor. 10. 4. 2 Tim. 2. 3. Oblegid fel y mae milwyr bôb amser yn cynllwyn i wrthwynebu eu gelynion; felly y dylem ninnau i wrthwynebu pechod a'i brofdigaethau.

O achos yr ail i'r gelwir ni yn llafur-
 yr, ac yn oruchwilyr, a'r cyffelyb: oble-
 gid fel y mae y rhai hyn yn edrych yn
 ddyfal ar eu helw a'u hynnill, a chynnyrch-
 eu golud yn y byd hwn, felly y dylem
 minnau edrych am wneuthur gweithredo-
 edd da er gogoniant i Dduw, a bûdd i
 eraill ymima yn y fuchedd hon i *Tim.*
 6.18.

5. Felly dymma 'r ddau bwngc ben-
 nafa ddyieu Grifion fyfyrion arnynt, a'r
 ddau orchwyl pennaf y dyleu weithio
 ynddyht beunydd, a'r ddau droed y mae
 iddo gerdded a hwynt yngwasanaeth Duw,
 a'r ddwy asgell y mae iddo ehedeg i fynu
 a hwynt tuacat fuchedd Grifionogol. A
 phwy bynnag sy ag un or rhain yn
 niffyg gantho, er bôd y llall ganddo ni
 all ef ymddyrechafu at wir dduwioledeb,
 mwy nag y gall aderyn hedeg na bo gan-
 ddo ond un asgell. Ni thal dim i ddyn
 fôd heb wneuthur drwg, oni bydd iddo
 hefyd wneuthur daioni, ac ni thal dim
 iddo wneuthur daioni, oni bydd iddo fôd
 heb wneuthur drygioni hefyd. Y diwe-
 ddaf o'r ddau hyn sydd eglur wrth bobl
 Israel, y rhai yr oedd eu haberthau a'u
 hofrymmau, a'u gweddïau, a'u gweithre-
 doedd da eraill, yn synych yn ffaidd
 ger bron

gerbron Duw, er ei fod ef ei hun yn
 eu canmol, ac yn eu gorchymmyn; am
 fod y rhai oedd yn eu gwnuthur hwŷ yn
 byw mewn pechod ac anwiredd, fel y
 mae'r prophwyd *Esay* yn dangos ya
 helaeth, *Esa. i.* Y cyntaf a ddaogofn
 yn amlwg ddigon wrth ddammeg y mor
 wŷnion angall, y rhai er eu bod yn lla
 oddiwrth bechod, er hynnŷ am na willa
 fant, hwŷ a gaewŷd allan. Ac ar ddŷ
 y farn ddiweddaf y dywed Crist wrth
 rhai colledig, *Am na dilladaf och fi, am*
na roesoch i mi fwyd, am na wnaethoch
 y gweithredoedd eraill o gariad perffaith
 oedd ddyledus arnoch yn eich galwed
 gaeth; am hynnŷ, *ewch oddiwrthaf i*
melldigedi i'r tân tragywŷddol; yr hwn
 barotowyd i ddiafol ac i'w angylion, *Mat*
25. 41. Wrth hynnŷ y mae pob un o
 ddau yn anghenrhaid i grifion wrth
 wasanaethu Duw; ac mor anghenrhaid
 ag na wna lês y naill heb y llall.
am y cyntaf o'r ddau, yr hwn ŷw gwr
wynebu pechod, fe a orchymyanir i ni
 wrthwŷnebu hŷd angeu, ie hŷd golli
 gwaed, os bŷdd rhaid hynny. *Heb.*
4. Eph. 6. 11. ac mewn amryw leoc
 o'r yscrythur lân y mae yspryd Duw
 ewyllysio i ni ymbarottoi, ac ymdacell
 wrthwyno

Wrthwynebu 'r cythrael yn wrol, yr hwn
sydd yn ein temptio ni i bechu, *Iac. 4.*
7. 1 Pet. 5. 9. ac ni a ddylem ei wrth-
wynebu mor gwbl ac mor berffaith ag
nad ymroddom o'n bodd a thrwy wybod,
i wneuthur un. pechod, ar air, nac ar
weithred, nac ar feddwl calon: yn gym-
maint a bôd pwy bynnag a gydsynio yn
ddirgel yn ei galon, ar wneuthur pechod
(pe cae amser a chyfleu a gallu i'w wneu-
thur, trwy farn yr yscrythur lân) yn euog
o bechod, yn gyftal a phetteu eulus wedi
gwneuthur y weithred. *Mat. 5. 28.*
A thuzat yr ail, yr hwn i'w gwneuthur
gweithredoedd dâ, y mae Duw yn ein
hannog i'w gwneuthur yn aml, yn ddyfal
yn llawen, ac yn ddibaid; canys fel hyn y
dyweid yr Scrythur, Beth bynnag a ymaslo
dy law ynddo i'w wneuthur, gwna a'th holl
egni. Preg. 9. 10. A thrachefn, Rhodiwech
yn addas i'r Arglwydd, i ryngu bodd,
gan ddwyn ffrwyth ymhôb gweithred ddâ,
Col. 1. 10. A thrachefn y dywaid St.
Paul, Tra bom yn cael amser cyfaddas,
gwnawn ddâ i bawb, Gal. 6. 10. A thra-
chefn yn yr un lle, Na ddiogwn yn gwn-
enthur daioni, canys yn ei iawn brŷb y medwn,
oni ddiffygiwn. Ac mewn man arall y mae
'n ewyllysio i ni fod yn ficer, ac yn ddiym-
mod,

ddiymmod, ac yn helaethion yngwaith yn
 Arglwyd yn oestadol, a ni yn gwybod nad
 yw ofer ein llafur yn yr Arglwyd, 1. Cor.
 15. 58.

6. Wrth hyn y gellir gweled, frodyr
 anwyl, mor berffaith o grenadur ydyw
 Cristion dâ, hynny ydyw, fel y mae St.
 Paul yn dywedyd amdano, mae Gwaith
 Duw ydyw, wedi ei greu ynghrist fesu
 weithredoedd dâ, y rhai a ddrapïrodd Duw
 iddo i rodio ynddynt, Eph. 2. 10. Wrth
 hyn, meddaf, y gwelir mor berffaith o
 fuchedd yw buchedd Cristion: yr hon
 yw gwrthwynebu pob pechod yn ddibaid
 mewn meddwl gair, a gweithred; a gw-
 neurhur a chyflawni pob gweithred dâ
 ar a fôr possibliddo feddwl am dani. O
 Dduw, ond buchedd angylion yw'r cyf-
 ryw fuchedd, ie mwy na buchedd ang-
 lion, obegid nad oes i'r angylion: gan ei
 hôd eulus mewn gogoniant, na thempta-
 siwd pechod i'w wrthwynebu, na gwe-
 thred ddâ ar a allont eu gwneuthur
 (fel y dwedwn felly) er mwyn eu
 anegu ar eu gogoniant.

7. pe bucheddeu Cristionogion yn
 eu dyled honno, sef gwneuthur o honno
 gwbl ac a allent o ddaioni, ac na chy-
 fynient un amser â drygioni, pa rai fydd-

agos wrth un gyfraith fydol ? ond llywo-
drath wŷch fyddau Grifffiongaeth ? pwŷ
ni bŷdd ryfedd gantho esamplau llawer
o'n hên dadau duwiol ni ; yn y rhai y
dywedir bod cymmaint o ynsydrwydd a
diniwēidrwŷdd, cymmaint o wirionedd,
aco gydwŷbod, ac o elusenî, ac o burdeb,
ac o rinwedd, ac o grefŷdd a defosiwn
dâ ? A'r achos oedd am eu bôb un o
honŷnt (fel y rhoddeu Duw'r grâs iddo)
roddi ei frŷd yn aŷŷd ar y ddau bwngc
hynnŷ o ddyled Cristion, ac ar wneuthur
eu goreu ar eu cyflawnî ; A nînnau am
nad ydŷm yn edrŷch am y pethau hŷn
ydŷm wedi myned mor ddrwg fucheddol,
a chymaint ein hanwiredd ac a fu 'r
cenhedl ddynion y rhai digred erioed.
Ac etto yr un Duw ydŷw Duw yn wastad,
ac ni dderbŷn ef ond yr un cyfrîf ar
ein dwŷlo ni, ag a dderbyniodd ar law
ein hên dadau ni, am gyflawnî'r ddwŷ
ran hŷn o'n dyled tuacetto ef. Pa beth
wrth hynnŷ a ddaw o honom ni, y rhai
nid ydŷm yn byw yn yr un o'r ddwy ran
yn gyffellb iddynt hwy ? Ac os yŷtyriwn
y pethau hŷn ymhellach bob un ar ei
ben, pwŷ yn y dyddiau hŷn o'r Crîŷti-
onogion cyffredin, fydd yn cymmeryd
poen yn y byd yn y rhan gyntaf, ŷef
ya

yn gwrthwŷnebu trachwantau pechodau
diammeu fod llawer o ddirgel wafana
thwŷr Duw yn gwneuthur hynnŷ, ond
o'r rhai sŷ'n dwŷn enw Cristionogion, ac
sŷdd amlaf yn ymdrin a'r bŷd, pwŷ o
honŷnt hwŷ, meddaf, sŷdd yn ei wne
thur? Y trachwant yma, a'r tuedd natur
iol sŷdd ynom i bechu, yr hwn sŷ wedi
ei adael ynom megis gweddillion o'r
clwŷ naturiol yn gospedigaeth am becho
ein cyn dad *Addaf*, hwnnw meddaf, sŷdd
wedi ei adael ynom ni ar ôl ein bed
ddio, *ad agonem*, hynnŷ ydŷw i ymdre
ag ef, aci'w wrthwŷnebu. Ond ôch *Ddu*
leied o Grifionogion sŷdd fel y dylent y
gwrthwŷnebu drwg feddeliau y trachwan
hwnnw: Pwŷ sydd un amser yn holi e
gydwybod o'i blegid? pwy nid yw sŷn
ychaf yn cyttuno yn ei feddwl a'i galon
â phob meddylfryd a fo dim difyrw
na digrifwch bydol yn ei ganlyn, fel
mae cybydd-dod. Ildid, dial, balchder, ferd
i anrhydedd, anlladrwydd ac eraill o fry
tion bechodau 'r cnawd; a hynny 'er e
bod yn gwybod wrth a ddywedodd ei
Iachawdr Crist ei hun, fod cyttundeb
chydysniad y meddwl a'r galon. (o'r
sŷlwedd pechod) gymmaint a phe g
neid y weithred, ac yn gwnenthur

enaid yn euog o golledigaeth dragywyddol. *Mat. 5. 28.*

8. Peth rhyfedd iw ystyried ydyw, a pheth a allai beri i ddyn synnu wrth feddwl am dano, faint y gofal, a'r ofn, a'r diwydrwydd, a'r boen a gymmereu yr hên wyr duwiol gynt yn gwrthwynebu pechod; a lleied a gymmerwn ninnau yr awrhon. *Job* gyfiawn, er nad oedd iddo ond llai o achos i ofni nag sydd i ni, a ddyweid am dano ei hun, *Ofnais fy holl weithredoedd, (o Arglwydd) am fy mod yn gwybod nad arbedi di mo'r rhai a becho yn dy erbyn. Job. 9. 28.* Ond y brenhin duwiol *Dafydd*, yr hwn a brofaseu eufus, drymmed oedd law Dduw am gyttuno yn y galon â phechod, y mae efe yn dangos ei fod yn fwy ei ofal a'i ofn; pan yw yn dywedyd, *Tr ydwŷf yn myfyrio 'r nôs, yr ydwŷf yn ymddiddan â'm calon, fy yspryd fydd yn chwilio yn ddyfal, neu fel y mae rhai yn ei gyfieuthu, mi a ysgubais, ac a lanbweithiais fy yspryd o'm mewn, Psal. 77. 6.* Pa ddyfal chwilio a holi ar galon, a meddwl' a chydwybod, oedd hyn gan frenhin? Ac nid oedd hyn igyd ond i geisio gochel a gwrthwynebu pechod. Ac felly y gwnae *St. Paul*, yr hwn a holeu ei gydwybod mor ddichlyn, ac a wrthwyn-
ebeu

wrthwynebu pob temptasiwn mor ddyfal ac mor ddiwydag y galleu ddywedyd am dano ei hun, nad oedd ef yn gwybod ei fod yn euog ddiw yn ei weinidogaeth. 1 Cor. 4. 4. er ei fod yn cyfaddef mewn man arall ei fod ef trwy ordinhâd Duw yn cael gan y cythrael demptasiwnau gwrthflichwerw-dost yn y cnawd, 2. Cor, 12. 9. Etto trwy räs Crist efe a'u gwrthwynebododd ac a'u gorchfygodd igyd oll. Ac fel y galleu gyflawni hynny yn well, y mae yn gyffelyb ei fod ef yn cymmeru help a chymorth iawn ymprydio, a thaerweddio, a dyfal wilio, a thost gospi egorph, a'i wastadol a'i lafurus fowr boen yn ei alwedigaeth, am yr hyn y mae yn crybwyll yn ei epyistolau. 2. Cor. 6. 8. 11. 1. Cor, 9. 27. Ac feily y bydder gwyr Duwiol eraill wrth ei esampl ynteu yn arfer o gymmeryd y cyffelyb help a chymorth, fel y bae haws iddynt wrthwynebu temptasiwnau pechod pan fydder raid. Ac o'r cyfryw y gallwn ymmaad rodd llawer o esamplau allaa o'r hên Dadau: yr hyn a allae beri iddyn ryfeddu a dychrynu ac ofni (os bae nac ofn na dychrynu yn ei galon ef) wrth weled y ddygyr boen a'r dirfawr ddyfalwch a gymmeryd yr hên Grifftiongion hynny gynt i wiliad

ar b
lleier
asiwr
fydd
am y
yn y
tunde
weith
peth
nain
bach
ini, a
gwen
ni er
ni a'u
a hyn
9.
ymar
mae
yn d
ddang
thur
gweith
tal tra
gwne
Crist,
neb wa
besyd
a hê

ar bob dichell o eiddo 'r cythraul, er lleied fae, ac i wrthwynebu pob temptasiwn a drwg feddwl i bechu, er lleied, fyddent: a ninnau heb feddwl unwaith am y cyfryw beth, na gwneuthur cyfrif yn y byd nac o ddrwg feddwl, nac o gytundeb calon i bechu' nac o air, nac o weithred: ond ymroi yn rhwydd i bob peth ag y mae ein trachwantau ein hurnain yn ein harwein iddo; a llyngcu pob bach ag y mae 'r cythrael yn ei ofodi ni, ac yffu yn dra chwannog bob abwyd gwenwynig ag a gynnygio ein gelyn i ni er mwyn defnyddio ein heneidiau, os nia'u harchwaetha yn felys ac yn beraidd. a hynny am wrthwynebu pechod.

9. Ballach am yr ail pwngc, ynghylch ymarfer beunydd o weithredoedd da, y mae'n amlwg ein bôd ni igyd gan mwyaf yn ddiffygiol yn y pwngc hwn. Mi a ddangosais o'r blaen fel y mae 'r Scrythur lân yn gorchymyn i ni wneuthur gweithredoedd dâ yn wastadol, ac yn ddyfaltaff amfer a goleini'r dydd i'w gwneuthur hwy: oblegid, fel y dyweid Crist, *T mae 'r nôs yn dyfod. pryd na allo neb weithio*, Jo. 9. 4. Mi a allwn ddangos belyd fel yr oedd llawer o Saint Duw, a'n hên dadau ninnau, yn ddyfal iawn,

ac

ac yn ofalus yn eu dyddiau am wneuthur gweithredoedd dâ, fel y mae'r llafurwr yn ofalus am fwrw ei hâd yn y ddaiar tra bo'r hîn yn dêg, ac fel y mae'r merfandwr yn gofalu am droi ei arian tra bo'r farchnad yn ddâ: *Gal. 6. Phil. 2.* Hwŷ a wŷddent yn ddâ na pharhae'r amser yn hir oedd iddynt hwŷ i weithio ynddo; ac am hynny yr oeddŷnt yn cymmerŷd poen tra caent amser; ni orphŷwŷsent hwŷ un amser, ond myned rhagddynt o'r naill weithred ddâ i'r llall, gan wŷbod yn ddâ beth yr oeddŷnt yn ei wneuthur, ac mor gymmeradwŷ gan Dduw oedd y gwafanaeth hwnnw.

10. Petteu heb ddim arall i brofi eu rhyfeddol ofal a'u diwydrwydd hwŷ yn hŷn o beth; etto y mae'r coffadwrïathau a adawfant hwŷ ar eu hôl o'u helusenau yn dyftiolaeth ddigon amlwg o hynny; sef yr aneirif o eglwŷfi a adeiladwŷd, ac a gynnysgaeddwŷd â helaeth fawr gyfoeth i gynnal eu gweinidogion; cynnifer o ysgolion o ddŷsg; cynnifer o bŷnt, o briffŷrdd, ac o ddaioni arall o'r cyffelyb. Y gweithredoedd elusenus hynny (heb law miloedd eraill o rai neillduol a chyffredin, dirgel ac amlwg (a ddaeth allan o byrsau ein hên dadau duwiol ni, y

rhaf

rhaf
rwyd
allan
beth
gogon
ninn
hange
gwedd
weith
ddwŷn
ein gw
neu ar
newŷn

11. C

al; ac m
ein iec

ydym n
llefain

oriaeth

2. 12. a

thur cyf

Petr. yn

ddifrif,

alweddig

rwŷ we

n mec

. Y

rhoi

wedŷd

rhaf yn fynych a roesant nid o'u helaeth-
rwydd yn unig, ond a arbedent hefyd
allan o'u geneuau a'u boliau ei hunain
beth i'w wario ar weithredoedd dâ, er
gogoniant i Dduw, a llës i eraill: **A**
ninnau cyn belled oddiwrth roi dim o'u
hangenrheidiau, ac na hepcorwn ddim o'n
gweddill a'n gormodedd tuacat y cyfrîw
weithredoedd; haws gennym ni o lawer
ddwyn yr hyn a roes eraill, a'i wario ar
ein gweilch a'n cŵn, a'n hanifeiliaid eraill,
neu ar bethau a fo gwaeth; nag ar dorri
newyn ac eisieu ein cŷdfrodŷr tlodion.

11. Och Dduw, frodŷr anwyl, mor ddiof-
al, ac mor ddiddarbod, ac mor ddifatteram
ein iechydwrïaeth; an damnedigaeth yr
ydym ni wedi myned. Y mae St. Paul yn
llefain arnom i weithio allan ein hiechyd-
wrïaeth ein hunain, drwy ofn a dychryn, Phil.

2. 12. ac er hynny nid oes nêb yn gwneu-
thur cyfrif yn y byd o hynny. Y mae St.
Petr. yn ein rhybuddio ni yn ddwys ac yn
ddifrif, i fod yn ofalus am wneuthur ein
salwedigaeth, a'n hetholedigaeth yn siccr
trwy weithredoedd dâ: ac etto pwy agos
yn meddwl am danynt, 2. Pet. 1. 5. 6, 7.

13. Y mae Crist ei hun hefyd megis
a rhoi Sŵn yn y geriau hyn, Trwyf yn
wedŷd i chwi, gwnewch i chwi (yn y byd
hwn)

hwn) gyfeillion o'r golud angwysfawr, fel
 pan fo eifieu arnoch i'ch derbyniont i'r trag-
 ymddol bebŷll: ac er hyn igyd nid ydym
 ni yn cyffrio gronyn; mor fufgell ac mor
 feirwon ydym i bôd daioni. *Luc, 16. 9.*

12. Petteu Dduw yn ein hannog ni
 wneuthur gweithredoedd dâ er mwyn llês
 iddo ei hun, neu er mwyn ei w yn y byd
 a alleu ddyfod iddo ef oddiwrth ein gwaith
 ni yn gwneuthur daioni; etto ni a ddy-
 lem wrth bôb rheswm wneuthur cym-
 maint a hynny o gymmwynas iddo, gan
 nad oes gennym ni ddim ar fy gennym
 ond a gawfom o'r blaen ar ei law haelio-
 nus ef. Ond gan nad yw efe yn gosyn
 hynny ar ein dwŷlo ni am fôd yn rhaid
 iddo ef wrthŷnt, ond er llês a thwrn da
 i ni ein hunain, ac er mwyn cael talu i ni
 am danŷnt hwŷ gydag ei w; y mae yn fwy
 o lawer yr achos i ni i wrando arno. Petteu
 wr goneft o'r byd yn erfŷn arnom
 wneuthur rhŷw bêth, ac ar ei onestrwydd
 yn addaw ein bodloni, ni yn helaeth ar
 ei wneuthur, ni wnaem ni lai na'i goell
 ef yn hawdd: ond er bod Daw yn y
 Scrythur lân yn gwneuthur i ni aneirif
 addewidion, ar dalu i ni yn helaeth ar
 wneuthur daioni; (sef y cawn ni fwyt
 gydag ef, ac yfed gydag ef, a theyrnai
 gydag ef)

gydag ef, a meddiannu nêf gydag ef *Luc.*
22. 29. *Rom.* 8. *Datc.* 22 14.) etto nid
yw hyanŷ igŷd abli gynnhyrfu gronŷn.
arnom ni i wnethur gweithredoedd dâ.
Ond am fod y pethau hŷn yn cynnh-
yrfu ein hên dadau ni i ddaioni, megis
rhaf yr oedd eu calonnau o fettel fedda-
lach nag y mae yr eiddom ni; am hynŷ
yr oeddŷnt hwŷ yn dwŷn ffrwŷth cŷn
helaethed ac y dangosais i chwi.

13 Or cwbl ac a ddywedais, y gall
Cristion duwiol gasglu'r pethau hŷn, yn
gŷntaf mor druan ac mor ofidus yw cyflwr
y bŷd yn y dyddiau hŷn, gan fod cynnifer
o'r rhifedi bychan sy'n dwŷn enw Crist-
ionogion, yn debŷg i fyned i golledigaeth,
eifieu cyflawni'r ddau brif-bwngc yma
u galwedigaeth. Yn ail y gall weled
r achos a bair fôd mor anfeidrol, y rha-
gor sydd rhwng gwobr y dâ a'r drwg yn
fuchedd a ddaw, yr hyn sydd rysfedd gan
awer: ond mewn gwirionedd y mae y
ragor hwanaw ar wobro'r fath gyfiaw-
raf, ac o'r fath resymmolaf, gan fod cym-
aint o ragor rhwng buchedd y dâ a'r
drwg tra fônt yn y bŷd hwn. Oblegid
mae'r dâ nid yn unig yn gwneuthur
oreu ar ochel pechu, ond heŷd wrth
ochel pechu, yn cynnyddu bôb awr beu-
nŷdd

beunŷdd mewn ffafor gyda Duw: ac y
 mae 'r diosol a'r drwg wrth ymroi o
 gyttundeb ei galon i'w drachwant ei hun,
 nid yn unig yn colli ffafor Duw, ond he-
 fŷd yn chwanegu pechod at bechod heb
 rifedi. Y mae'r gwr da heblaw ei fod
 yn gochel pechu, yn gwneuthur heffo
 aneirif o weithredoedd dda, o'r hŷn lleiaf
 mewn ewyllŷs calon, lle ni bo gallu i'w
 gyflawni ar weithred. Ond yr annuwiol
 nid ydynt hwŷ, nac ar ewyllŷs, nac ar
 weithred yn gwneuthur dim daioni, ond
 yn hyttrach, ceisio yn lle hŷnŷ wne-
 thur drygioai. Y mae'r gŵr duwiol dda
 yn rhoi 'r cwbl o'i frŷd, a'i feddwl, a'i gal-
 on, a'i eiriau, a'i weithredoedd, ar wasa-
 naethu Duw, a'i weision er ei fwŷn ynteu.
 Ond yr annuwiol ŷydd yn rhoi 'r cwbl
 o'i frŷd, a'i egni, a'i allu, ar wasanaethu
 gorwagedd ac oferedd y bŷd a'r cnaw.
 Fel megis ag y mae 'r duwiol yn cyn-
 ddu beunŷdd yng wasanaeth Duw, am
 hŷn y mae Duw ya rhoi iddo ynteu gy-
 nŷdd grâs yn y bŷd yma, a gogeniant
 y nêf: fellŷ y mae 'r annuwiol ynteu
 o amser i amser, ar feddwl, neu air, neu
 weithred, neu ar bôd un, yn pentyn
 pechod a damnedigaeth ar ei wartha-
 hun; am yr hŷn y mae dialedd yn ddyled

Pennod. IV.

47

a chynnŷdd poenau yn uffern. Felly y mae pob un yn wrthwŷneb eu helŷnt iwgilŷdd, yn treulio eu hoes tros ugain, neu ddeg ar hugain, neu ddeugain o flynyd oedd, ac felly o'r diwedd yn marw. Ac onid ŷw resymol, gan fôd cymmaint o ragor rhwng helŷnt buchedd pob un o'r ddau, fôd cymmaint rhagor heŷyd, neu fwŷ, rhwng tâl a gwobr pob un o'r ddau? Yn enwedig gan fôd Duw yn Dduw mawr, ac yn arfer o dalu gwobr mawr am be-thau bychain, naill ai o ogoniant trag-ywŷddol, a'i o boenau tragywŷddol. Yn drydŷdd, ac yn ddiweddas gall y Crifion dyfal gofalus gaelgu o'r hŷn a ddywed-wŷd, faint ŷw'r achos iddo i wneuthur cyngor St. Paul, (hynnŷ ŷw) a bod i *bod ŷn broŷ, a holi ei waib ei hun*; ac felly bod yn abl i farnu amdano eihun ymha gy-flwr y mae yn sefyll, Gal. 6. 4. ac os wrth ei holi ei hun y caiff weled nad vw ar yr iawn, yna bôd iddo ddiolch i Dduw am wneuthur iddo cymmaint o gymmwy-as a datcuddio iddo ei berygl, tra fo iddo amser a chyfle i wellhau ei fuchedd. Diammau fôd llawer yn myned i golledi-aeth beunydd, trwy gyfiawnder Duw yn eu hanfad anwybodaeth eu hun. y nai pe buŷsent heb gael ond hŷn o ŷfason.

fef cael gweled y pwll cyn iddynt syr-
 thio ynddo, fe alleu y gallasent ei ochel,
 Arfer ditheu (sy anwyl frawd) drugar-
 edd Duw er llës i ti dy hun; ac nid i
 chwanegu ar dy ddamnedigaeth. Os di-
 a ganfyddi wrth dy holi dy hun fel hyn,
 na buost ti fyw hyd yn hyn mewn buch-
 edd wir Gristinonogawl, dôd y cwbl o'th
 fryd ar ddechreu bellach; ac na fwrw
 ymaith mo'th enaid gwerthfawr, yr hon
 a brynodd Crist mor ddrûd; ac y mae
 ef yn barod iawn i'w chadw, ac i'w chyn-
 nysgieddu â grâs ac â gogoniant tragy-
 wyddol, os dydi a'i rhoit ar ei law ef,
 a bod yn fodlon i uniawni dy fuchedd
 wrth ei lansteidd, a'i esmwyth, a'i felys
 bêr orchymmynion ef.

PENNOD. V.

*Yn dangos y Toſt gyfrif a fydd rhaid
 i ni ei mneuthur i Dduw am y pethe-
 au a ddymedwyd ymma.*

YMhlith cynneddfau eraill ar wâs lya-
 hwyrol, dymma 'r hon a ddylid e-
 gadae

gadael yn bennaf, sef bod iddo ystyried
pa gyfrif a ofynnir ganddo am bob peth
a ofodwŷd tan ei law ef; ac yn nesaŷ,
pa fath ŵr ŷw ei feister ef, ai esmwŷth
ai tōst, ai mwŷn ai garw, ai difraw ai
manwl yn ei gyfrif; hesydd pa una wna
ei feistr ai bod yn abl iw gospi ef wrth
ei cwyllŷs, (os efe a'i caiff yn feius) ai
na bo; ac yn ddiweddas pa fodd y gwnaeth
ei feistr ag eraill yn y cyfrŷw be-
thau: Oblgid, os bŷdd efe gwās syn-
hwŷrol, efe a wēl fel y gwnaeth ei feistr
o'r blaen, ac wrth hynnŷ fe fŷdd ynteu
fwŷ ei ddyŷfalwech yn y pethau a rodd-
wŷd tan ei law ef.

2. Y cyfrŷw ddoethineb a ddymunwn
ei fōd gan Grifion, yn y pethau a ddy-
wedwŷd o'r blaen, sef ynghŷlch y' diw-
edd a'r achos y danfonodd Duw ni ym-
nia o'i plegid, ar ddau bwngc arbennig, a
glywsoch fod arnom ni fod yn ofalus am
eu cadw yn y bŷd hwn; hynnŷ ŷw, bod
yn rhaid i ni ystyried pa gyfrif a ofynnir
ar ein dwŷlo ni am y pyngciau hynnŷ,
pa fōdd y gosynnir, pwŷ a'i gofŷn, doŷted
y gosynnir, a pha berŷgl a fŷdd arnom
os ceir ni yn esgeulus ac yn ddiffygiol
yn ein cyfrif.

3. Ond fel y gallom ddeall hynnŷ yn
C 3 well

well, rhaid i ni edrych yn gyntaf, wrth
 ba drefn, ac â pha ceremoniau, ac am-
 gylehion y gorchymmynodd Duw i ni
 'r pethau hyn, ac y gwnaeth, ac y cyh-
 oeddodd efe 'r Gyfraith hon, i ddangos
 pa fodd y mae i ni ymddwŷn tuagatto
 ef, a'i wafanaethu. Oblegid er rhoi o
 honaw ef yr un gorchymmyn i *Addaf*
 wrth ei wneuthur ef, a'i blannu wedi
 hynnŷ wrth naturiaeth ynghalon pob dyn.
 cyn iddo ei scrifennu, (fel y tyftia *St.*
Paul, Rom. 2. 15.) etto er mwyn ei ddang-
 os yn eglurach, ac er mwyn ein har-
 gyhoeddi ninnau o bechod yn helaethach,
 (fel y dengys yr un Apostol,) efe a gy-
 hoeddodd yr un gyfraith yn ysgrifennedig
 ar lechau ymynŷdd *Sinai*, a hynnŷ mor
 llawn o ddychryn, ac arwyddion eraill
 o'i fawrhydi (fel y dyweid yr un Apostol
 at yr *Hebraeid. Heb. 12. 21.*) ac y galles
 beri i'r rhai a'i torro synnu arnynt yn
 fawr. Darllennedy neb a fynno, y
 bennod o *Exodus*, ac yno y caiff weled pa
 ymbarottoi a fu cyn cyhoeddi 'r gyfraith.
 Yn gyntaf, fe alwodd Duw Foesen i syn
 'r mynydd, ac yno y mae yn cyfrif llaw
 ero gymwynasau a wnaethu efe i feibio
Israel, ac yn addaw iddynt lawer ych-
 waneg, os nhwy a gadwent y Gyfraith

rodde

rod
 ôl a
 at L
 y p
 erb
 ac n
 ac a
 ddai
 aeth
Moef
 ddieu
 ddio
 dydd,
Steph
 Gyfra
 yn uc
 a dor
 creulo
 dew, a
 Ac yr
 yn of
 y clyw
Dduw,
Myfi y
 n canl
 yn gwl
 wn, a
 DEG
 4. A

roddeu efe iddŷnt; *Mosjen* a aeth yn ei
 ôl at y bôbl, ac a ddûg eu hatteb hwŷ
 at Dduw y cadwent hwŷ'r Gyfraith. Yna
 y parodd Duw i'r bobl ymfansteiddio.
 erbŷn y trydydd dŷdd, a golchi eu dillad,
 ac na byddeu i neb ymgysfllwg â'i wraig,
 ac a barodd orchymmŷn iddŷnt, na by-
 ddai i neb o honŷnt, tan boen marwol-
 aeth, ryfygu dyfod i fynu i'r mynŷdd ond
Moesen ei hun' a pha beth bynnag a fei-
 ddieu gyffwrdd a'r mynŷdd, bod ei laby-
 ddio i farwolaeth. Pan ddaeth y trydydd
 dŷdd, yr oedd yr angelion (fel y mae *St.*
Stephan yn deallt) yn barod i gyhoeddi 'r
 Gyfraith. *Acts*, 7. Yr utcŷrn a fŷnient
 yn uchel yn yr awŷr: Taranau mawr
 a dorrodd allan o'r wŷbren, ynghŷd â mell-
 treulon, a chymmylau erchŷll, a niwl du-
 dew, a mŷg ofnadwŷ yn codi o'r mynŷdd,
 Ac ynghanol hyn oll o fawrhydi, a dych-
 ryn ofnadwy, Duw ei hun a lefarodd, lle
 y clŷweu pawb, *Myfi ŷw'r Arglwŷdd dy*
Dduw, a'th ddug di allan o dir yr Aipht;
Myfi yn unig a wasanaethi: Ac fel y mae
 yn canlyn; lle y dangosir yn barffaith ac
 yn gwbl beth yw ein dylêd ni yn y byd
 hwn, a hynny a alwn ni yn gyffredin
 DEG GORCHYMMYN DUW.

4. A'r holl ddychryn a'r mawrhydi

hwnnw, mae 'r Apostol ei hun, (fel y dywedais,) yn ei ddeall fel hyn, fel y dylem ninnau fod arnom ofn ac arswyd mawr rhac torri 'r Gyfaith hon a roes Duw i ni drwy gymmaint o ofn a dychryn: ac wrth hynny hefyd yr arwyddocceid y gofynnir cyfrif toft dychrynlyd, ddydd y farn am dorri 'r Gyfaith hon; gan ddarfod ei chyhoeddi ar y cyntaf drwy gymmaint o ddychryndod ac ofn. Canys felly y gwelwn ni bob amser, am gyfreithiau tywysogion bydol fod yn fwy'r ofn ar dychryn wrth gospi rhai am eu torri, nag wrth eu cyhoeddi. A hyn a all fod yn rheswm cadarn cryf, i beri i Grifion edrych am wneuthur a ddyleu.

5. Os ystyriwn mor dôst yr arferu Duw gospi y rhai a doreu ei Gyfaith ef, yn gyftal cyn ei scrifennu, a chwedi ei scrifennu, ni a gawn weled fod i ni ddigon o achos i ofni: megis y gospedigaeth ryfeddol a roed ar *Addaf*, ac ar gynifer myrddiwn o'i heppil am ei un pechod ef; darfod boddi 'r holl fyd ar unwaith; darfod llosgi *Sodom a Gomorrah* a thàn a brwmstan o'r nef; ddarfod gwrthod *Saul*; a rhoi dygyn gospedigaeth a'r *Ddafydd*, a'r cyffelyb, 1. *Sam* 28. 2. *Sam*. 12. Y cospedigaethau hyn a roes Duw cyn drymmed,

drymmed, am bochodau llai o bwys, a llai o rifedi nâ 'n pechodau ni, a hynnŷ ar y rhai yr oedd iddo fwŷ o achos iw harbed nag sydd iddo in herbed ni; y rheini (meddaf,) a all fod yn rhybŷdd i ni, i ddangos beth sydd i ni i'w ddisgwyl ar law Duw am dorri'r Gyfaith ymma a roes ef i ddyfgu i ni ei wasanaethu ef yn y bŷd yma

6. Os ystyriwn ymadroddion ac ymddygiad ein Harglwŷdd a'n meistr Crist yn y pethau hŷn, ni a gawn etto weled i'w o achlysur i ni i ammeu 'n cyflwr ein hunain; yr hwn er ei ddyfod i'r bŷd i'n prynu ni, ac i faddeu i bawb, yn llawn llarieidd-dra, ac addfwŷnder, a gostyngeddrwŷdd, a gwârder, a thrugaredd; etto yn y pwngc yma o gymmerŷd cyfrif, nid i'w efe arfer o ddangos ei fod ond yn dost ac yn galed iawn, a hynnŷ nid yn unig ar eiriau, yn ei ymddiddanion cyfeillgar rhyngddo a'i ddiscyblion, ond hefŷd trwŷ efimplau, a damhegion, i'r perwyl hynnŷ. Canys felly mewn un ddammeg y mae ef yn damnio y gwâs truan hwnnw i uffwrn (lle bydd gwylofain a rhincian dannedd, lle ni bydd marw'r prys, ac ni ddisŷdd y tân) am na buasai yn chwanegu i dalent a roesid atto, *Mat. 25.* Ac yno

y mae Crist yn cyfaddef am dano ei hun, ei fod ef yn wr tōst caled, yn medi lle nis hauodd, ac yn casglu lle nis gwafcarodd, ac yn disgwyl elw ar ein dwylo ni am y dalent a roes efe i ni ymenthyg ac heb gymmeryd yr eiddo ei hun heb elw : ac wrth wneuthur hynny y mae efe megis yn bygwth y bydd efe toftach o lawer wrth y rhai a gamdreulio eu talentau, fel y mae y rhan fwyaf o honom ni yn gwn-euthur. Hefyd, y mae efe yn damnio'r gwâs a gafodd efe 'n cysgu : y mae efe 'n damnio 'r dyn truan a gymmhellwyd iddyfod i'r neithior, heb ddim achos ond am na bae ganddo wisg priodas am dano : y mae yn damnio 'r pum morwyn angall am nad oedd ganddynt olew yn eu lampau, ac am nad oeddynt barod, yn union ar yr awr, i fyned i mewn gydag ef, ac ni fyddau wiw gantho eu hadnabod pan ddeathant wedi hynny : ac yn ddiweddar y mae efe yn addo damnio pawb a wne-anwiredd, fel y tyfria St *Matthew*, 13. 41. 42. *Mat.* 25. *Mat* 22.

7. Hefyd, pan ofynodd rhyw bennaeth iddo, pa fôdd y galleu fod yn gadwedig, a roddu efe iddo ddim gwell gobaith, er fôd yn dywysog (ac ynteu yn ceisio iechy-wriaeth wrth ei weithredoedd) ond hynny

unig. Os mynni fyned i mewn i'r bywyd, cadw'r gorchymmyinion. Luc 18. Ac wrth ymddiddan a'i ddyfgyblon amfer arall yng-hylch yr un peth, nid yw efe yn rhoi iddynt hwy amgen rheol na hyn. O cerwch fi cedwch fy ngorchymmyinion, Joan. 14. 15. Megis pe dywedeu, er cwbled yr ydych yn ddiscyblon i mi, ac er cued genif chwi, etto os chwi a dorrwch fy ngorchymmyinion, ni bydd mwy na chariad na chymdeithas rhyngom. Ac y mae St. Ioan, (yr hwn a wydded ei feddwl ef oreu yn y peth hyn.) yn esponio ei eiriau ef i'r deall-hwnnw, lle y mae 'n dywedyd, *Pwy bynnag sydd yn dywedŷd, Mi a adwaen Dduw, ac ynteu heb gadw ei orchymmyinion ef, celwyddog ydŷw, a'r gwirionedd nid ŷw ynddo, i Jo. 2. 4.* Ac ymhellach etto, er mwyn tynnu pŵb gobaith oddiwrthei ddiscyblion, y gellynt rungu ei fŵdd ef mewn ffordd yn y byd ond trwy gadw ei orchymmyinion, y mae efe yn dywedyd mewn man arall, *na ddaeth ef i dorri'r Gyfaith ond i'w chyflawni*, ac yn y man ar hynny y mae yn dywedyd, *Pwy bynnag gan bynnag a dorro un o'r gorchymmyinion lleiaf hyn, efe a elwir yn lleiaf yn nheyrnas nesoddd. Mat. 5. 17, 19.* Ac o'r achos hwnnw y mae ef wrth ymadael a'r byd, ya y geiriau diwedda

diweddaf a ddywedodd efe wrth ei Apostolion yn dywedyd. *Am iddynt ddyfyni ddynion gadw pob peib a'r a orchymmynasau ef iddynt Mat. 28. 26.*

8. Ac wrth hyn y gellir gweled mor ddist oedd feddwl Crist am y cyfrifa fydd rhaid ei wneuthur ynghylch cadw ei orchymmynion ef yn y byd hwn, Yr hyn hetyd a ellir ei gasclu wrth yr hyn a ddywedodd efe pan ofynid iddo *ai ychydig o nifer fyddau y rhai cadwedig*, lle y mae efe yn eu cyngori hwynt i ymdrech am fyned i mewn i'r porth cyffng: o herwydd y ceuir allan lawer, ie o'r rhai a swsttasent ac a yfasent gydag ef, ac a gawsent fwynhau presenoldeb a chwmpeni ei gorph bendigedig ef, ac heb fatter ganddynt am fyw yn ôl ei orchymmynion ef, *Luc. 13. 23, 24. 27.* Ac wrth hynny y mae efe yn arwyddocau na wna efe gyfrif yn y byd o gymdeithas a chydabod yn y dydd diweddaf; ac am hynny y mae efe yn dywedyd wrth y dyn a wnaethu ef yn iâch ar lan llynn Jerusalem, *Wele ti a wnaethwyl yn iâch, na phecha mwylach, rbag digwyl i betb a fyddo gwaeth, Joan. 5. 14.* Ac y mae yn ein rhybuddio ni 'n gyffredinol yn Efengyl St. Matthew, ari ni gyttuno a'n gwrthwynebwyr ar fystera fom a'y ffordd gydag ef, hynny yw, gwneuthur ein cyfrif

yn y fuchedd hon ; os amgen, ni a gawn dalu'r ffyrlling eithaf yn y fuchedd a ddaw Mat. 5. 25, 26. Ac yn doftach y dywaid mewn man arall y bydd rhaid i ni roddi cyfrif ddydd y farn am bob gair segur a ddywedom, Mat. 12. 36.

9. Ac am y dydd-farn hwnw y mae efe yn ein rhybuddio ni ymlaen llaw, ac yn dywedyd i ni, mewn llawer o leoedd yn yr Scrythur lân, dofted a pheryccled fydd, fel y gallem ymbarodto i tuagatto ; ac felly uniawni ein bucheddau tra caffi-om amser yn y byd hwn, fel y gallom ddyfodgar bron Duw yn y dydd hwnw, heb nac ofn na pherygl, ie yn hyttrach, yn llawn cyffur, a diddanwch, a llawenydd : pan ddêl cymmaint o filoedd o bobl annuwiol yno gar bron Duw, i'w gwaradwydd a'u gwarth tragywyddol.

10. Ac o harwydd nad oes dim mor gymwys i ddangos dofted a fydd Crist wrth gymmeryd cyfrif y dydd diwedda, ac ydŷw trefn a dull y farn ddiwedda, yr hyn a ddangosir yn ddyfal yn yr yscrythur lân ; fe fydd perthynol iawn i ni ystyried hynny. Ac yn gynta peth, y mae'n rhaid i ni ddaell fod dwy farn wedi eu hordeinio i ni yn ôl marwolaeth : y naill a elwir yn farn neillduol, wrth yr hon y mae pob dyn ar ei ben ei hun yn y man

man ar ôl ymadael a'r bŷd, yn cael barn o'r neilldu, naill ai i boenau, ai i ogoniant, yn ôl ei weithredoedd yn y fuchedd hon, fel y dywaid Crist ei hun. Ac o hynny y mae i ni esampl yn *Lazarus* a'r glwth goludog, y rhai a gymmerwŷd ymnaith yn y man ar ôl eu marw, y naill i boenau, a'r llall i orphywŷdra, fel y tyftia St. *Luc.* 16. A chyndynrwydd mawr fyddu ammeu hŷn, fel y dywaid St. *Auſtin.* Y farn arall a elwir yn farn gyffredinol, am y bŷdd honno i bob dŷn yn niwedd y bŷd, pan gyhoedder y farn ddiweddaf ar bob dŷn a fferioed fyw yn y bŷd. naill ai i dderbŷn gwobr, ai i gael cospedigaeth, yn ôl y gweithredoedd a wnaethant yn y bywŷd hwn, pa un bynnag ai dâ, ai drwg, ac na bŷdd bŷth mwŷ sôn am gyfnewid eu cyflwr hwŷnt, nac am esmwŷthau ar boenau 'r naill, nac am ddibennu gogoniant y lleill. *Mat.* 25.

II Ac ynghŷlch y gyntaf o'r ddwy farn hŷn, er bôd yr hên dadau (yn enwedig St. *Auſtin*) yn casglu ac yn ystyried y bŷddyddi amrŷw bethau tōst ac ofnadwy iawn, megis yn gyntaf mynediad ein henaidd ni allan o'r corph gar bron gorŷddfaingc Duw, a hynny tan gadwraeth angylion dâ a drwg; yn ail, yr ofn a fydd

ar yr enaid rhag pob un o'r ddeufath
 angylion hynnŷ; yna, mor ddieithr ddi-
 symmwrth fydd gan yr enaid y lle y bydd
 ynddo; wedi hynnŷ, mor ofnadwŷ fydd,
 presennoldeb Duw, a'r holi toft a fydd
 arno, a'r cyffelyb: etto, o herwŷdd bôd
 yn rhaid ystyried y rhan fwyaŷ o'r pe-
 thau hŷn yn yr ail farn gyffredinol hefyd;
 mi af heibio i'r rhai hynnŷ yr awron, ac
 a ddangosaf amrŷw resymau o eiddo
 'r tatau duwiol, pa ham y mae Duw wedi
 ordeinio bôd ail barn gyffredinol, ac ynteu
 wedi darfod iddo yn y farn gyntaf, roi i
 bawb o'r neilldu yn ôl ei haeddeditigaeth.
 Y rheswm cyntaf ŷw, fel y byddeu gorph
 dŷn yn ôl ei gyfodi o'r bêdd, yn gyfran-
 nog o gospeditigaeth neu o ogoniant yng-
 hŷd â'r enaid, fel y bu gyfrannog gydag
 efo rinwedd neu o gamwedd yn y fuchedd
 hon. Yr ail ŷw, fel megis ag yr am-
 mharchwŷd ac y gwarthruddwŷd Crist
 ar gyhoedd ymma yn y bŷd hwn, fellŷ
 y gallu yn helaethach o lawer ddangos
 ei fawredd a'i allu yn y dŷdd diweddaf
 yngwŷdd ei holl greaduriaid, ac yn en-
 wedig yngwŷdd ei elynion. Y trydŷdd
 ŷw, fel y gallu 'r duwiol a'r annuwiol
 dderbŷn eu tâl a'u gwobr ar gyhoedd, er
 mwŷn cael o'r naill ychwaneg o warth;
 a

a gofid a thorr-calon, ar lleill ychwaneg o lawenydd a gorfoledd, er eu bod fynychaf yn cael yn y byd hwn eu gorthrechugan yr annuwiol. Y pedweradd yw, Nad ydŷw y rhai annuwiol wrth farw yn dwyn gyda hwynt mo'u holl haeddedigaetha'u drygioni am eu bod yn gadaelar eu holl naill a'i eu hesampl ddrwg, ai eu plant, ai eu cyfnesafiaid a ddarfu iddynt hwy eu llygru, a'u llyfrau neu rŷw bethau eraill a all mewn amser lygru eraill. Ac oblegid na wnaed y pethau hynny etto, ond eu bod heb wneuthur hyd arôl eu marwolaeth hwy, ni allant hwy mor gymmhesur gael eu barnu am y pethau hynny yn a man; ond fel y digwyddo'r drwg y roesant hwy gynt esampl i'w wneuthur, felly y chwanegir ar eu poenau hwythau. A'r un pêth a ellir ei ddyweddŷd am y rhai duwiol, yn gymnint a bôd *St. Paul*. (os mynnwch gael esamyl) yn cael chwanegu beunydd ar ei ogoniant, ac felly y caiff hyd ddiwedd y byd o blegid fod rhai beunydd yn cynnyddu mewn daioni oddiwrth ei scrifennadau a'i esamplau ef; ac am yr un achos y chwanegir ar boenau y rhai annuwiol. Ond yn y dydd diweddaf y bydd diben ar ein holl weithredoedd ni, ac yno ceir gweled yn amlwg

pa
gyfia
12
Pr H
y dy
red i
nag
Rhu
mae
chylc
y rhe
ond y
well,
nag y
os, yr
a thro
a'r ym
mewn
modd y
13.
on yn
25. yr
i golen
nerthoe
ant
ddiau
r gw
4. 2
es ac

pa bêth sydd i bob dyn i'w gael, wrth gyfiawnder a thrugaredd Duw.

12. A thuagat yr ail farn gyffredinol i'r holl fyd, yn yr hon y Dwg Duw fel y dyweid yr Scrythur lân, bob gweithred i farn, a phôb peth dirgel, pa un bynnag fyddo ai dâ ai drwg. Preg. 12. 14. Rhuf. 2. 16, & 14 10, 2 Cor. 5. 10. Y mae amryw bethau i'w hyftyried yn ei chylch, ac amryw wyr dysgedig yn rhoi y rheini ar lawr mewn amryw foddion ; ond yn fy nhybi, ni ellir eu dangos yn well, nac yn oleuach, nac yn ddwyfach, nag y mae'r Scrythur lân yn eu dangos, yr hon sydd yn yspysu i ni holl ddull a threfn y farn honno a'i gogylcheddau, a'r ymbarottoi a fydd o'i blaen, a hynny mewn geiriau llawn o arwyddocad, yn y modd y canlyn.

13. Tn y dyld hwnnw y bydd arwyddion yn yr haul, a'r lleuad, a'r sêr, Luc. 21. 25. yr haul a dymyllir, a'r lleuad ni rŷld i goleuni, a'r sêr a syrthiant o'r nef. a methoedd y nefoedd a ysgydwir ; y nefoedd ânt heibio gŷdâ thwrws, a'r defnddiau gan wir wrês a doddant, a'r ddaiar a gwaith a fyddo ynddi a losgir, Mar. 13. 4. 2 Pet. 3. 10. a'r ddaiar a grŷn o'i es, ac a fydd megis Ewig wedi ei tharfu, as

ac fel dafad heb neb a'i coleddo, Efa. 13.
 13, 14. bydd ing ar genhedloedd gan gyf-
 yng-gyngor, a'r môr a'r tannau yn rhuo, a
 dynion yn llewygu gan ofn, a disgwyl am y
 pethau sydd yn dyfod ar a ddaiar, Luc. 21.
 Yna'r ymddengys arwydd mab y dyn yn y
 Nêf, ac yna a galera koll lwythau'r ddaiar,
 a hwy a welant fab y dyn yn dyfod ar gym-
 mylau'r nêf, gyda nerth a gogoniant mawr,
 Mat. 24. 30. Ac yna mewn moment ar
 darawiad amrant llygad, eise a ddenfyn ei
 angylion a mawr sain udcyrn, a gwaeedd ar
 hanner nôs, a hwy a gasglant ei etholedigion
 ef ynghyd, o'r pedwar gwynt o eithafodd
 y nefoedd hyd eu heithafodd hwynt. 1 Cor.
 15. 52. Mat. 25. 6. A rhaid i bawb ym-
 ddangos gar bron brawdle Crist fel y dyrbynio
 pob un y pethau a wnaethwyd yn y corph, yn
 ôl yr hyn a wnaeth, pa un bynnag ai da ai
 drwg. 2 Cor. 5. 10. Ac eise a oleuz ddirg-
 elion y tywyllwch, ac a eglura swriadau'r
 calonau, a'r pethau a ddymedwyd yn y glafst
 mewn stafelloedd a bregethir ar bennau
 tai: ac fe fydd rhaid rhoi cyfrif am bob
 gair segur a ddywedo dynion, 1 Cor. 4. 5.
 Luc. 12. 3. Mat. 12. 36. ac eise a farne
 ein cyfiawnderau ni. Yna y saif y cyfiaw-
 mewn hyder mawr o flaen ei orthrymwig
 e'r rhai a ddiystyrasant ei lasur ef, Psa.

75. 3. A'r annuwiol pan welont hyn, a
 fyddant mewn dychryn ac ofn mawr, ac
 a ddechreuant ddywedŷl wrth y mynyddoedd
 a'r creigiau, Syrthiwrch arnom, ac wrth y
 brydiau cuddiwch ni o ffydd yr hwn fydd
 yn eistedd ar yr orseddfainge, ac oddiwrth
 llyd yr Oen : canŷs daeth dŷdd mawr ei
 ddigter ef, a phwy a ddickon sefyll, Dat. 6.
 16. Yna y didola Crist y defaid oddiwrth
 y geifr. ac a esŷd y defaid ar ei ddebeulaw,
 a'r geifr ar yr asŷŷ. ac a ddyweid wrth
 y rhai a fo ar ei ddebeulaw, Deuwch chwi
 fendigedigion fy nhâd, meddienwch y defyrnas
 a harottowŷd i chwi er seiliaid y bŷd : canŷs
 bŷm newynog, a chwi a roesoch i mi fŷŷd ;
 bu arnaf ŷyched, a rhoesoch i mi ddiod ;
 bŷm ddieithr, a dygasoch fi gydâ chwi ; bŷm
 noeth, a dilladasoch fi ; bum glâf, ac ym-
 welŷoch â mi ; bum yngharchar, a daethoch
 attaf. Yna'r ettiŷb y rhai cyfiawn iddo gan
 ddywedŷl, Pa bŷd i'th welfom yn newyn-
 nog, ac i'th borthasom ; neu yn ŷychedig ac
 yn rhoesom i ti ddiod ? a pha bŷd i'th wel-
 som yn ddieithr ac i'th ddygasom gydâ ni ;
 neu yn noeth, ac i'th ddilladasom ? A pha
 bŷd i'th welfom yn glâf, neu yngharchar,
 ac y daethom attaf ? A'r brenin a ettiŷb
 ac a ddywed wrthŷnt, yn wir meddaf i chwi,
 yn gymmaint a'u gwneuthur o bonoch i un

o'r rhai bŷn fy mordŷr lleiaf, i mi y gwnaethoch. Yna y dyweid efe wrth y rhai a fyddant ar y llaw affwŷ, Ewch oddiwrthi rai melldigedig i'r tân tragywŷddol, yr hwn a barottowŷd i ddiabol, ac i'w angylion canŷs bum newŷnog, ac ni roesoch i mi ffrŷd bu arnaf ŷyched, ac ni roesoch i mi ddiod bum ddieithr, ac ni 'm dygasoch gyda chwi bum noeth, ac ni 'm dilladasoch; yn glaf ac yngharchar, ac nid ymwelsoch â mi. Yna yr atebant hŷŷihau beffŷd iddo, gan ddywedŷd, Arglwŷdd, pa brŷd i'th welfsom yn newŷnog neu yn ŷychedig, neu yn ddieithr, neu yn noeth, neu yn glaf, neu yngharchar, ac ni weinasom i ti? Yna 'r ettŷb efe iddŷnt, gan ddywedŷd, ŷyn wir meddas i chwi, yn gymaint ac na's gwnaethoch i'r un o'r rhai lleiaf bŷn, nis gwnaethoch i minnau. A'r rhai bŷn a ânt i gospedigaeth dragwŷddol a'r rhai cyfiawn i ffrŷd tragywŷddol. Mar 25.

14. Dywedwch i mi bellach ond os adyw yw 'r darpar yma tuagat ddydd y farn? gwelwch faint yw 'r achosion ofni ac i ddychrynu? Fe ddaw dydd y farn, mēdd yr yŷcrythur, pan fo dynion ondodid. yn cyŷgu; fe ddaw gyda ŷŷerchyll, gan lais udcyrn, a thrwŷt dyfredd, a chynnwrf y pedwar defnydd. P

th noswaith *fydd* honno, dybygi di, pan
eler y ddaiar yn crynu, y mynyddoedd
r dyffrynnoedd yn symmud allan o'u lle,
haul wedi tywŷllu, y llwad wedi colli
llewŷrch, y sêr yn syrthio i lawr o'r wŷ-
ron, a'r holl *ffurfafen* yn hollti 'n ddry-
au, a'r holl *fydd* yn llosgi yn dân po-
th.

15. Ai possibl i *dafod* yn a bŷd allu
pyssu dim yn eglurach nag y mae Crist
r Apostolion a'r prophwydi yn yspysu y
eth hŷn? Paddŷn bydol ni chryn ei galon
ei gorph gan y dychrŷn *anfeidrol* hwn?
rhyfedd ŷw clywed dywedŷd *fôd* y rhai
fiawn, a'r angylion *besŷd* yn ofni 'r pe-
au hŷn? Ac yno, *fel* y dywaid St. Petr,
priny *bŷdd* *cadwegid* y *cyfiawn*, *palê* yr
ddengŷs yr *annuwïol* a'r *pechadur*? i Pet.

18. Och mor ofnadwŷ *fydd* y diwrnod
wanw i'r Cristion *disraw*, *diosak*, yr hwn
dreuliodd ei amser yn y bŷd yma mewn
wenŷdd a difyrrwch, pan welo mor
feidrol fydd yr *ofn* a'r dychrŷn, a maint
y trueni a'r aflwŷdd a *fydd* yn barod
ruthro arno!

16. Ond heblaw 'r heil bethau creu-
tôt hŷn a *fydd* o flaen y *farn*; *fe*
llawer o bethau eraill mor erchŷll
hystyried a hwŷtheu; megis gweled
yr

yr holl *foddau* yn egoryd pan ganer yr ud-
corn, ac yn rhoi i *fynu* eu holl gyrph
meirwon a dderbyniafant er dechreuad
y bŷd; gweled holl wyr a gwagedd y
byd, brenhinoedd a brenhinesau, tywŷlo-
gion a gwyr mawr, yn *sefyll* yno yn no-
ethion yngŵŷdd holl greaduriaid Duw
gweled amlygu eu holl bechedau hwy
a datguddio eu hanwireddau cuddiedig,
rhai a wnaethant hwy o *sewn* eu statell
oedd dirgel yn eu llysoedd; a'u cymmel
a'u gyrru hwythau i roi *cyfrif* am fil o
bethau a *fuasai* ddiystir ganddynt eu rhy-
buddio o'u plegid yn y byd hwn, *sef* pa
fodd y treuliasant eu hamser, pa *fodd*
gwariasant eu golud, pa *fodd* yr ymdd-
ygasant tuacat eu brodyr, pa *fodd* y dar-
iddynt *farmolaethu* a gorchfygu eu gwuna-
cnawdol, pa *fodd* y *darfu* iddynt lywod-
raethu eu hewyllys, pa *fodd* yr *afu*
asant i weithrediad yr Yfryd glân y
eu calonnau, ac yn ddiwethaf, pa *fodd*
yr *arferasant* holl ddoniau Duw yn y byd
hwn.

17. O, *frand* anwyl, nid yw bossi-
gallu dangos mor *werthfawr* o dryffor fy-
cydwybod dda yn y dydd hwanw; hi-
sydd gwell na dang mil o'r byd hwn
oblegid ni thycia golud yr amser hwanw

ni lygrir y barnwr ag arian, ni thyccia
 gwaith neb o'n caredigion yn eirioli tro-
 tom ni y diwrnod hwanw, na gwaith
 angylion ychwaith, y rhai y bydd eu go-
 goniant yr amser hwnnw, fel y dywed y
 prophwyd, *i rwy mo brenhinodd a chadwy-*
nau, a phendefigion a gefynnau beŷyn, i
wneuthur arnynt y farn ſcrifennedig: yr ardd-
rchawgrwydd bŷn fydd i'r holl ſaint ef,
ſal. 149. 8. Och, beth a wna'r holl
 pob! ddoethion hynny yr amser hwnnw,
 y rhai fydd yr awrhon ya treulio eu ham-
 er mewn llawenydd a dyfyrwrch, ac ni
 hilywant arnynt gymmeryd dim poen i
 gwafanaethu Duw? pa ymadferth a wnant
 hwy yn y cyfyngler bwnaw? tua phle yr
 ymdroant? gan hwy y ceifant help?
 Hwyl a gant welod pob peth yn eu cylch
 yn galw am ddialodd arnynt hwy, a phob
 beth yn rhoi achos iddynt i ofni ac i
 dychrynu; ac na bydd dim a roddo idd-
 iet ronyr gobaith neu gyffur. Uwch eu
 pennau y bydd eu barnwr yn ddigllon am
 eu hanwiredd hwy; is eu llaw y bydd
 ſſern yn agored, a'r pair berwedig yn
 ardd i'w derbyn hwy; ar y tu deheu
 bydd eu pechodau yn eu cyhuddo hwynt;
 y tu affwy y bydd y cythreuliaid yn
 ardd i wneuthur tragwyddol farn Duw
 arnynt

arnynt hwy; o'u tu mewn y bydd en
 cydwybod yn eu cnoi; ger llaw iddynt
 y bydd yr holl eneidiau colledig yn o-
 chain ac yn cwynfan, o'u hamglch y bydd
 yr holl *fjdd* yn llosgi. O Arglwydd Dduw,
 pa beth a wna'r pechadur truan pan fo
 'r holl ofidiau hyn yn ei amgylchu? pa
fodd y gall ei galon *ef* *ddioddef* y *cysyng-*
derau hyn? pa *ffordd* a *gyrch* *efe*? myned
 yn ôl nid possibl iddo, a myned ymlaen
 nid ydyw abl i'w *ddioddef*. Pa beth ynteu
 a wna *efe* ond (*fel* y dywedodd Crist; Luc
 12. 26.) diffwrtho a digalonni, a llewygu
 gan *ofn*, a cheisio marw ac heb gael
 chwennych marw, a marwolaeth yn cilio
 oddiwrtho, a gweiddi ar y mynyddoedd
 am syrthio arno, ac ar y bryniau am e-
 guddio, a hwythau yn naccau gwneuthur
 iddo gymmaint a hyany o gymmwynas
Datc. 9. 6. Dat 6. 16. Ac *fe* a gair
sefyll yno *fel* dyn truan, digariad diobaith
 hyd oni chaffo glywed y *farn* *ofnadwy*,
 throir byth yn ei hôl, *Ewch* *chwirai* *mell*
digedig i'r tan *tragymddol*.

18. A phan ddarfo rhoi 'r *farn*, yff-
 riwch mor ofidus *fjdd* y waedd a'r floed
 a *fjdd* yn a man ar ôl hyany, gan
 rhai da yn llawenychu ac yn canu mawr
 a gogoniant i'w hachubwr, a chan y rhai
 drwg

drwg
 mell
 wch
 ernol
 edig,
 faeth
 erw f
 ben y
 dwyn i
 dido.
 mam
 on a
 ynnŷ
 ael g
 fjdd
 wir a
 n gil
 mab
 dâd n
 d yn
 nnŷ a
 duw
 th ddi
 nu yn
 dydd h
 i fell
 nnw,
 poena
 y by

drwg yn cwŷnfan, ac yn cablu, ac yn
 melldigo dŷdd eu ganedigaeth, Ystyri-
 wch dofted y bŷdd y drwg ysprydion uff-
 ernol yn ymedliw a'r eneidiau truaïn coll-
 edig, a fo wedi eu rhoi weithian yn yscly
 faeth dragwyddol iddŷnt hwŷ : mor chw-
 erw fŷdd eu gwawd a'u gwatwor hwŷ am
 ben yr eneidiau truaïn hynnŷ wrth eu
 dŷwn i'r poenau tragywŷddol. Ystyriwch
 didoli a fŷdd yr amser hwnnw ar dadau
 mammau oddiwrth eu plant, ar gyfeill-
 on a charedigon oddiwrth eu gilydd, a
 hynnŷ yn dragywyddol, heb obaith bŷth
 ael gweled y naill y llall : a pheth arall
 fŷdd cymmaint gofid a'r mwŷaf (os
 wir a ddyweld rhai, y cawn ni adnabod
 yn gilydd cŷn belled a hynnŷ) ni bŷdd
 mab a fo 'n mynd i'r nef dofturio wrth
 dād neu ei fam a fo yn myned i uffern,
 yn hyttach bōd yn llawen ganddŷnt
 hynnŷ am ei fōd yn troi 'n ogoniant i
 duw wrth wneuthur cyfiawnder. Pa
 th ddidoli fŷdd hŷn, mecdaf ? pa fath
 nu yn iāch ? pwŷ ni thorreu ei galon
 dŷdd hwnnw wrth ymadael ac ymddi-
 eli fellŷ, pe galleu galon dori yr amser
 hwnnw, ac fellŷ cael diwedd ar eu gofid
 poenau ? Ond ni all hynnŷ fcd. Ple
 y bŷdd ein holl bleffer â'n difyrwrch
 D ni ?

ni? I ba le'r aeth ein holl ddigrifwch
 a'n diddanwch ni? a'n gwŷchder yn ein
 dillad, ein disgleirio mewn aur, y parch
 a gwasom trwŷ gael eraill yn giftwng a
 bod yn benoeth i ni, ein holl fwŷdŷdd
 dainteidd, ein holl fiwfig a'n melysgerdd,
 ein holl drythyllwch an ysmalhawch, ein
 cyfeillion a'n cymdeithion digrif diddan a
 fyddau arfer o chwerthin ac o ddisyrru'r
 amser gydâ ni? I ba le'r aethant hwŷ?
 O frawd anwyl, mor chwerw fydd holl
 bleffer a disyrrwch y bŷd yr amser hwn-
 nw? Mor ofidus fydd gennym feddwl am
 danŷnt? Mor ofer y cawn ni weled fôd
 ein parch a'n golud a'n cyfoeth gŷnt? Ac
 yn y gwrthwŷneb, mor llawen fyddy dŷn
 hwnnw, a fu ofalus am fŷw yn ddâ ac yn
 rhinweddol yn y bŷd hwn, er maint
 boen a gafodd yn gwneuthur hynnŷ, a
 dirmŷg yn y bŷd. Dedwŷdd o greadu
 fydd eise ei eni, ac ni ddichon un taso
 ond Duw ddangos faint ei ddedwŷddwe
 ef.

19. Ac i ddibennu 'r cwbl oll, ni
 rhaid i ni ond y diben a wnaeth Crist, y
 yriwn hawsed i ni yr awr hon ac ychydig
 boen, ochel perŷgl y dydd hwnnw, a da
 fod i'n barnwr trugarog a'n hiachaw
 ddangos y perŷgl hwnnw i ni ymlaenlla

Pennod. V.

71

fel y gallem fod yn ofalus am geisio ei
 ochel. Oblegid fel hŷn y dibeneu efe yn
 ôl ei holl fygythion, *Ymogelwch, gwiliwch, a*
gweddiwch; canys ni wyddoch pa brŷd y bydd
yr amser. A'r hŷn yr wyf yn ei ddywedŷd
wrthych chwi, yr wyf yn ei ddywedŷd wrth
pawb, Gwiliwch. Mar. 13. 33. Ac mewn
 man arall, wedi darfod iddo gyfrif yr holl
 bethau o'r blaen, rhag i neb âmmeu nas
 deuent i ben, i mae 'n dywedŷd, *Nes a*
ddaiar ant heibio, ond fy ngeiriau i nid ant
heibio ddim. Ac yno y mae 'n rhoi 'r cyng-
or hwn, Edrychwch chwithau arnoch eich
unain rhag gorchfygu eich calonau a'u try-
chau trwy lotkineb, a meddwod, a gofalon
bywyd hwn, a dysod y dŷdd hwnnw arnoch
ddisymmwth. Canys efe a ddaw fel magl
wartha pawb oll ac sydd yn trigo ar wyneb
holl ddaiar. Byddwch chwithau wiliad-
rus, a gweddiwch bob amser, ar gael eich
fri 'n deilwng i ddiange rhag y pethau hŷn
sydd ar ddysod, ac i sefŷll ger bron Mâb
dŷn. Luc. 21. 33. Ond cariadus yw'r
 nghôr hwn gan Grif? A allai ein tad
 hun roi i ni gyngor caredigcach? Pwŷ
 ddymneu rybudd tegcach a mwŷnach,
 dwŷfach? Ai possibl i neb wedi bynnŷ
 dywedŷd, Nisgwŷddon ni? Yr un cyff-
 b rybudd y mae St. Peter yn ei roi ar

un achos, 2 Pet. 3. 10. lle mae yn dywe-
 dŷd, *Dŷdd yr Arglwydd a ddaw megis lleidr*
y nos, yn yr hwn yr â'r nefoedd heibiogyda
thwrrwf, a'r defnyddiau gan wir wrës a
doddant, a'r ddaiar a'r gwaith a fyddo yn-
ddi a llofci. A chan fôd yn rhaid i'r pe-
 thau hŷn igŷd ymoliwng. pa fâth ddynion
 a ddylech chwi fôd mewn sanctiddymarw-
 eddiad a ddioldeb, yn disgwyl ac yn bry-
 sio at ddyfodiad, *dŷdd Duw.* Y brysio yma
 megis i gyfarfod dydd farn, y mae St.
 Peter yn crybwyl am dano, nid ŷw ddim
 ond yr hiraeth a ddyleu fod arnom am
 ddŷdd farn; a'r hiraeth hwnnw nis gall
 fod ar neb o honom nês i ni yn gyntaf
 ymwrando a'n cyflwr ein hunain, a gwell-
 hau ein buchedd heb oedi. Am hynny
 odiaeth y dyweid y gwr doeth, Eccleŷ
 18. 19. 20. *Cŷn afiechŷd cymmer feddyg*
iniaeth; a chŷn barn hola di dy hun, ac yn
amser gofwŷ ti a gai drugaredd gan Dduw
Aç a'r geiriau hynny y cytuna geiriau
 St. Paul, *Pe iawn farnem ni ein hunain*
ni'n bernid. 1 Cor. 11. 31. Ond am na
 ŷw nêb yn ei iawn farnu ei hun a'i fuch-
 edd, hynny ŷy'n peri bôd cyn lleied
 bobl yn ymbarottoi erbŷn y farn honno
 a bôd cŷn lleied yn wiliadwrus, a chyn
 maint yn gorwedd mewn trymgwŷg. he-
 wyb

Bennod. VI.

73

wŷbod dim oddiwrth y perŷgl y maent
ynddo. Yr Arglwŷdd Dduw a roddo i ni,
'r gràs i edrŷch yn well yn ein cŷlch
Amen.

PENNOD. VI.

*Ystyried beth yw naturiaeth pechod,
a phechadur; er mwyn dangos nad
yw Duw yn anghyfiawn, er ei fod
cyn dofted ag y dywedwyd yn y ben-
nod o'r blaen.*

Rhag bod i neb lê i achwyn fôd yn
rhŷ doft y cyfrif a ofŷn Duw ar ein
dwŷlo ni yn y dŷdd diweddef, a bôd yn
rhydoft y farn a ddangoswŷd yn a bennod
o'r blaen: da fyddau yn y bennod yma
ystyried yr achos pa ham y mae Duw cŷn
dofted yn erbŷn pechod, ac yn erbŷn
pechaduriaid fel y gellir gweled wrth
a ddywedwŷd o'r blaen, ac wrth gwbl
o'r Scrythur lân, lle y mae efe agos ym-
nob man yn datcan ei ddygŷn gâs, a'i
id, a'i ddigofaint yn erbŷn pob un o'r
ddau; megis lle y dywedir amdono ei fod
yn casau holl weithredwŷr anwiredd, a bôd
yn gâs ganddo 'r annuwiol a'i annuwioldeb,

Pfal. 5. 5. *Dibar.* 15. 8. A bod holl fuchedd pechaduriaid, a'u meddyliau a'u gweithredoedd, a phôb daioni ara wnelont hwŷ, yn ffaidd yn ei olwg ef, tra bônt hwŷ yn bŷw mewn pechod: a pheth fŷ fwŷ, nas gall efe ddioddef i bechadur eiglodfori, na chŷmmerŷd ei dyftiolaethau ef yn ei enau, fel y tyftia'r Ysprŷd glân, *Pfal.* 50. 16. Ac am hynny nid dim rhyfedd iddo fod cyn dofted wrtho ddydd y fara, ac ynteu yn ei gasau, ac yn ei ffieiddio yn gymmaint yn y bywyd yma.

2. Fe ellid dangos llawer o resymmau am y peth hyn, megis torri gorchymnyon Duw, anniolchgarwch pechadur tuacatto am ei ddoniau, a'r cyffelyb; y rhai a alleu ddangos yn ddigon goleu gyfiawned yw ei ddigofaint ef tuacat bechadur. Ond y mae un rheswm uwchlaw'r cwbl yn egori gwreiddyn y peth; a hynny ydyw yr anfad lwyr-gam a wneir â Duw ymhol pechod a wnelom ni o'n gwirfodd a thrwy wybod, yr hyn fydd gymmaint cam, a dirmyg, ac ammharch, ac na ddioddefen un gwr mawr y cyfryw ar law ei ddeiliad a llai o lawer y bydd i Duw, (yr hwn yw Duw y mawredd) eu dioddef cyn fynyched ag y gwna dynion hwynt iddo.

3. Ac fel y gallom ddeall faint yw

cam

cam
gwa
fod e
yn d
o'n
bron
adda
fedr
pleffe
wrth
digio
a'i e
os ni
yn ei
rhoi
pleffe
yn y
yn y
un dr
yn de
gwrth
yn de
a'i rās
blesser
frynta
aem n
y pleffe
redd e
cam n

cam hwnnw, rhaid i ni wybod, am bôb
 gwaith ag a bôm yn gwnenthur pechob,
 fod ein calonau ni a'n daell, (er nad ydym
 yn dal ar hynny) megis yn ymresymmu.
 o'n mewn, ac megis yn gosod ger ein
 bronau ni, o'r naill du pa fudd a pha lês
 addaw i ni oddiwrth y pechod yr ydym ar
 fedr ei wneuthur, a'r llês hwnnw o'r
 pleffer a'r difyrwch yr ydym yn ei gael
 wrth bechu; ac o'r tu arall pa beth yw
 digio Duw, hynny ydyw, colli ei gariad
 a'i ewyllys dâ ef wrth y pechod hwnnw,
 os ni a'i gwnawn: ac felly yr ydym ni
 yn ein meddyliau a'n calonau megis yn
 rhoi Duw yn y naill ben i'r clorian, a'r
 pleffer yr ydym ni yn ei gael wrth bechu,
 yn y pen arall; a ninnau megis yn sefyll
 yn y canol, yn bwrw ac yn ystyried pa
 un drymmaf o'r ddeupen, ac o'r diwedd
 yn dewis ein pleffer a'n difyrwch ac yn
 gwrthod Duw: hynny ydyw, yr ydym ni
 yn dewis yn hyttrach golli cariad Duw
 a'i râs a'r cwbl ag a dâl ef, na cholli byrr
 bleffer a dyfyrwch pechu. Beth all fod
 fryntach na hyn? Pa fodd byth y gwn-
 aem ni fwy o ddirmyg ar Dduw, na dewis
 y pleffer gwael-frwnt hwn o flaen ei faw-
 redd ef? Ond gwaeth yw hynny, a mwy
 cam nag a wnaeth yr Iuddewon wrth

ddewis Barabbas y lleiddiad, a gwrthod Crist ei hachubwr ? Ac yn ddiau, er maint oedd pechod yr Iuddewon, etto mewn dau beth y mae'r pechod ymma megis yn rhagori ar yr eiddynt hwy : y naill yw, nad oedd yr Iuddewon wrth ddewis yn gwybod pwy yr oeddynt yn ei wrthod, fel yr ydym ni ; y llall yw, na wrthodasant hwy Grist ond unwaith, a ninnau yn ei wrthod ef yn fynych, ie bob dydd, a phob awr ac ennyd, pan fôm o'n gwir fôdd ac o ewyllys ein calonau yn ymroi i bechu.

4. Ai rhyfedd wrth hynny, fôd Duw cyn dofted a chyn llymmed wrth y rhai drygionus, yn y dydd a ddaw, a hwythau mor ddirmygus ddiystyr ganthynt ef yn y byd ymma ? Yn siccr mae'n fawr malais pechadur tuagat Dduw, ac y mae efe nid yn unig yn ei ammherchi ef wrth ddiystyru ei orchymmynion, ac wrth ddewis y creaduriaid gwaelaf a gwaethaf o'r byd o'i flaen ef ; ond y mae hefyd yn dwyn cas dirgel yn ei galon tuacatto' ac yn cynfigennu wrth ei sawredd ef, ac yn chwennych, pes galleu ei dynnu ef i lawr oddiar ei orseddfaingc, neu, o'r hyn lleiaf, yn dymuno na bae un Duw i roi cosp am bechod ynol y fuchedd hon, Ymwrandawed

pôb

pôb pechadur o eigion ei gydwybod yn hyn o beth, oni byddeu bodlon ganddo gael o'i enaid farw gyda'i gorph, ac na byddeu anfarwol ; ac na byddeu arôl y fuchedd hon na chyfrif, na barnwr, na chospedigaeth, nac uffern, ac felly na byddeu un Duw, fel y galleu efe gymeryd ei bleffer yn ddiofal wrth ei ewyllys ei hun yn y byd ymma.

5. Ac o herwydd bôd Duw (ac ynteu yn chwilio 'r calonau a'r arenau) yn gweled eu meddwl brâdwraidd hwy tuacato, ac ynteu yn llechu o fewn ymyscarioedd eu calonau hwy, er llyfned fyddo eu geiriau ; am hynny y mae efe yn cyhoeddi yn yr **Scryth**ur lân eu bod hwy yn elynion iddo, ac yn cyhoeddi rhyfel a gelyniaeth yn eu herbyn hwy. Ac yno, dybygwch chwi, ymha gyflwr y mae 'r truaïn ddynion hyn, y rhai nid ydynt ond gwael bryfed y ddaiar, pan iddynt ymladd yn erbyn y cyfryw elyn, ag sydd yn peri i'r nefoed grynu, er na's gwnelo ond edrych arnynt. A rhag i ti dybed na bo hynny gwir, gwrando beth y mae efe yn ei ddywedyd, beth y mae efe yn ei dywedyd, beth y mae efe yn ei ddadlâin yn eu herbyn hwy. Wedi darfod iddo, trwy enau prophwyd *Esaï* gyfrif llawer o'i pechodau ffiaidd hwy, a'r ei fron ef (sef eu bod yn *rhoddion*, ac yn *dil yn gwobrau*, ac yn gor-

thrymmu'r truan a'r tlawd, a'r cyffelyb)
y mae ynteu yn ffeiddio y rhai a wna'r pe-
thau hynny, gan ddywedyd. *fel bŷn y dyw-
eid yr Arglwydd, Arglwydd y lluoedd, ca-
darn Dduw Israel; Aba, mi a ymgysuraf a'r
fyingwrthwynebwyr, ac a ymddialaf ar fynge-
lynion, Es. 1 23. 24. A'r prophwyd Dafydd,*
fel yr oedd efe yn wr mawr ei gariad gyda
Duw, ac yn cael gwybod llawer o'i gyfrin-
achau ef; felly y mae efe yn aml yn datcan
ac yn adrodd dofted yw meddwl Duw, a
maint yw ei ddigofaint yn erbyn pechadur-
laid, ac yn eu galw hwy yn elynion iddo,
yn llestri ei ddigofaint ef, a chwedi eu hor-
deinio i ddistryw a cholledigaeth dragywy-
ddol; ac yno y mae yn cwyno na choelia'r
byd mo hynny, gan ddywedyd, *Gwr anor-
ni mŷr, a'r ynŷyd nid deall kŷn, Psal 92. 6.*
Beth yw hynny? Pa fodd y mae pechadur-
laid yn ôl iddynt godi i fynu, a gweithred-
wyr anwiredd wedi'r ymddangosont i'r
byd, yn myned i golledigaeth dragywyddol?
A pha beth yw'r achos o hynny? Y mae
efe yn ateb yn y man, ac yn dywedyd.
Gwers 9. Canys wele dy elynion O Arglwydd,
wele. dy elynion a ddifeirbir. gwascerir koll
weithredwyr anwiredd. Wrth hyn y gwel
wn fod pob pechadur yn llyn i Dduw.
Duw iddo ynteu; ac y gwelwn pa ham

mae

mae
lura
thof
eidd
yw e
a ph
oes:
feidr
sur.
peth
holl
un ta
o ddy
yn un
fyneg
yw d
pecho
wybo
mewn
cymm
nom n
y ma
pecho
fod ef
mae e
tuacat
achos
hadw i
teu; i'

mae hynny. Ond er mwyn dangos yn eglurach fod barn Duw yn gyfiawn, er ei thofted, ystyriwn beth yw maint a mesur eiddigllonedd ef yn erbyn pechod, a pheth yw ei chyrraedd, a pheth yw ei therfynau, a pheth a wnâ ai bôd iddi derfynau ai nad oes: fel y mae mewn gwirionedd, yn anfeidrol. hynnŷ ydŷw heb na maint na mesur, nac ymŷl nac eithaf. Ac i adrodd y peth fel y mae mewn gwirionedd, petteu holl dafodau 'r bŷd wedi eu gwneuthur yn un tafod, a holl ddeall yr holl greaduriaid, o ddynion ac o angylion, wedi ei wneuthur yn un deall; etto ni allu y tafod hwnnw fynegi, na'r deall hwnnw amgyffred faint yw digofaiat calon Duw yn erbyn pob pechod ar yr ydym ni yn ei wneuthur trwy wybod. A'r rheswm o hyn sydd yn sefyll mewn dau beth. Yn gyntaf, o herwydd cymmaint ac y mae Duw yn rhagori arnom ni mewn daioni, o gymmaint a hynny y mae efe yn caru daioni ac yn cassau pechod yn fwy nag yr ydym ni: ac am ei fôd ef yn anfeidrol ei ddaioni, am hynnŷ y mae ei gariad ef tuacat ddaioni, a'i gâs tuacat bechod, yn anfeidrol hefyd; ac o'r achos hynny y mae'r tâl sy gantho yng-hadw i bôb un o'r ddau, yn anfeidrol yn-teu; i'r naill yn y nêf, ac i'r llall yn uffern.

6. Yn ail, ni a welwn beunŷdd; mai pa mwyaf, a pha ardderchoccaf a fyddo'r gŵr y gwneled bai yn ei erbyn, mwŷaf y cyfrifir y bai; oblegid nid yr un bai ŷw rhoi dyrnod i wasanaethwr, a rhoi dyrnod o'r un faint i dywysog; y mae rhagor mawr rhyngddynt, a rhagor rhwng y gospedigaeth y maent yn ei haeddu. Ac am fod pob pechod yr ydym ni yn ei wneuthur trwy wŷbod, yn union yn erbyn Duw ei hun, fel y dangoswŷd uchod, a bôd ei ardderchawgrwydd ef yn anfeidrol; am hynny y mae bai ac euogrwydd pôb cyfrŷw bechod yn anfeidrol hefyd; ac am hynny yn haeddu câs anfeidrol, a chospedigaeth anfeidrol ar law Duw. Wrth hyn y gellir gweled rheswm am lawer o bethau y mae Duw yn eu dywedŷd ac yn eu gwneuthur yn yr Ysctrythur lân, ac y mae Athrawon dysgedig yn eu dysgu, yngŷlch y gospedigaeth ŷyddam bechod, y rhai y tybia doethineb y bŷd eu bod yn ddleithr, ac yn anhŷgoel iawn. Megis yn gyntaf, y gospedigaeth fawr ofnadwŷ honno o dragywŷddol damnedigaeith, a roir ar gynnifer mil, a chynnifer myrddiwno angylion a grewŷd iogoniant, ac ydddynt berffeithrwydd agos i anfeidrol, a hynny am un pechod yn unig, yr hwn ni wnaed ond unwaith,

nac

nac
y ty
diga
Add
o ffr
hwn
roed
greac
pib a
wedi
eingv
od hu
bydol
newŷr
marw
nŷ) ac
ar ane
medda
hŷn y
bodlon
byddei
chymm
boenau
chwedi
wng ei
cnawd
Dad idd
Duw do
ai gyfia

nac mo hynny ond ar feddwl yn unig, fel
 y tybia rhai dysgedig Yn ail, y gospe-
 digaeth dôst a roed ar ein henafiaid ni;
Adda ac Efa a'u holl hiliogaeth, am fwytta,
 o ffrwyth y pren gwaharddedig: am yr
 hwn bechod, heb law 'r gospedigaeth a
 roed ar y rhai a'i gwnaeth, ac ar holl
 greaduriaid y bŷd, a'i holl blant a'i hep-
 pib ar eu hôl, o flaen dyfodiad Crist a ch-
 wedi hynny: (oblegid er ein bod ni wedi
 ein gwared oddiwrth fod yn euog o'r pech-
 od hwnnw, etto y mae 'r cospedigaethau
 bydol a roed am dano, yn aros etto; megis
 newŷn, a syched, ac anwŷd, a chlesydau, a
 marwolaeth, a mil o ofidiau heb law hyn,
 nŷ) ac heb law colledigaeth dragywŷddol
 ar aneirif o ddynion; neb law hŷn i gŷd,
 meddaf, (ac fe dybygeu reswm dŷn fôd
 hŷn yn ddigon tôst) ni ellid dyhuddo a
 bodloni digofaint a chyfiawnder Duw, oni
 byddel i'w fâb ef ei hun ddyfod i'r bŷd, a
 chymmerŷd ein cnawd ni arno, a thrwŷ ei
 boenau ei hun wneuthur iawn i Dduw. A
 chweddi iddo, ddyfod i wared, a'i ddarost-
 wng ei bun i gyfiawnder ei Dad yn ein
 cnawd ni, er bôd y cariad oedd gan ei
 Dad iddo yn anfeidrol; etto fel y galleu
 Duw ddangos faint a thofsted oedd ei gas
 a'i gyfiawnder yn erbyn pechod, ni phe-
 diodd

pheidiodd efe a rhoi 'r gospedigaeth hon' no ar ei anwyl fendigedig fab ei hun ; hyd yn yr amser yr oedd efe yn athrist hyd anghy, ac mewn ymdrech meddwol, a'i chwys fel defnynnau gwaed yn discyn ar y ddaiar, ac ynteu yn llefain. *O Dâd os fyw bosibl, aed y cwppan hon heibio i mi fel nad yfwyf hi, Luc. 22. 44. Mar. 14. Matth. 26. 27.* A thrachefn yn fwŷ tosturus o lawer pan oedd ar y groes. *Fy Nuw, fy Nuw, pa ham i'm gwrthodais?* Er hyn i gyd, meddaf, ni waredodd ei Dâd mono ef, ond rhoi iddo ddyrnod ar ddyrnod, a chôsp ar gôsp. a phoenau ar boenau, hyd oni roes i fynu ei enioes a'i enaid yn llaw ei Dâd: Yr hyn sydd bêth rhyfeddol i ddangos i ni faint yw digllonedd Duw yn erbŷn pechod.

7. Mi a allwn yma ddwŷn ar gôf i chwibechod *Efnu* yn gwerthu ei etifeddiaeth a'i anedigaeth-faint am ychydig fwŷd : am yr hwn v dyweid yr Apostol, *Nachafodd ef le i edifeirwch er iddo trwy ddagrau ei thaer geisio hi, Heb. 12. 17.* Hefyd pechod *Saul*, er nad oedd ei bechod ond un pechod, a hwnnw nid am iddo wneuthur dim oedd waharddedig ond am iddo adael heb wneuthur yr hyn a orchymmŷnnasid, am na laddaséu ef *Agag* brenh

bren
fel y
Dw
blaer
thole
ddeu
uel a
am y
am d
15. &
8
brenh
iddo e
er ma
odau,
iawn:
no yn
fu fyw
acat b
rhac
9.
on cal
lân an
o enau
wir dd
rhaisŷ
lle y
bwŷtŷfil
wolaeth

brenhin Amalec, a phob peth o'r eiddo, fel yr archefid iddo, etto fe a'i bŵriodd Duw ef ymaith am hynnŷ, er ei fod o'r blaen yn enneiniog iddo, ac yn wâs de-tholedig, ac fe a fethodd gantho gael madddeuant am y pechod hwnnw er i *Samuel* ac ynteu alaru ac ymosfidio yn fawr am y pechod hwnnw, neu o'r hŷn lleiaf, am ddarfod i Duw ei wrthod ef. i *Sam.* 15. & 16.

8. Mi a allwn hefyd ddwŷn eſampl y brenhin *Daŷydd*, yr hwn er i Duw faddeu iddo ei ddau bechod ar ei edifeirwch, etto er maint oed i galar *Daŷydd* tros ei bechodau, fe a'i ceryddodd Duw ef yn doſt iawn: trwŷ farwolaeth ei ſâb, a rhoi arno ynteu ei hun drallod gwaſtadol tra fu fyw. A hŷn i gŷd ddangos ei gâs tuacat bechod, ac felly i'n dychrynu ninnau rhac pechu.

9. Aco hŷn y tŷf yr holl ymadroddion caled chwerw, ŷydd yn yr yſcrythur lân am bechaduriaid, y rhai am eu dyfod o enau 'r yſpryd glân. ac am hynnŷ yn wir ddiammeu, a allent roi achos da i'r rhai ŷŷ'n bŷw mewn pechod i ofni, megis lle y dywedir, *Tân a'r mor. a dannedd bwyſtŷfilod, ac yſcorpionau, a gwiberod, a marwolaeth, a gwaed ac ymryſon, a'r cleddŷf,*

a gorthrymder, a newyn, a chystudd, a ffre-
 wyll : y perbau hŷn oll a wnaed er dialedd
 a dinistr ar yr annuwiol, ac er eu mwyn
 hwŷ y bu 'r deluw Eccl. 39. 29, 30. &
 40. 9, 10. A thrachefn, Ar yr annuwolion
 y glawia efe fflaglau tân, a brwmstan, a
 phoethwŷnt ystormus : dymma ran eu phiol
 hwŷnt : Psal. 11. 6. A thrachefn, Adwe-
 inir yr Arglwŷdd wrth y farn a wna : yr
 annuwiol a faglwŷd yngweithredoedd eu dwy-
 lo eu hun. T rhai drygionus a ymchwelant
 i uffern, a'r holl genhedloedd a anghofiant
 Dduw, Psal. 9. 16, 17. Hwŷ a fyddant
 fel y mân-us, yr hwn a chwâl y gwŷnt ym-
 maitb Psal. 1. 4. Duw a dery ei elynion
 ar garr yr ên, ac a dyrr ddannedd yr an-
 nuwolion, Psal. 3. 7. Efe a ddryllia eu dan-
 nedd yn eu geneuau, ac a'i tawdd hwŷnt
 fel y dyfroedd rhedegog ; a hwy ant ymmaith
 fel malwoden dawid, Psal. 58. 6. Tr Ar-
 glwŷdd a chwardd am ben yr annuwiol, canys
 gwel fot ei ddydd ef ar ddyfod : Efe a dyrr
 freichiau'r annuwolion, a'u cleddyf a â yn eu
 calon eu hunain, Gelynyon yr Arglwŷdd fel
 brasder wŷn a ddislannant ; yn fwg y dislann-
 ant wŷy T pechaduriaid a ddarfyddant o'r
 tir, ac ni bŷdd yr annuwolion mwŷ. Psal. 37.
 Hwŷ a gŷdgwmpant yn eu rhwŷdau eu hun,
 Psal. 141. 10. A thi a gei weled pan ddisfether
 hwŷnt.

hwylent. Blinder eu gwefusau a'u gorchuddia :
marwor a syrth arhŷnt, a hwy a fwrir i'r
tân, ac mewn ceu-ffosydd, fel na chyfadant ;
a'r drwg a hela'r traws i ddistryw. Wele,
dydd yr Arglwydd a ddaw, yn greulon, a
digofaint, a dicter llidiog, i wneuthur y wlad
yn ddiffaethwch, ac i ddifa ei phechaduriaid
allan o honi, Es. 13. 9. A'r cyfiawn a
lawenycha pan welo ddial, ac a gylch ei draed
yngwaed yr annuwiol Psal. 58. 10. Y rhai
hyn, a mil o wersi yn ychwaneg allan o'r
Serythur lân, y rhai yr wŷf yn eu gadael
heibio, y mae yspryd Duw yn eu hadrodd
yn erbyn pechaduriaid, y rhai a alleu
ddangos i ni pa gyflwr toftur y mae pe-
chaduriaid ynddo, ac mor annhraethawl
yw digofaint Duw yn eu herbyn hwy,
tra font yn aros mewn pechod.

10. O'r holl bethau hyn y mae 'r Scry-
thur lân yn casglu un peth a ddylem ni
i ystyried yn ddwys ac yn ddifrif ; nid
angen na hyn' Cywilydd pobloedd yw
pechod : A thrachefn, Yr hwn sydd hôff
yngwaddo ddrygioni, sydd yn casau ei enaid ei
hyn, Dib. 14. 34. Psal. 11. 5. Neu fel
y mae'r Angel Raphael yn ei adrodd mewn
eiriau cynwysedig. Y rhai sydd yn gwne-
uthur pechod sydd elynionon i'w beneidiau eu
hyn, Tob. 12. 10. Am hynny y maent
yn

yn gosod ger bron pawb, y gorchymmyn
 cyffredionl, toft, angenrheidiol hwn, tan
 boen y gospedigaeth a ddangoswyd o'r
 blaen, ffô oddiwrth bechod megis rhag wyneb
 sarph, Eccles. 21. 2. Ac medd Tobit wrth
 ei fab, Gochel byth roi dy feddwl ar bechu-
 nac ar dorri gorchymmynion yr Arglwydd
 Tob. 4. 5. Oblegid er lleied o gyfrif y
 mae'r byd yn ei wneuthur o hyn, gan
 yr hwn, fel y dyweid yr Scrythur. *Y can-*
molir y pechadur am ewylllys ei galon, a
y bendithir yr annuwiol, yr hwn y mae'r
Arglwydd yn ei ffieiddio: Psal. 10 3. etto
 diammau ydyw, gan fod yspryd Duw yn
 ei adrodd, *Yr hwn sydd yn gwneuthur pechod*
o ddiafol y mae: ac am hynny eise a gais
dderbyn ei ran gyda'r cythreuliaid y
y dydd diweddas, 1 Job. 3. 8. Job. 8
 44.

11. Ac onid yw hyn ddigon, fraw
 anwyl, i beri i ni roi 'n cäs ar bechod,
 bod arnom beth osn rhag pechu? Onid
 yw'r pethau hyn i gyd yn ddigon cryf e
 dryllio calonnau y rhoi fy 'n byw mew
 pechod, ac yn ei wneuthur beunydd he
 nac ystyried nac osni gronyn? Pa gyf
 dŷnrhwydd, a pha galedwch calon yw hyn
 yn wir ni a welwn ddarfod i'r Yspryd gl
 brophwydo'r gwirionedd am danŷnt hw

lle y
 yrymd
 o'r br
 gwyn
 ac y m
 ei chlu
 er cyfa
 a'r yn
 ddared
 n cau
 holl sw
 mae D
 eu troi
 wrthyr
 a ddan
 oddiwr
 eu hun
 pechu;
 thur là
 naethw
 arall ag
 geisio ei
 12.
 wnae ur
 ped ysty
 iweidie
 n dyfo
 n gynta
 n colli

lle y mae 'n dywedyd fel hyn, O'r groth
 grymddieith brodd yr anuwiol oddiwrth Dduw,
 o'r bru y cyfeiliornasant, Psal. 58. 3. eu
 gwŷn a'u cynddaredd fydd fel gwŷn sarph ;
 ac y maent fel y naidr fyddar, yr hon a gau
 ei chlustiau, ac ni wrendy ar lais y rhinwyr,
 er cyfarwydded fyddo 'r swŷnwr. Y wŷn
 a'r ynfydrwydd yma yw gwŷn a chyn-
 ddaredd pechaduriaid anhydyn, y rhai sy
 yn cau eu clustiau fel seirph, oddiwrth yr
 holl swŷnion a'r cyfareddion bendigedig y
 mae Duw yn eu gwneuthur iddynt i geisio
 eu troi hwŷ atto ; sef hynny yw, oddi-
 wrth yr holl feddyliau da, a'r ysprydoliaeth
 a ddanfono Duw yn eu calonnau hwŷ,
 oddiwrth holl waith eu cydwybodau hwŷ
 eu hunain yn gwrthwynebu ac yn ofni
 pechu ; oddiwrth holl fygythiau 'r Scry-
 thur lân ; oddiwrth holl rybuddion gwas-
 anaethwŷr Duw, ac oddiwrth bob peth
 arall ag y mae Duw yn ei wneuthur i
 geisio eu dwŷn hwy i fod yn gadwedig.

12. Och Dduw, pwŷ trwŷ wybod a
 wnae un pechoder ynnill mil o'r holl fyd,
 wed ystyriau yr anfeidrol golledion, a'r
 diweidieu, a'r aflwydd, a'r gofidiau fydd
 yn dyfod o wneuthur un pethod ? *Oblegid*
 yn gyntaf, y mae 'r neb sy 'n pechu felly,
 yn colli grâs Duw a roddwyd iddo, yr
 hon

hon yw y rhodd fwyaf ac a all Duw ei
 rhoi i greadur yn y bywyd hwn; ac wrth
 hynnŷ y mae 'n colli pob peth ar oedd
 yn dyfod gyda 'r gras hwnnw; megis rhin-
 weddau a doniau 'r yspryd glân, y rhai
 oedd yn gwneuthur yr enaid yn hardd
 yngolwg ei briod, ac yn ei arfogi yn er-
 byn dichell y cythraul, a chynllwynion
 y gelyn. *Tn ail* y mae efe 'n colli cariad
 Duw a'i ewyllŷs dâ, ac wrth hynnŷ yn
 colli ei dadol nawdd, a'i ofal a'i ymgel-
 edd ef; ac yn ynnill bod yn elyn iddo.
 A pheth yw maint y golled honno, ni
 allwn fwrw wrth gyflwr un o wŷr lly-
 brenhin bydol, a fae wedi colli ffafor a
 ewylls dâ ei dywyflog, a chwedi myned yn
 elyn iddo. *Tn drydydd*, y mae efe 'n colli
 ei drefstadaeth, a'i glaim, a'i ditl yn nhe-
 yrnas nef, (yr hon fydd ddyledus trwy
 ras, fel y dengŷs yr Apostol St. Paul, Rhuf.
 6.) ac wrth hynnŷ mae yn ei ddif-
 ddio ei hun o bob baint, ac o bob cym-
 mwynas ag fydd yn canlyn hynnŷ yn
 bywyd yma; hynnŷ yw, y baint a'r gor-
 chafiaeth fydd o fod yn blentyn i Dduw
 a chyfundeb y Sainct, nawdd ac ymddiff-
 ac ymgeledd yr Angylion, a'r cyffely-
Tn bedwerydd, y mae efe 'n colli llon-
 ddwch, allawenydd, ac esmwythder cy-
 wyb

cydw
 dâ, a
 yspry
 yliau
 'n co
 holl
 anwŷ
 enthu
 aros y
Tn ch
 yn ei
 thoi
 eth, a
 anghy
 edig;
 drefsta
 'i ang
 ac i bo
 oedd
 yn dri
 orphy
 o hŷn
 archan
 gyfaill
 nae ef
 n ym
 Christ,
 Grift,
 'i ail g

cydwybod ddâ, a'r doll ffafor, a'r ewylllys
 ddâ, a'r diddanwch, a'r cyffur, y mae'r
 yspryd glân yn arfer o'u danfon ym medd-
 yliau y rhai cyfiawn. *Tn bummed*, y mae
 'n colli 'r tâl oedd yn dyfod iddo am ei
 holl weithredoedd dâ a wnaeth efe er pan
 anwyd, a chwbl ag y mae efe yn eu gwn-
 enthur, a chwbl ag a wnêl efe tra fo 'n
 aros yn y cyflwr hwnnw. *Ezec. 18. 24.*
Tn chweched, y mae yn ei wneuthur ei hun
 yn euog o boenau tragywddol, ac yn
 hoi ei henw i mewn yn llyfr collediga-
 eth, ac wrth hynnŷ yn ymrwymo i bob
 anghysflwr ag sydd ddyledus i'r rhai coll-
 edig; hynnŷ ydyw, cael tân uffern yn
 drestadaeth iddo, bod ymmeddiant diafol
 i'ngylion, bod yn gaeth i bob pechod
 i bob temtasiwn i bechu, a bod ei enaid
 oedd o'r blaen yn deml i'r yspryd glân.
 yn drigfa i'r fendigedig drindod, ac yn
 morphywysfa i'r angylion i ymweled ag ef)
 hyn allan yn nyth i scorpionau, yn bwl
 archar i'r cythreuliaid, a'i fod ynteu yn
 gyfaill i'r rhai colledig. *Tn ddiweddas*, y
 mae efe yn ymddidoli oddiwrth Grift, ac
 ymwrthod a'r rhan oedd iddo gyda
 Christ, ac yn ei wneuthur ei hun yn elyn
 Grift, trwŷ ei fathru ef dan ei draed,
 i ail groeshoelio ef, halogi ei waed ef.

(fel

(fel y dyweid yr Apostol) wrth bechu yn erbyn yr hwn a fu farw tros bechod, *Heb. 10. Hebr. 6. Rhus. 6.* Ac am hyn- nŷ y mae'r un Apostol yn datgan barn ryfeddol yn erbyn y cyfrŷw, yn y geirlau hŷn; *Os o'n gwirfodd y pechwn, ar ôl derbyn gwybodath y gwirionedd, nid oes aberth tros bechhodau wedi ei adael myach, ond rhym ddisgwyl ofnadwy am farnedigaeith, ac angerdd tân, yr hwn a ddifa'r gwrthwyneb- wyr, Heb. 10. 26. & 6. 4.* A'r hŷn y cyttuna geirau St. Peter, lle mae'n dyw- edyd: Gwell fuaseu iddynt fod heb adnabod ffordd cyfiawnder, nâ chweddi ei hadanbod, troi oddiwrth y gorchymryn sanctaid a dra- ddodwyd iddynt. 2 Pet. 2. 21.

13. Weithian aed y rhai bydol ac ymddigrifant mewn pechod cymmaint ac y mynnont, escusodant eu pechod ac ym- ddiffynnant ef trwŷ gellwair a digrifwch a dywedant, Nid yw balchder ond cam- pau gwr bonheddig; Nid yw glothineb a meddwdod ond rhan cydymmaith dâ nid yw Trythillwch ac anlladrwydd ond nwyf ieuengtyd; a'r cyffelyb: hwŷ a gânt weled rŷw ddydd na chymmerir mor fath escusodion ganddynt, ac a gânt weled try'r fath gellwair a digrifwch hwnnw yn wylo ac yn ochain: hwŷ a gânt wybod

na fyn
r un
gyfrif
nnodd
gwiw
rif yn y
troi'r
wch; a
pynnag
bydd
ddynt
hur lân
mgen
Cristion
14
r Iudde
n ymro
cangh
lithen ch
rhybu
nd ofi
el hyn
ch yr l
ddirm
olaeth
stion:
och ch
dd Fab
wirget

na fyn Duw mor cellwair ag ef; ac mai
r un Duw yw efe byth, ac y gofyn ef
gyfrif cyn dofted ganddynt hwŷ ag a ofy-
nnodd ef gan eraill o'r blaen; er nad
gwiw ganddynt hwŷ yr awrhon gadw cyf-
rif yn y byd o'u buchedd, ond yn hyttrach
troi 'r cwbl yn gellwair ac yn ddigrif-
wch; a thybied yn eu calonau pa fodd
bynnag y gwnaeth Duw ag eraill o'r blaen,
y bydd ef mor dirion a maddeu 'r cwbl
dddynt hwŷ. Ond nid felly y mae 'r Scry-
thur lân yn ymresymmu, ond mewn modd
amgen o lawer; a hynnŷ a fynnw'n i bob
Crifftion syahwŷrol ei ystyried.

14. St. Paul wrth gyffelybu pechodau
r Iuddewon a'n pechodau ninnau, fydd
yn ymresymmu fel hyn; *Onid arbedodd Duw*
canghennau naturiol, gochel nad arbedo
ditheu chwaith; Ac ar hynnŷ y mae 'n rhoi
rhybudd hwn, Na fydd ditheu uchelfryd,
and ofna, *Rhuf. 11. 02, 21, Drachefn.*
el hyn yr ymresymma 'r Apostol ynghy-
ch yr hên gyfraith a'r newydd, *Tr hwn*
ddirmygai Gyfraith Moses, a roid i far-
olaeth heb drugaredd trwŷ ddau neu dri o
fflion; pa faint mwŷ cosedigaeth, dyby-
dech chwi, y bernir haeddu o'r hwn a fath-
odd Fab Duw dan ei draed trwŷ bechu o'r
wirgethddioddeu, *ac a farnodd yn aflan*
maed y

y Cyfammod, a'r hwn y sancteiddiwyd ef, ac a ddifenwodd yspryd y gras, Heb. 10. 28. Yn yr un modd yr ymresymma Sanct Peter, a St. Iud ynghylch pechod yr Angylion a'n pechod ninnau 2 Pet. 2. Jud. 6. Job 4. 18. Onid arbedodd Duw 'r Angylion a bechafent ond eu tasiu i uffern. a'u rho-ddi, mewn cadwynau tragwyddol tan dymylwch, hyd farn y dydd mawr, diau nad arbed ef mo honom ni. A thrachefn, 2 Pet. 2. 11. Onid yw'r Angylion, y rhai sy yn rhagori arnom ni mewn gallu a nerth, yn abl i ddi-oddef dygyn-dost farn Duw yn eu berbyn hwy, pa beth a wnawn ni? Drachefn mewn lle arall y mae 'n ymresymmu fel hyn, Os braidd y bydd y cyfiawn, budweig pa le'r ymddengys yr annuwiol a'r pechadur? 1 Pet. 4. 18. Wrthy samplau hynny i'n dysgu ninnau i ymresymmu yn yr un modd, ac ddywedyd fel hyn, os cospodd Duw mor dôst un pechod yn yr Angylion, ac yn Addaf, ac yn eraill, pa beth a ddisgwiliad a wneuthum gynnifer o bechadau yn e'erbyn ef? Os damniodd Duw gynnifer o ddynion am lai o bechodau naga wneuthum mi, pa beth a wnaefe i mi am fydd o bechodau nag a wnaeth araill? Os darfu i Dduw gyd-ddwyn a myfi yn hwy nag eraill, a dorrodd ef ymmaith he

roi iddynt amser i edifarhau, pa reswm
iddo gyd-ddwŷn a myfi yn hwy nag a hw-
ynt hwythau? Os ceryddwŷd Dafydd ac
eraill mor dōst, yn ôl maddeu iddynt eu
pechodeu, pa gospedigaeth a haeddwn i
yn y byd ymma neu yn y byd a ddaw, am
wneuthur cymmaint o bechodau cŷn
dymmed? Os gwir a ddywedodd ein Ia-
chawdr fod y ffordd yn gŵl ac yn anhawdd,
i'r porth yn gyfyng i ddynion i fyned i'r
Nêf, ac y bydd rhaid iddynt roi cyfrif am
pob gair segur cŷn eu myned yno; pa
beth a ddaw o honof fi sŷdd yn bŷw mor
esmwyth, ac heb gadw cyfrif yn y byd am
y gweithredoedd, chwaethach am fy
geirieu? Os oedd gwŷr dâ gynt yn cym-
neryd y fâth boen yn ffordd eu hiechyd-
waeth, ac er hynnŷ, fel y dyweid *S. Peter*,
raidd y bydd y cyfiawn gadwedig; ymha
yflwr yr ydwyfi, yr hwn nid wŷf yn cym-
nerŷd poen yn y byd, ond hyw mewn pob
fâth ar bleffer a disyrrwch bydol?
15. Dyma'r rhesymau sy wiriaf, a bu-
diolaf i ninnau, wrth y rhai y gallem yn
aws ystyried ein perygl ein hun, ac ofni
beth ar farn Duw, ac eisieu hynnŷ sy'n
eri gwneuthur y rhan fwyaf o'r pecho-
deu a wneir ymysg Christianogion: o-
regid felly y mae'r Scrythur lân, wrth
E ddangos

ddangos yr achosion o'r annuwioldeb fy
ymhlith dynion, yn gosod y ddau yma yn
bennaf. Yn gyntaf, gweniaeth y bydd, *am fod*
yn canmol pechadur am ewylllys ei galon, yn
bendithio'r annuwiol, yr hwn y mae'r Ar-
glwýdd yn ei ffieiddio, Psal. 10. 3. Ac yn
ail, *am nad ydyw Duw yn ei holl feddyliau*
ef, a bod barnedigaethau Duw allan o'i olwg
ef, Psal 10. 4. 5. Ac o'r gwrthwýneb wrth
grybwýll am dano ei hun, y mae yn dywe-
dýd, *Psal 18. 21. Mi a gedwais ffýrdd yn*
Arglwýdd, ac ni chiliais yn annuwiol oddi-
wrth fy Nuw. Ac yn man y mae'n dangos
beth oedd yn peri iddo hynný; *O herwýdd*
ei holl farnedigaethau ef oedd ger fy mron i.
A thrachefn, *mi a ofnais rhag dy farnediga-*
aeth, A thrachefn, meddyliais am dy far-
nedigaethau, Psal. 119. 30. A maint y lle
a wna'r ofn hwn, y mae'n dangos yn yr
man, lle mae'n gofyn yr ofn hwn yn dae-
ac yn ddifrif ar law Duw, ac yn gweddio fe
hýn *Trywana fy nghnawd i a'th ofn, Psal.*
119. 120. A Sainc Paul, wedi darfod iddo
ddangos i'r Corinthiaid y bydd rhaid i
igid ymddangos ger bron brawdle Crist, *fyd*
yn cau ar y cwbl fel hýn. *A ni gan hyn*
yn gwýbod hýn, ofni yr Arglwýdd yr ydychyd
yn ei berswadio i ddynion, 2 Cor. 2. 11.
Sainc Peter, wedi darfod iddo ddang
mawre

mawredd Duw, a Christ yn teyrnasu yn y
Nef, ar hir draethawd, y mae efe o'r di-
wedd yn cau ar y cwbl fel hŷn, *Ac os ydych*
yn ei alw ef yn Dâd, yr hwn heb dderbyn
wyneb fydd yn barnu pob dyn yn ôl ei weith-
red, ymddygwch mewn ofn tros amser eich
ymdeithiad yma ar y ddaiar, 1 Pet. i. 17.
Dyna wers angenrheidiol i bob dyn, ond
yn enwedig i'r rhai fydd o herwŷdd eu
pechodau, a'u drwg fuchedd, yn aros mewn
anfodd a digofaint Duw, a phobawr (fel y
dywetpwŷd) tan gynddared barn Duw; ac
os syrthiant unwaith tani, nid oes fodd i'w
throi yn ôl, ac nis gellir ei dioddef: ac y
mae cŷn hawsed syrthio tan gynddaredd
barn Duw, a chymaint o ffyrdd i syrthio
tani ag fydd i syrthio i farwolaeth, ac y
mae ffyrdd marwolaeth yn aneirif, yn en-
wedig i'r rhai trwŷ annuwioldeb a gollaf-
ant nawdd, ac ymddiffŷn, ac ymgeledd Duw,
ac felly cymmorth ei angylion hefyd, a
chwedi myned tan feddiant cythreuliaid y
gywŷllwch, y rhai nid ŷnt yn gwneuthur
dim arall ond ceisio eu distrywio hwŷ en-
id a choroph, a hynnŷ mor ddysal ac mor
diwŷd ag y gallont. Pwŷ gan hynnŷ, a
ae a dim synhwŷr ganddo, nid ofneu yn y
ysfrŷw gyflwr? Pwŷ a fedreu na bwŷtta,
ac yfed, na chysgu yn efnwŷth nes iddo,
E 2 trwŷ

trwŷ wir edifeirwch, ddadlwŷtho ei gyd-
wŷbod o bob pechod? Fe alleu garreg
fechan a gwŷmpau 'n ei ben ef oddiar y tŷ,
neugephyl wrth drippio dano yn march-
ogaeth, neu ei clyn wrth gyfarfod ag ef
ar y ffordd, neu grŷd neu glefyd a ddae
arno, wrth fwŷtta neu yfed ychydig mwŷ
nâ digon, neu ddeng-mil o'r cyfryw betheu,
y rhai y mae efe beunŷdd a phob awr ac
ennyd mewn perygl o honŷnt, ddwŷn
ei einioes oddiarno, a'i ddwŷn ef i'r fath
gyflwr ag na alleu holl greaduriaid y bŷd
bŷth ei wared ef allan o hono. Pwŷ wrth
hynnŷ nid ofneu? Pwŷ ni chryneu ac ni
ddychryneu?

16 Duw o'i drugaredda rododd i ni ei fendig,
edig ras i'w ofni ef megis y dylem, ac i w-
neuthur y fath gyfrif o'i gyfiawnder ef, ag
y mae efe, wrth ein bygwth ni â hi, yn
chwennŷch i ni ei wneuthur. Ac yno nid
oedwn ni mo'r amser, ond ymroi yn gwbl
i'w wasanaethu ef, tra fae wiw gantho
gymmerŷd ein gwasanaeth ni, a maddeui
ni ein holl bechodau, ped ymroem ni un-
waith o ewŷllŷs ein calonau i'w wasanae-
thu ef.

PENNOD. VII.

Yn dangos Angwbaneg o reswm i amddiffyn cyfiawnder barnedigaeithau Duw, ac i ddangos ein haeddedigaeith ninnau, a hynnŷ wrth ystyried mamredd Duw, a'i ddoniau haelionus tuagattom ni.

ER nad yw y rhan fwyaŷ o Grifftianoglon, o achos annuwioldeb eu buchedd, yn gallu dyfod i'r cyflwr yr oedd *Dafydd* ynddo pan ddywedodd ef wrth yr Arglwydd, *Dy farnedigaeithau. O Arglwydd, sy hoff gennif, Psal. 119* fel y maent hwŷ mewn gwirionedd yn hoff gan bawb ag sy'n bŷw 'n dduwiol, ac sy ganddynt dyfiolaeth cydwŷbod dda; etto fel y gallom ddywedŷd o'r hŷn lleiaŷ gyda'r un prophwŷd, *Barnau'r Arglwydd ydynt wirionedd, cyfiawn ydynt igŷd oll, Psal. 19. 9* A thrachefn, *Cyfiawn ydwŷt ii. ô Arglwydd, ac uniawn yw dy farnedigaeithau, Psal 119. 137.* Mi a dybiais yn dda osod rheswm neu ddau etto ar lawr yn y bennod ymma; fel y galler gweled yn eglurach, faint yw 'n

'n pechodau ni tuacat Dduw wrth bechu fel yr ydym, ar mor uniawn yw ei farne-digaeth ynteu a'i gyfiawnder tuacattom ninnau am bechu.

2. Ac yn gyntaf rhaid i ni ystyried maint yw Mawredd y neb yr ydym ni 'n pechu yn ei erbyn: oblegid diammeu ydyw, fel y dywedais o'r blaen. mai mwyaf yw'r bei au'r pechod, a thostaf pa mwyaf ac anrhyddedusaf a fo 'r neb y gwneler y bai a'r pechod yn ei erbyn, a pha gwaelaf a fala fo'r neb a'i gwnêl. Ac o'r achos hwn y mae Duw, er mwyn peri i ni ofni pechu, yn ei alw ei hun yn fynych wrth henwau yn arwŷddocau mawredd, megis y dywed efe wrth *Abraham*, *Myfi yw Duw hollalluog*. A thrachefn, *T Nef yw fy ngorsedd-faingc*, a'r ddaiar yw lleithbig fy nhraed. A thrachefn efe a orchymmynodd i *Foefen* ddywedŷd wrth y bobl yn ei enw ef, y genadwri hon, *Na chaledwch eich gwarr mwyach*, canŷs yr *Arglwydd* eich *Duw* ehwi fy *Duw y duwiau*, ac *Arglwydd yr Arglwyddi Duw mawr cadarn* ac ofnadwy, yr hwn n dderbŷn wŷneb, ac ni chymmer wobr. Gen 17. Isa. 66. 1. Deut. 10. 16.

3. Ystyria ditheu yn gyntaf Grifftion mor anfeidrol yw mawredd yr hwn a ddarfu i ti brŷf truan gwael daiarol, mor fyn

ych ac mor ddirmygus wneuthur yn ei
erbyn yn dy fywjd. Ni a welwn yn y byd
hwn na feiddia ac na lefys neb wneuthur yn
erbyn mawredd tywyfog bydol; ie na dy-
wedyd gair yn ei erbyn o fewn ei wlad a'i
iywodraeth: a pha beth yw mawredd holl
dywysogion y ddaiar wrth y fil-caned ran
o fawredd Duw, yr hwn a'i air a wnaeth
Nef a daiar, a'r holl greaduriaid sydd yn-
ddynt; ac a hanner gair a all eu distry-
wio hwŷ drachefn; yr hwn y mae'r holl
greaduriaid a wnaeth, yr Angylion, y ne-
toedd; a'r holl ddefnyddiau heb law hyny,
yn ei wasanaethu, ac heb feiddio gwneuth-
ur yn ei erbyn. Y pechadur yn unig
sydd yn myned mor hŷ ar ei fawredd ef, a
bod heb ofni gwneuthur yn ei erbyn ef, yr
hwn y mae'r Angylion yn ei foliannu, a'r
ilywodraethau yn ei addoli, a'r galluoedd
yn crynu rhagddo, a nef y nesoedd ynghyd
a'r *Cherubin* a'r *Seraphin* beunjd yn ei
anrhydeddu, ac yn ei glodfori ef.

4. Meddwl ditheu, frawd anwyl, am bob
gwaith ac yr wyt ti yn pechu, dy fod ti
megis yn taro y Duw mawr hwn yn ei wŷ-
neb, *Yr hwn*, fel y dyweid *S. Paul*, *sydd yn*
gigo yn y goleuni ni ellir dyfod atto, yr hwn
ni's gwelodd *un dŷn bydol*, ac ni's dichon ed-
feb arno, *1 Tim. 6. 16. Ioan, 1, 18. 1 Jo.*

fel y gwelir hefyd wrth esampl S. *Joan*
 Efangylwr, yr hwn a syrthiodd i lawr yn
 farw gan wir ofn pan ymddangosodd Crist
 iddo, fel y mae efe ei hun yn tyftiolaethu,
Datc. 1. A phan ddeisyfodd *Moesen* gael
 gweled Duw unwaith yn ei oes, a hyanŷ
 yn oftyngedig iawn, ef a gasodd ateb gan
 Dduw na alleu un dŷn ei weled ef a bŷw:
 ond etto (er mwŷn bodloni ei ddeisyfiad ef,
 a dangos iddo o ran mor ofnadwŷ ac mor
 ogoneddus o dduw ydoedd) efe a ddywe-
 dodd wrth *Foesen* y cae efe weled peth o'i
 ogoniant ef; ond efe a ddywedodd hŷn yn
 ychwaneg, y byddeu raid i *Foesen* ymguddio
 mewn agen yn y graig, a chael ei orchu-
 ddio a llaw Duw ei hun yn lle ymddiffŷn
 iddo, tra fae Duw (mewn rhŷw fesur o'i
 fawredd) yn myned heibio iddo yn ei ogo-
 niant, Ac wedi iddo-fyned heibio, Duw a
 dynnodd ymmaith ei law, ac a adawodd
 iddo weled y tu cefn iddo yn unig, yr hwn
 er hynnŷ oedd ofnadwŷ iawn i edrŷch ar-
 r.o. *Exod 33. 20.*

5. Y mae'r Prophwŷd *Daniel* hefyd yn
 dangos pa ddull oedd a'r fawredd y Duw
 hwn, fel y gwelseu ynteu ar weledigaeth
 yn y geiriau hŷn. *Dan 7. 9.* *Mi a edrych-*
ais hŷd oni ofodmŷd y gorseddfeydd, a'r hŷd
ddibennŷdd a cisteddodd: ei wisg oedd cŷd
mgne

mgynned a'r eira, gwallt ei ben fel gwlan
pur, a'i orseddfa yn fflam dân, a'i olwynion
yn dan poeth: a fon danllŷd oedd yn rhedeg,
ac yn dyfod allan oddi ger ei fron: mil o fi-
loedd a'i gwasanaethent, a mŷrdd myrddiwn
a sefent ger ei fron: y farn a eisteddodd, a'r
lligfrau a agorwyd ger ei fron ef, Datc. 20.

12. Hŷn i gŷd a llawer ychwaneg fy we-
di eu rhoi i lawr yn yr Scrythur lân, i ddw-
ŷn ar gôf i ni, ac i'n rhybuddio, faint ŷw
mawrhydi y tywysog hwnnw y mae pech-
adur yn gwneuthur yn ei erbŷn.

6. Meddwl bellach, fy mrawd anwŷl, dy
fod ti yn gweled y Brenhin mawr ymma
yn eistedd ar orseddfaingc ei sawredd, a
cherbydau tanllŷd, a goleuni anhraethol
ac aneirif o fyrddiwnau o Angylion yn ei
gylch, fel y dengŷs yr Scrythur lân. Me-
ddwl hefyd, yr hŷn ŷydd wiriaf peth, dy
fod di yn gweled holl greaduriaid y bŷd
yn sefyll yn ei wŷdd ef, ac yn crynu
rhag ei sawredd, ac yn ofalus iawn am
gwneuthur y peth y creuodd efe hwŷnt i'w
gwneuthur; sef y Nesoedd i ymsymmud o-
ddiamgŷlch, y ddaiar i ddwŷn cynnhali-
aeth i'r creaduriaid byw, a'r cyffelyb.
Meddwl hefyd dy fod di yn gweled yr holl
greaduriaid hŷn, er maint neu er lleied
ŷyddont, a'u goglud ac a'u gogwŷdd ar allu

a rhinwedd Duw, trwŷ'r hŷn y maent yn
 sefŷll, yn symmud, ac yn bod; a bod yn
 dyfod ac yn deilliaw oddiwrth Dduw at
 bob creadur yn y bŷd, ie at bob cyfran o
 bob creadur ac fŷdd a bod ac ymsymmud
 ynddo, rŷw belydr o'i rinwedd oc o'i allu
 ef; megis y gwelwn ni fod o'r haul aneirif
 o belydr yn dyfod trwŷ'r awŷr. Ystyria,
 meddaf, nas gall un rhan o un creadur yn
 y bŷd, nac o'r pyscod yn y môr, nac o'r
 glafwellt ar y ddaiar, nac o'r dail ar y
 coed a'r gwŷdd, nac un cyfran o ddŷn ar
 wyneb y ddaiaren, na thyfu, na symmud,
 na bod, oni bŷdd i rŷw gaingc neu bel-
 ydr o rinwedd, fod yn dyfod atto yn waŷŷ-
 dol oddiwrth Dduw. Eellŷ, mae'n rhaid
 i ti feddwl fod Duw megis haul gogonedd-
 us yn sefŷll yn y canol, a bod yn dyfod oddi-
 wrtho ef aneirif ô belydr, a goferoedd o
 rinwedd at bob creadur ag fŷdd nac yn y
 nef, nac ar y ddaiar, nac yn yr awŷr, nac
 yn y dwfr; ac at bob rhan o bob na
 honŷnt: ac oddiwrth y pelydr hŷn o'i rin-
 wedd ef, y mae i'r holl greaduriaid eu byw
 ŷd a'u bod; a phetteu efe yn attal u
 o'r pelydr hynnŷ, fe bareu hynnŷ i rŷw
 greadur neu ei gilŷdd yn y man tyned y
 ddiddim. Hŷn, meddaf, os ti a'i hyŷtŷ
 ynghŷlch mawredd Duw, a'r ofa anŷe

drol fydd ar bob creadur rhagddo ef, ond yn unig ar bechadur, (oblegid y mae'r cythreuliaid yn ei ofni ef, fel y dywaid S. Jaco. 2- 19) ni ryfeddi di ronyn fod Duw yn rhoi cospedigaeth cyn dofted am bechod. Oblegid mi a wn yn siccr fod cywiljdd y byd yn peri i ni fod yn fwŷ 'n gofal rhac gwneuthur yn erbyn y càr llecaf a feddom, nac ydyw gofal y drygionus rhac gwneuthur yn erbyn Duw. Ac dyna ddirmyg anesgorol ar fawredd mor ardderchog.

7. Ond os bydd i ni gyda myfyrio ar fawredd Duw, ystyried hefyd yr ami ddo-
niau y mae efe yn eu rhoi i ni, ni a gawn
weled fod ein bai ni yn ei erbŷa ef yn
llawer mwŷ: oblegid peth ffaidd wrth
naturiaeth, yw gwneuthur cam a farhâd
a'r neb a wnaeth i ni ddaioni: Ac ni bu
erioed etto, na ddo ymmylg yr anifeiliaid
direswm, galon mor greulon ac nas gellid
ei hynnill a hawddgarwch ac a thwrn da;
ond ymysg dynion, haws o lawer yw ynnill
calonnau trwŷ haelioni a chymmwynafau,
yn enwedig os bydd yn dyfod oddiwrth y
gwŷr mwyaf, y rhai er nas dangosant eu
ariad a'u caredigrwŷdd tuacattom ond
newn rhoddion a chymmwŷnafau bychain,
etto y mae hynnŷ yn gwneuthur calonnau

y rhai a'i derbunio yn rhwymedig iawn i'w caru hwŷthau drachefn.

8. Ystyria ditheu, Grifftion da, y cymmwŷnasau anfeidrol a'r tyrnau dda a dderbyniaist ar law'r Duw mawr hwn, y rhai a wnaeth efe i ti i geisio dy ynnill di i'w garuef, ac i geisio gennyt beidio a gwneuthur yn ei erbŷa ef na cham na sarhâd. Ac er nas gall un tafod dŷn nac angel ddangos hanner y doniau a dderbyniaist ti ganddo, na'u gwerth, nac a pha fawr gariad ac ewŷllŷs calon y rhoes efe hwŷnt i ti: etto fel y bo haws eu cadw mewn côf, mi a adroddaf rai o'r pyngciau cyffredinol pennaf o haelioni Duw, fel y galler wrth y rhai hynny adnabod y lleill.

9. Yn gyntaf dim gan hynny efe a roes i ti dy greadigeth a'th wneuthuriad, ac a'th wnaeth di o ddiddim ddefnŷdd ar ei lŷn a'i ddelw ei hun, a hynny er mwyn gorchwyl mor anrhydeddus a chael ei wafanaethu ef yn y bŷd ymma, a theyrnasfyddag ef yn y bŷd a ddaw, ac a roes i ti yn y bŷd hwn yr holl greaduriaid i wneuthur gwafanaeth i ti ac i fod tan dy lywodraeth. A thi a gait wybod amcan faint yw'r gymmmŷnas honno, pe meddylit farnat eifftieu coes, neu fraich, neu lygaid neu rŷw ran arall o'th gorph, ac i ryw

o'i haelioni roddi i ti yr hŷn oedd yn niff-
yg gennyt: neu petreu arnat eisiau un
o'th-hum synwŷr, a'th fod beb weled neu
reb glywed, ac i rŷw un roi i ti dy weled
a'th glywed, dywed i mi oni chyfrifit ti
hynnŷ yn gymwynas fawr? Oai thybygit
ti dy fod yn rhwŷmedig iawn iddo am hyn-
ny? Ac os tybygit fod un o'r pethau hyn-
ny yn rhôdd fawr, pa gyfrif a ddylit ti ei
wneuthur o gael dy holl gorphar unwaith
yn rhodd ac yn rhad?

10. Chwanegaf at hŷn hefyd, fely dy-
wedais, na wnaeth efe mo honot ti ar lun
dim arall, ond ar ei lun ei hun; ac na w-
naeth efe mo honot ti i ddim arall, ond i
fod yn was parchedig iddo yn y bŷd yma;
ac i fod yn gyfrannog gydag ef ofrenhinol
ogoniant yn dragywŷdd yn y bŷd a ddaw:
ac iddo wneuthur hŷn i ti a thitheu heb
fod ond telpyn o bridd a chlai yn y blaen.
Meddwl bellach faint oedd y cariad y
daeth hŷn i gŷd odliwrtho. Ac etto yst-
yria ymmhellach, fel y gwnaeth efe yr holl
fyd hardd-wŷch-deg hwn er dy fwŷn di, a
holl greaduriaid y bŷd i'th wafanaethu di
yn ei wafanaeth ef; y Nefoedd i wneuthur
gwahaniaeth rhwng prydlau ac amserau,
ac i roi goleuni i ti; y ddaiar, a'r awŷr a'r
dwfr, i ddwyn i ti rŷwogaethau aneirif o
greaduriaid

greaduriaid i fod yn gynhالياeth i ti; ac i wneuthur gwafanaeth i ti; a'th wneuthur ditheu yn Arglwydd ar y cwbl, i'w cymmerŷd hwŷ, ac i'w mwŷnhau wrth dy raid i'th ddiddanu ac i'th wafanaethu. Ac ond haelionus y doniau hŷn? Ac ond cywilyddus o anniolchgarwch ydŷw troi 'r rhoddion hynnŷ i amherchi ac i wneuthur cam a rhoddwr mor garedig, fel yr wyt ti ya gwneuthur, trwŷ arfer ei roddion ef i'th wafanaethu mewn pechod.

II. Ond etto ystyria ychydig pellach ddawn dy brynedigaeth, yr hŷn fŷdd fwŷ o lawer na 'r holl ddoniau o'r blaen; hynny ydyw, wedi darfod i ti golli 'r holl ddoniau a roesew Duw i ti o'r blaen, a'th wneuthur dy hŷn yn euog o gospedigaeth tragywyddol, lle bwriasid yr Angylion am y pechod a wnaethent o'r blaen; i Dduw ddewis dy brynu di ac nid yr Angylion, a rhoi ei fab ei hun i farwolaeth trosot ti, i wneuthur iawn tros dy hechod ti. O Dduw, pa galon a all feddwl faint y dawn a'r haelioni hŷn? Meddwl ddarfod i ti dy hun yn ddŷn truan tlawd wneuthur anfad fai yn erbyn Brenhin mawr, ynghŷd a rhyw wr mawr, o'i bendefigion penna ef; ac i'r Brenhin ddigio yn fawr wrthŷch chwi eich dau, ac er hynnŷ maddeu i ti a rhoi'r

rhoi'r gwr mawr i farwolaeth: ac ym-
mhellach hefyd, gan nad oedd un ffordd
ond un i achub dy fywyd di, rhoi'r gospe-
digaeth angeu oedd ddyledus i ti, ar ei fab
a'i aer ei hun, er dy fwyn di: oni thy-
bygit ti fod y Brenhin hwnnw yn dy ga-
ru di yn fawr? oni thybygit ti dy fod yn
rhwymedig iawn i'r Tywysog ieuange
hwnnw, a ymgynnygieu ac a ymroddeu i
gyfiownder ei Dâd i ddioddef angeu trofot
a brŷf gwael, ac nid tros y pendefig hwn-
nw (fel na fynneu farw tros yr angylion)
ac i roi ei ben yn y cebystr am dy feiau di
yn unig? Oedd bosibl i ti glywed ar dy ga-
lon fod yn elyn i'r gwr hwnnw byth wedi,
nac i wneuthur yn ei erbŷn ef o'th fodd,
na thrwŷ wybod? Ac etto hynnŷ ŷw'n
cyflwr ni, a rhwŷmedicach o lawer ydŷm
i Grist ac i'w Dâd, a ninnau er hynnŷ i
gŷd. y rhan fwŷaf o honom, beunŷdd yn
ei ddigio ef, ac yn ei amherchi, ac yn
gwneuthur cam a farhâd ag ef trwŷ
bechu.

12. Ac etto y mae ychwaneg o ddoniau
Duw tuacattom ni heb son amdanynt,
nid amgen na'n galwedigaeth ni a'n cyfi-
awnhâd, 1 Cor. 1. 26. ein galwedigaeth
a'r hon y galwoddese nyni o anffŷddlonddeb
ac anghrediniaeth i radd a chyflwr Cris-
tianogion,

tianogion, ac fellŷ a'n gwnaeth ni yn gyfrannogion o'n prynedigaeth, yr hon nid yw 'r angrhedadyn yn gyfrannog o honi. Oblegid er iddo ef dalu 'r iawn trosbawb yn gyffredinol, etto ni roes efe ddim o'ffrwyth y brynedigaeth hono i bawb, ond yn unig i'r rhai y gwelodd ei dduwiol ddaioni ef yn dda ei roddi. Arôl hynnŷ y canlynodd ein cyfiawnhâd ni, trwy'r hon y cawsom ni nid yn unig ein rhyddhau oddiwrth yr holl bechodau a wnaethom o'r blaen, ac oddiwrth yr holl golpedigaeth a'r poenau oedd ddyledus am danŷnt; ond hefyd cael harddu, a theghau, a chyfoethogi ein heneidiau a'i fendigedig ras ef, ynghŷd a'r rhinwedlau a elwir defeniol, ffŷdd, gobaith, a chariad perffaith, ac ynghyd a doniau'r yspryd glân, a thrwy ei ras ef i'n gwneir yn gyfiawn ac yn union yngolwg Duw, ac y rhoir i ni ditl a chlaim ym mendigedig drestadaeth teyrnas Nêf. *Rhuf. 8. 30.*

13. Arôl y rhai hyn y canlyn rhifedi mawr o ddoniau ynghŷd, a'r rhai hyuny bob un o honynt o anfeidrol bris a gwerth; y rhai a roddwŷd i ni wedi ein gwneuthur yn blant ac yn garedigion anwyl i Dduw. Cyfryw yw dawn y Sacramentau bendigedig a rodded i'n diddanu ac i'n cynnal ni, y rhai nid ydynt ond megis pi-

bellau i ddwyn grâs Duw attom ni; yn enwedig y ddau Sacrament ymma a berthyn i bawb, *sef* Sacrament y bedydd, a Sacrament ei fendigedig gorph efa'i waed. Sacrament y Bedydd i lanhau ac i buro'n heneidiau ni oddiwrth bechod. a'r llall i borthi ac i ddiddanu ein heneidiau ni wedi darfod eu glanhau, Y cyntaf fydd ymdrochfa a golch wedi ei wneuthur o waed Crist ei hun, i olchi ac i drochi ein harchollion a'n gweliau ni ynddo; a'r llall fydd megis dilledyn comfforddus cyfoethog i orchuddio ac i achlesu ein heneidiau ni wedi darfod eu golchi. Yn y cyntaf yr ordeiniodd Crist ei briod yr Eglwys yn ei le ei hun i ddatgan ac i ddeclario maddeuant pechodau yn ei enw *ef*: yn y llall efe a'i gadawodd ei hun, a'i gig, a'i waed ei hun, yn y Sacrament i *foi* yn ymborth gwerthfawr, i lawenychu ac i gynnal ein heneidiau ni.

14. Heb law hŷn i gŷd y mae etto ddawn arall, a'r hwn y mae Duw yn ein cadw ni oddiwrth amrŷw beryglon, y mae eraill yn syrthio iddynt, i'r rhal y syrthiafem ninnau iddynt oni bae fod bendigedig law Duw yn ein cynnal ni, megis oddiwrth ryfyg a gormod hyder, heresi, ac anffyddlondeb, a llawer o bechodau trymion

trymion eraill: ac yn enwedig oddiwrth
 anghen a cholledigaeth, y rhai a ddarfu i
 ni er ys talm eu haeddu am ein pechod-
 au. Ac y mae hefyd ddoniau yr yfpryd-
 oliaethau da, a'r rhybuddion, a'r rhai y
 bu i Dduw yn fynych guro wrth ddrws
 ein cydwybodau ni oddimewn, a'n rhybu-
 ddio ni trwy gymmaint o ffyrdd a mo-
 ddion oddiallan; nid amgen na llyfrau
 da, pregethau da, cynghorion da, cwm-
 peini da, esamplau da gan eraill, a chant
 o foddion eraill, y rhai y mae efe yn
 fynych yn eu harfer i geisio ein hynnil
 ni a'n heneidiau i'w dragywyddol deyr-
 nas, drwy ein hannog ni i ymwrthod a'n
 buchedd bechadurus, ac ymroi i'w ten-
 digedig a'i hyfryd wasanaeth ef.

15. Yr holl ddoniau a'r cymmwynafau
 godidog ardderchog hyn, os ni a'u me-
 furwn nac wrth eu pris a'u gwerth eu
 hunain, nac wrth gariad y galon y maent
 hwy yn dyfod oddiwrthi, hwy a ddylent
 ein cynnhyffu ni yn sawr i fod yn ddi-
 olchgar i'r neb a'u rhoes hwynt: a'r di-
 olchgarwch hwnnw fyddau roi'r cwbl o'n
 brŷd a'n meddwl o'r diwedd ar ei wasa-
 naethu ef yn ddiffuant, ac i wneuthur
 rhagor rhwng ei gariad ef a'i ewylllys da,
 a phob peth bydol marwol arall. Ac onis
 medrwn

medrwn gael gennym ein hunain wneuthur hynny: etto o'r hyn lleiaf na bo i ni mwŷ ei ddigio *ef* a'n pechodau, a'n hanwireddau.

16. Nid oes naturiaeth mor arw ac mor greulon yn y byd, fel y dywedais o'r blain, na's dichon rhoddion a chymmwynasau eu meddalhau, a'u denu, a'u hynill: ac y mae hystoriau yn mynegi esamplau rhyfedd o hynaf, hŷd yn oed ymysg anifeiliaid direfwm. megis am ddiolchgarwch y llewod, a'r cŵn, a'r cyffelyb, tuacat eu meistr, a'r rhai a wnae gymmwynas addŷnt, Yn unig y pechadur cyndŷn, ymysg yr holl greduriaid gwylltion, yw'r hwn nis gall na chymmwynasau ei gynhyrfu, na charedigrwŷdd ei feddalhau, nac addewidion ei ddenu, na rhoddion ei hynill, i wafanaethu'n ffyddlon ei Arglwŷdd a'i feistr Duw.

17. Y pechadur mwyaf ag fŷdd yn y byd, er na roddo i'w wâs ond ugain fflorin yn y flwyddyn, neu i'w ddeiliad ond dyddyn bychan i ffwr arno, ac onis gwafranaethant hwy *ef* wrth amnaid am hynny, *ef* a gwyna yn dôt eu bod hwy yn ddiolchgar iawn: ond os hwy a geisiant trwy *salais* wneuthur yn ei erbyn *ef*, ac atgyffylltu a'i elyn yn ei erbyn *ef*, oni byddeu

byddeu hynny yn ei olwg megis peth ni
 bae neb abl i'w ddioddef? Ac er ei *fod ef*
 ei hun yn gwneuthur mwŷ o anniolchgar-
 wch a cham tuacat Dduw, etto *ef* a dybia
 nad yw hynny beth yn haeddu ei yst-
 yried ond peth a ellir cael maddeuant
 am dano yn hawdd. Ie mae *efe* yn
 anniolchgarach o lawer tuacat Dduw,
 ac ynteu wedi cael gan Dduw fili-
 am un o'r doniau a'r cymmwynasau a all
 dŷn marwol ei roddi i ddyn arall: oblegid
efe a dderbyniodd gan Dduw bob peth a
 chwbl oll, y bara y mae 'n ei fwytta, y
 ddaiar y mae 'n ei cherdded, y goleuni y
 mae 'n ei weled, a'i lygaid hefyd i weled
 yr haul a phob peth ag sŷdd o'r tu mewn
 aco'r tu allan i'w gorph: a chydâ hynny
 ei yspryd a'i feddwl, a'i holl ddoniau y
 prydol, y rhai y tâl pob un o honynt
 na mil o gyrph; mi a ddywedaf hefyd
fod ef yn gwneuthur mwŷ o gam a Duw
 am ei *fod ef*, er maint ac er amled doniau
 Duw iddo, yn gwasanaethu gwir elyn Duw
 a pheunydd yn gwneuthur pechod ac an-
 wiredd, y rhai y mae Duw yn eu caffa
 yn *fod* nag y gall un galon ddaiarol gaffa
 ei gelyn marwol, oblegid mae pecho
 mewn gwirionedd a erlidiodd ei *fod ef* ei
 lachawdr, a chyfryw elyniaeth, ac a ddâ

ni ei werthfawroccaf einioes oddiarno, ac a'i
 ef hoeliodd ef yn dynn wrth bren y groes.
 18. A rhag y dygyn anniolchgarwch, a'r
 lwyr gam hwn, y mae yn gorfod i Dduw
 ei hun gwyno mewn llawer o leoedd o'r
 Scrythur lân, megis lle mae 'n dywedyd,
Hwy a dalasant i mi ddrwg am dda, Psal.
 5. 12. Ac yn dostach o lawer mewn
 man arall, lle mae *ese* yn galw 'r Nefoedd
 yn dyfi o'u hanwiredd hwy. ac yn dywe-
 dyd, *O chwyckwi Nefoedd, synnch wrth hyn,*
o ofnwch yn aruthrol, Jer, 2. 12. Megis
 e dywedeu trwy ddull dieithr ar ymad-
 odd, Ammhwyllwch Nefoedd, gan ryfe-
 ded ac mor anhygoel ydyw annuwioldeb
 yn tuacata-fi. Canys *feli* y mae *ese* yn
 hyspyssu 'r peth yn helaethach mewn man
 arall, *Gwrandewch Nefoedd, clwyd dihen*
daiar, mi a fegais ac a feithrinais feibion,
hwy a wrthryfelasant i'm herbyn. Esa. 1. 2.
 Ond toftur yr achwyn ymma gan Dduw
 a erbyn prysed daiarol o'r gmaelaf ac o'r
 alaf? Ac etto y mae Duw yn hyspyss-
 u 'r anwiredd yma yn helaethach, trwy
 mryw esamplau a chyffelybiaethau; *Yr*
medd ese, a edwyn ei feddiannudd, a'r
yn bresb ei berchennog, ond Israel nid ed-
fi, fy mbobl ni ddeall. Gwae 'r gen-
elaeth bechadurus, pobl lwythog o anwi-
 redd,

*redd, hâd y rhai drygionus, meibion yn llyg-
ru: gwrthodasant yr Arglwydd, digiasant
Sant Israel, ciliasant yn ôl. Pa achwyn a
ddichon fod tostach na hwn? Pa fygwrth a
all bod mor ofnadwy a'r gwac yma fydd yn
dysod o eneu'r hwn all ein cospi ni wrth
ei ewyllys ei hun?*

19. Am hynny, anwyl *frawd*, od oe
i ti ddim grâs, paid a bod yn anniolchgar
i Dduw yn hwy, paid a gwneuthur yn er
byn yr hwn drwy gynnifer o ffyrdd a ach
nbodd dy flaen di a chymmwynasau ac
doniau; paid a thalu drwg am dda, a cha
am gariad, a dirmyg am dadol ewyllys di
tuacattat. *Efe a wnaeth i ti, ac erot ti
cwblag alleu; efe a roes i ti'r cwblag wy
ie mewn ffordd, gwbl ag a dâl ynteu
hun hefyd, ac mae 'n ei frjâd hebl
hynny dy wneuthur di yn gyfrannog o
holl ogoniant yn y bjd â ddaw, ac heb
fyn dim ar dy law di am hyn ig
ond bod i ti ei garu ef, a bod yn ddiol
gar iddo. O anwyl *frawd*, oni chly
ditheu arnat wneuthur cymmaint a hy
iddo ynteu? Pa ham na wnei di iddo
gymmaint ag a fynnit titheu i arall ei
neuthur i ti, am lai na'r fil-canfed ran o
doniau a gefaist di ganddo ef? Obleg
mi a allaf ddywedyd yn bydda, pete*

heb roi i ddyn ond elusen wrth dy ddrws, y
 bybygit *ti ei fod ef* yn rhwymedig i'th
 garu di am hynny, er na byddeu yn ot ddim
 ond hynny yn haeddu cariad. Ond y mae
 gan dy Arglwydd Dduw, heb law *ei* ddon-
 au hyn, *aneirif* o achosion eraill *i beri i ti*
ei garu ef, *ses* pob rhyw achosion ac fydd
 gan ddim yn y byd i ynnill cariad, ac *a-*
neirif eraill yn ychwaneg; oblegid petteu
 cwbl o berffeithrwydd holl greaduriaid
 ef a daiar, a lleu ynnill cariad, wedi *ei*
 i gyd yn un, *ses* eu holl degwch hwy a'u
 holl rinweddau, a'u holl ardderchawgrw-
 ydd, a'u holl ddaioni, a'r cyffelyb; etto y
 mae dy Arglwydd di a'th Achubwr, yr
 awn yr wyti yn ei ddirmygu, yn rhagori
 y cwbl yn anfeidrol: oblegid y mae *efe*
 yn *unig* yn gwbl o'r pethau hynny *i-*
 dd, ond hefyd tegwch *ei* hun ydyw ef,
 rinwedd *ei* hun, doethineb *ei* hun, pe-
 ridd-dra *ei* hun, ardderchawgrwydd *ei*
 n, *daioni ei* hun ydyw ef, a'r ffynnon he-
 dy mae'r cwbl o'r rhai hynny yn tarddu
 an o honi, yn rhannau yn gyfran-
 u, at *ei* holl greaduriaid ef
 o. Bydded *cywilydd* arnat *titheu*, Gristion
 ionus, o herwydd dy *anniolchgarwch* ym-
 tuacat Arglwydd cymmaint, a chyftal,
 chyn haeled, a dyro 'r cwbl o'th fryd o
 hyn

hyn allan, ar wellhau dy fuchedd a'th ym-
ddyglad tuacatto ef. Dywed gyda'r pro-
phwyd, oedd iddo lai o achos i ddywedyd
hynny nag i ti, *Er mwyn dŷ enw, Argl-
wydd, madden fy anwiredd, canŷs mawr ym*
Pŷal. 25. 11. Mi a wn nad oes dim, O
Arglwydd, yn dy anfodloni di yn gym-
maint, nac yn ŷychu ffynnon dy drugaredo
di yn fwy, nac yn rhwymo dy ddwylo
rhac gwneuthur daioni, yn gymmaint ac
mae anniolchgarwch y rhai ŷy'n derby-
daioni a chymmwynasau ar dy law di, y
yr hyn y rhagorais i ar bawb eraill hyd y
hyn o'm hoes; ond mi a'i gwneuthum, O
Arglwydd, mewn anwybod, eifieu ystyried
dy ddoniau a'th ddaioni di tuacattaf, a ph-
gyfrif a ofynni di ar ŷy llaw i am dany-
hwŷ. Ond yr awrhon, gan ryngu bodd-
ti ŷy nghyfrifi yn deilwng o hyn oth rās y
angwhaneg, i allu gweled acadnabod
nghyflwr am diffyg ŷy hun, yr wyf yng
beithio y bydd i mi o hyn allan, trwy lo-
dy ras di i'm cyfarwyddo, ŷy nangos
hun yn well plentyn tuacattaf ti. O Arg-
wydd, yr wyf fi o'r dimedd wedi ŷyngorc
ŷygu wrth ystyried dy gariad di tuacattaf
pha fodd y gallaf glywed ar ŷy nghalon
neuthur mwy yn dy enbyn di, a thit-
trwy gynnifer o foddion yn achub ŷy mla-

Pennod. VIII.

117

ia'th ddoniau, ie pan nad oeddwn i yn meddwl am eu gosyn? A allaf fi bŷth mwŷ fod yn berchen dwylo i hechu yn dy erbyn di, a thitheu wedi rhoi dy ddwylo dy hun i'w hoelio ar y groes trosfy mhechodau i? Na allaf ddim, gormod cam fyddu hynny yn dy erbyn di Arglwŷdd; Ac foch gwae finneu ddarfod i mi ei wneuthur cŷn fynŷched o'r blaen. Ond trwŷ dy fendigedig gymmorth di, yr wŷf yn gobeithio na ddychwe'af yn fy ôl at y cyfryw anwiredd o hŷn allan. Ac ar hyn-dyŷ, Arglwŷdd, y dymunaf arnat er mw-n, Cŷn dy drugaredd, o'th fennigedig orsedd yn y Nef, ddywedŷd Amen.

PENNOD. VIII

*a dŷb a fydd gennym ni am y pē-
thau hyn wrth farw, a pha fodd
y cam ni yr amser hwnnw glywed
oddwrthynt.*

Mae'r Ys crythur lân yn ein dysgu ni,
ac yr ydym ni yn gweled beunŷdd, fod
ac ynnill, a goruchafiaeth, a phleffer
ysyrrwch y bŷd yn perchennogi calonan

llawer o ddynion mor gwbl, a'u bod yn eu
dâl mewn cadwynau, a swynion ac a chyf-
areddion cŷn gryfed, gan ddarfod i ras
Duw ymwrthod a hwynt yn ôl eu cyfiawr
haeddedigaeth eu hun; ac nas gall dim
dyweded dŷn wrthŷnt y peth a fynno, a
bygythied arŷnt cymmaint ag a fynno, a
dyged yn eu herbyn yr holl Scrythur lân
o ddechreu *Genesis* hŷn ddiwedd Datcu
ddiad *Joan* (lle nid oes dim nad ydyw y
erbyn pechod a phechaduriaid) ni thycci
dim iddynt, gan eu bod yn y cyfryw gyflwr
gofidus, a bod naill ai heb gredu ai heb w
neuthur cyfrif yn y bŷd o ddim ag a dd
weder wrthynt yngwrthwyneb i'w cy
nefin fuchedd eu hunain, neu i geisio pe
iddynt roi eu bryd ar ymadael a hi. A
o hŷn y mae i ni aneirif o esamplau yn
Scrythur lân; megis am *Sodoma* a *Gomo
ra*, a'r dinafoedd o'u hamgylch, y rhai
fynnent wrando ar y rhybudd a roddeu
gŵr Duwiol *Lot* iddynt, *Gen. 19*. A *Ph
rao* ynteu, yr hwn nid oedd abl dim i
gynnhyrfu ag a fedreu *Foesen* ei wneuth
na thrwy arwyddion, na thrwy ymadro
ion. *Exod. 6*. A *Judas* hefyd, yr hwn
galleu ddim ag a wnae ei feistr iddo
thrwy deg na thrwy fygwth, beri iddo
widio ei feddwl oddiwrth y drwg y rh

feu ei fryd ar ei wneuthur, Ond yn enwe-
 dig y Prophwydi a ddanfonid gan Dduw,
 o amser i amser, i geisio tynu 'r bobl oddi-
 wrth eu drwg fuchedd ac felly oddiwrth y
 plâau a'r dialeddau oedd yn dyfod ar eu
 gwartha; hwŷnt hwŷ sŷdd yn tyftiolaethu
 yn helaeth am y peth hŷn, wrth achwŷn
 ymhob man fod cŷn galedted calonau'r
 bobl ag nad oedd yr holl gynghorion a'r
 oregethau, a'r addewidion, a'r bygythiau,
 roeddynt hwy yn eu dangos iddynt, yn
 gynhyrfu gronyn arnŷnt hwŷ. A bydded
 prophwŷd Zachari yn dŷft tros y cwbl
 yn hŷn o beth, yr hwn sŷdd yn dywedŷd
 el hŷn am bobl Israel, ychydig o flaen eu
 minifio, *Fel hŷn y llefara Arglwŷdd y lluo-*
edd, gan ddywedyd, Bernwch farn gyfion,
newch drugaredd a thosturi bob un i'w
awd, ac na orthrymmwch y weddw, a'r
oddifad, a'r dieithr, a'r anghenog; ac na
ddyliwch ddrwg yn eich calonau bob un
gilydd. Ac yn y man y dyweid ym-
hellach, Er hynny hwŷ a wrthodasant w-
ndo, ac a roesant ysgwŷdd anbydyn, ac a
mbasant eu clustiau rhag clywed; ac a
erthant eu calonau yn Adamant rhag
ned y Gyfraith, a'r geiriau a anfonodd
glwŷdd y lluoedd drwŷ ei ysprŷd, yn llaw
prophwydi gŷnt; am hynny y daeth digo-
 F 2 faint

faint mawr oddiwrth Arglwŷdd y lluoedd
Zech 7 9 &c.

2 Wrth hynnŷ, dymma'r arfer fydd ac a fu erioed gan y rhai bŷdol, a'r rhai annuwiol gwrthodedig, sef caledu eu calonau fel carreg Adamant ynerbŷn pob peth ac a dilyweder wrthynt am wellhat eu buchedd, a cheisio cadw eu heneidiau. Tra fônt yn cael iechyd a hawddfŷd, nŷnnant adnabod Duw; fel y mae efe yn achwŷn mewn man arall: Etto, fel y dyweid y Prophwŷd, se wna Duw i'r dynion hŷn ryw ddiwrnod ei adnabod ef; hynnŷ ŷw, *pan Adwaenir yr Arglwŷdd wrth y farn a wna. Psal. 9. 16.* A hynnŷ fydd ar ddŷdd marwolaeth. yr hwn yw drws nesaf i'r farn, fel y tyŷtia'r Apoffol *Gofodwŷd i ddynion farn unwaith, ac wna hynnŷ bod barn. Heb. 9.*

3. Hwnnw meddaf, ŷw dŷdd Duw, hwn fydd ofnadwy iawn, a gofidus, a llaw drallod i'r annuwiol, yn yr hwn y gwel Duw wybod ei fod ef yn Dduw cyfiaw ac y tâl efe i bob dŷn yr hŷn a wnaeth yn y corph. yn ôl yr hŷn a wnaeth, *pa bynnag ai da ai drwg, 2 Cor 5. 10.* y dyweid yr Apoffol: neu fel y dyweid y prophwŷd, ef a wna wybod ei fod ef Dduw ofnadwy, ac na ddichon neb sefyll flaen pan ennynno ei ddigofaint; a'i fod

gyfryw un ac a dyrr ymmaith yspryd tywyso-
gion, ac fydd ofnadwâ i Frenbinoedd y ddai-
ar, Pſal. 76. 7. Ar y dŷdd hwnnw, fel
dŷdd marwolaeth, fel y bŷdd cyfnewid
mawr ymhob peth arall, oblegid ein llaw-
enŷdd ni a droir yn alar, ein chwerthin yn
wylo, ein disyrrwch yn ofid. ein hyder yn
ofn, ein gwroliaeth yn llyfrder, ein balch-
der yn anobaith, a'r cyffelyb: fellŷ yn en-
wedig y bŷdd cyfnewid mawr yn ein me-
ddylliau ni, a'n tŷb, a'n barn, oblegid do-
ethineb Duw, am yr hon y crybwŷllais yn
y pennodau o'r blaen, a'r hon, fel y dy-
wedid yr Scrythur, *a gyfrifir yn ffolineb gan*
ddoethion y bŷd hwn; a ymddengys yr am-
ſer hwnnw yn ei rhith a'i chyffelybrwŷdd
ei hun, ac yn ei gwir ddull ei hun, ac y
cydnebŷdd ei gelynion pennaf nad oes wir
ddoethineb ond y hi; ac nad yw holl
gnawdol ddoethineb y rhai bydol ond llw-
yr ffolineb, fel y mae Duw yn dywedŷd
am dani.

4. Hŷn y mae'r Scrythur lŷn yn ei ofod ar
awr yn amlwg, wrth ddangos yr ymadro-
ddion, a'r ymddiddannion, a'r cwŷntŷn
dd gan y rhai bydol yn y dŷdd diweddaf.
an elont i ddywedŷd am y rhai Duwiol
ddiŷftyrent hwŷ yn y bŷd ymma. *Nyni*
ŷliaid a feddŷlliaŷom fod eu buchedd hwŷ

yn ynsydrowydd, a'i diwedd yn ambarchus;
ond yr awrhon, hwy a gyfrifir ymysg mei-
bion Duw, ac y mae eu rhan hwy ymysg y
Saint, Nyni a gyfeiliornasom allan o ffordd
y gwirionedd, ac ni thywŷnodd llwyrch cyfi-
awnder i ni, ac ni cholodd hawl cyfiawnder
arnom: ni a ymflinasom yn ffordd an-
wiredd a distryw, ac a rodiasom trwy an-
ialwch anhyffordd, ond ffordd yr Arglwydd
nid adnabuom. Doeth 5. 4. Hyd ymma
y mae geiriau'r Scrythur, wrth y rhai y
gallwn weled faint y cyfnewid fydd ar ein
tŷb a'n barn, a'n meddwl ni yn y dydd
diweddas, a'r rhagor fydd rhwng y tŷb a'r
meddwl fydd gennym yr amser hwnnw a'r
bethau bydol, a'r meddwl fydd gennym
yr awrhon am danŷnt: ac y gallwn weled
pa gyfaddef a wnawn ar ein ffolineb, pa
gydnabod a'n camfynied, pa ofid calon am
y boen a gymmerasom yn ofer, ac mor o
fer fydd i ni yr amser hynnŷ adifarhau am
wyro allan o'r ffordd. Och nad ystyriet
dynion y pethau hynnŷ yr awrhon. Ni
a ymflinasom, meddant hwy, yn ffordd an-
redd a distryw, ac a rodiasom trwy anialwch
anhyffordd. Beth am eglured y mae y
dangos y cyflwr y bydd y rhai bydol trua
ynddo yr amser hwnnw, y rhai sy ymm
beunydd yn curo eu hymmennnydd, a
yn eu llwyrflino eu hunain yn canlyn

ofer
hwn
en a
hynn
ceisio
at y c
lludd
ymma
holl l
a'u tr
p'n g
ac yr
wna f
ach e
el y g
ystyrie
ac a b
marwo
synnhw
5. Y
ynion
awiad
amser
ariadu
cam h
madael
ange
r gosid
ettem n

oferedd a gwagedd, ac ũs a llŵch y bŷd
hwn, ac er hynnŷ fynychaf yn fwŷ eu po-
en a'u llafur ynghŷlch y gwag-bethau
hynnŷ, nag ydyw poen y rhai cyfiawn yn
ceisio teyrnas Nef? A phan ddelont hŷd
at y dŷdd diweddaŷ, yn fawr eu blinder a'u
lluidd arŵl eu llafur a'u poen yn y bŷd
ymma; y maent yn gweled nad oedd eu
holl lafur ond colledig, na'u holl drafferth
a'u trallod ond ofer. Oblegid am y tip-
pŷn golud a gawsant hwŷ yn y bŷd hwn,
ac yr ymdrechasant mor dŵst am dano, ni
gwna ŷe ronyn llŷs iddynt, ond yn hyt-
ach eu poeni a'u blino yn ddirfawr. Ac
fel y galler deall hŷn yn well, rhaid yw
ŷtyried fod tri pheth yn bennaf a flina
ac a boena'r cyfryw ddynion ar ddŷdd eu
marwolaeth; ac yn y tri pheth hynnŷ y
synnhwyŷir y cwbl o'r lleill.

5. Y cyntaf yw'r boen aneŷgorol y mae
dynion fynychaf yn ei dioddef wrth yma-
wriad yr enaid a'r corph, y rhai a ŷu cŷd
amŷer, yn bŷw ynghŷd ŷel dau gyfaill
ariadus, yn un eu cariad a'u difyrwch,
ac am hynny yn anhawdd iawn ganthynt
ymadael a'u gilydd, oni bae fod yn ddir ac
angenrhaid iddynt ymadael. Y boen
a'r goŷid hwnnw a ellir ei ddeall wrth hŷn;
ŷtem ni yn gyrru bywyd allan o'r rhan

leiaf o'r corph, petteuond ein bŷs bâch
 (fel y gwna 'r meddygon pan fônt yn mar-
 weiddio rhyw ran glwyfus o'r corph i
 gael ganddo dorri allan) pa boen ddirfawr
 fydd raid iddyn ei ddioddef cŷn ei marwe-
 iddio ? pa wŷnio cynddeiriog fydd raid iddo
 ei oddef ? Ac os yw cymmaint ein gofid ni
 wrth farweiddio un rhan fechan o'r corph,
 meddylwch faint fydd y gofid wrth farwei-
 ddio 'r holl gorph, a hynnŷ o'i anfodd.
 Oblegid ni a welwn yr angyf yn gyntaf
 yn cymmell y bywyd i ymadael a'r rhan
 nau eithaf o'r corph, sef bysedd y traed a'r
 dwylo, wedi hynnŷ y coesau a'r breichiau
 ac felly y mae pob rhan yn marw,
 naill ar ôl y llall, hyd oni yrrer y byw-
 yd yn unig i'r galon, yr hon sy'n dâlall
 an yn hwyaf, o herwydd mai y rhan ber-
 naf ydyw, ond o'r diwedd hi a gymmhella
 hitheu i ymroi, er maint fo ei phoen
 ac er maint fo 'r gwrthwyneb ganth
 i ymroi. Ac mor fawr ac mor gryf y
 yw 'r boen honno, se ellir gweled wrth
 fod llinynnao 'r galon yn torri gan
 faint ac mor anefgorol ydyw'r poen
 marwol hynny. Ond cyn y gyrrer
 cyn belled a gorfod arni ymroi, nid o
 un dyn a ddichon ddangos greuloned
 thofed yw 'r ymdrech fydd rhyngthi
 angyf, a pha ing a chyfyngder fydd r

iddi
 Mec
 og
 nas
 haw
 mydo
 addo
 eu ra
 ddi(y
 ei dd
 ynfa a
 llall y
 Brenh
 fewn
 nefyd,
 ddiffyn
 wŷdd e
 pha
 Onid e
 yllau
 i gar
 io ai
 honŷn
 mewn
 andddo
 cyflwr
 mfer g
 dd efe
 wŷch (

iddi eu ddieddef pan ddêl gloes angeu attl.
 Meddylwch petteu ryw Frenhin gallu-
 og mewn heddychol feddiant o ryw ddi-
 nas dëg, ac yn byw mewn pob mâth a'r
 hawddfÿd a disÿrrwch ynddi, a'i holl gym-
 mydogion o'i amgylch yn ei garu, ac yn
 addo ei gymmorth pa brÿd bynnag y bydd-
 eu raid iddo; a dyfod o'i elyn marwol yn
 ddifysmmwth ar ei uchaf, ac amgylchynu
 ei ddinas *ef*, ac ynnill y naill ymddiff-
 ynfa ar ôl y llall, y naill gaer ar ôl y
 llall y naill dŵr ar ôl y llall; a gyrru 'r
 Brenhin yn unig i ryw dŵr bach o
 fewn y ddinas, a'i amgylchu *ef* yno
 nefyd, wedi curo i lawr ei holl ym-
 ddifysfeydd *ef*, a lladd ei holl wÿr yng-
 wÿdd ei lygaid: pa ofn, a pha gyfyngder,
 a pha ofid fyddu ar y Brenhin hwnaw?
 Onid edrwchen efe allan yn fynych trwy
 yllau a ffenestri 'r tŵr, i edrych a ddae
 i garedigion a'i gymydogion i'w hel-
 lo ai na ddaent? Ac os gwelau fod pawb
 honÿnt yn ei wrthod, a'i elyn ar dorri
 mewn atto, oni byddu doftur a blin
 anddo ei gyflwr, dybygwch chwi? Ac yn
 cyflwr hwnnw y mae'r enaid truan yn
 mfer gloes angeu: pan fo 'r corph yr o-
 dd efe yn teyrnafu ynddo megis Brenhin
 wÿch (pan oedd yn ei flodau) mewn pob
 F 5 math

math ar ddifyrrwch, wedi iw elyn yr ang-
 eu ei guro i lawr a'i ddadymchwel; y brei-
 chiau a'r coesau, a'r aelodau eraill. oedd
 megis caereu yn gadernid ac yn ymddiff-
 yn iddo tra'r oedd mewn iechyd, wedi eu
 gorchfygu, a'u guro i lawr, a hithen'r e-
 naid wedi ei gyrru i'r galon yn unig megis
 i'w hymddiffynfa eithaf, acyno yn cael go-
 sod arni mor greulon, ag nas gall ddal
 allan nemor o ennyd; a'i hoff garedigion,
 y rhai a ddywedeu yn dëg wrtho yn ei
 wŷntŷd, ac a addawent iddo bob rhŷw
 help a chymorth, *sef* ieungtid, a physg-
 wriaeth, a chynnorthwy dynol eraill, yn
 ei wrthod yn llwŷr; a'r gelyn ynteu yn
 gyfryw ag nas gellir na heddychu ag *ef*,
 na chael cyngair gantho, a phob nôs a
 dŷdd yn gosod ar y twr bâch hwnnw y mae
ef ynddo, a hwnnw weithan yn dechreu
 figlo, a chrynu, a myned yn ddrylliau; ac
 ynteu bob awr yn disgwyl pa bryd y daw'r
 gelyn i mewn atto yn gynddeiriog ac yn
 ofnadwy, Pa fath gyflwr dybygwch chw-
 yw hwn ar yr enaid cyfuddiedig? Ni
 yw ryfeddod yn y byd os a'r doeth yr am-
 ser hwnnw yn ynfŷd, a'r dewr yn llwr-
 pan ddêl arno y fath ofid blin a chyfyngde-
 ag a welwn eu bod yn dyfod ar y rhai by-
 ol, fel nas gallont wneuthur na threfn
 dospart

dol
 ol
 hor
 thr
 S.
 ef)
 gor
 a'i g
 wed
 wyl
 flin f
 naeth
 bydd
 lle y
 rwyft
 awr h
 dolur
 eu, g
 ny w
 bod y
 cwynfa
 truth i
 physyg
 oddiwr
 ddŷn p
 hŷn, y
 yr holl
 ac am h
 nau cyr

dosparth iawn yn y bŷd nac o'u golud byd-
ol, nac o'u dylêd tragat. Dduw yn yr awr
honno; o achos y ddygyn boen fŷdd yn gor-
threchu eu heneidiau hwy, fel y dywaid
S. *Awstin* (neu ryw un arall tan ei enw
ef) yr hwn hefyd sy'n rhoi i ni rybudd
gorcheftol petteu in ni cymmaint o râs
a'i ganlyn; Pan fŷch di yn dy glefyd di-
weddaſ, ac ar dy wely angeu, fraud an-
wyl (medd efe) ôch mor anhawdd ac mor
ffin fydd i ti edifarhau am y pechodau a w-
naethofst; a pham yw hynny, ond am y
bydd holl feddyl-fryd dy galon di ar y man
lle y bo mwya'r dolur arnat? Llawer o
rwystrau a fŷdd yn llestair i ddyn yn yr
awr honno feddwl am edifarhau, megis y
dolur a'r boen a fo yn ei gorph, *ofn* ang-
eu, gweled ei blant ger ei *frown* (a'r rhei-
ny weithieu yn peri i'w tadau dybied eu
bod yn golledig o'i achos) ei wraig yn
cwynfan ac yn wylo, y bŷd yn gwneuthur
truth iddo, y cythraul yn ei demptio, a'r
phŷsygwyr yr ei wenhiethio i geisio elw
oddiwrtho, a'r cyffelyb. A chred fi, o
ddyn pwy bynnag wyt a ddarlennych
hyn, y cei di ar fyr o amser weled y bŷdd
yr holl bethau hyn yn wir ynot ti dy hun:
ac am hynny mi a ddymunaf arnat edifar-
hau cyn *dyfod* y dydd hwnnw ar dy *war-*
thaf:

thaf: gosod dy dŷ mewn trefn, a gwna dy ewyllŷs a'th lythyr cymmŷn tra *fŷch* gŵr i ti dy hun, oblegid os oedi di hŷd y dydd diweddaŷ, ti a gei dy arwain lle nis mynit. Ac dyna eiriau *S. Awstin*.

6. Yr ail peth a wna angeu yn ofnadwŷ ac yn ofidus gan y rhai bydol, yw bod yn rhaid iddo ymadael yn ddisymwth; a hynny byth bythoedd, a'r holl bethau yr oedd *efe* yn eu hoffi *fwyaf* yn yn y bŷd hwn, ei gyfoeth, a'i feddiannau, a'i anrhydedd, a'i swyddau, a'i adeiliadau tēg, a'i holl oludoedd, a'i ddillad gwychi-on, a'i dlysau gwerthfawr, a'i wraig, a'i blant, a'i geraint, a'i gyfeillion, a'r cyffellŷb; o achos y rhai yr oedd yn ei dybied ei hun yn ddedwŷdd yn y byd ymma, ac ynteu yr awrhon yn cael ei gippio oddiwrthynt oll yn ddisymwth, heb obaith cael na'u gweled na'u mwynhau bŷth ond hynny. Och mor flin ac mor ofidus fŷdd hynny. Ac am hynny y dywaid yr *Scrythur* lān. *O angen mor chwerm yw meddwl am danat ti, i'r dŷn a fŷddo yn byw mewn heddwch yn yr hŷn fŷdd ganddo; i'r gwr a fŷdd dibelbul, a llwgyddiannus ymmhob peth.* Ec

41. 1 Megis pe dywedid, nid oes chwerwder na gofid mwŷ yn y bŷd i'r cyfryn un na meddwl am farw yn unig, chwaet

ach myned i ymdrech marwolaeth, a hyn-
ny allan o law, pan ddyweder wrtho,
fel y mynega Crist ddarfod dywedŷd wrth
y gwr goludog mawr yn yr Efengyl, yr
hwn oedd wedi llenwi ei ysguboriau, ac
wedi dyfod i uchder ei ddedwŷddydd, *o yn-
fyd y nos hon y gosynnir dy enaid oddi gen-
nit, ac yno eiddo prŷf fŷdd yr boll bethau a
barotoaist. Luc 12. 20,*

7. Ammhosibl, meddaf, i un tafod yn
y bŷd ddangos mor ofidus fydd cyflwr y
gwr bydol yn awr angeu pryd na allo dim
o'r golud a gasglodd efe erioed ynghŷd,
trwy gymaint o boen a thrafferth, er maint
oedd ei oglud arno a'i ymddiried ynddo;
wneuthur iddo ronyn llês mwyach, ond yn
hyttrach ei boeni a'i flino wrth feddwl am
dano, ac ystyried y bydd rhaid iddo adael
y cwbl i eraill, a myned ei hun i roi cyf-
rif pa fodd y casglod, a pha fodd yr ar-
ferodd efe ei olud, ac wrth hynny ond o-
did cael damnedigaeth dragywyddol, ac
eraill yn y cyfamser yn byw mewn llaw-
enydd a digrifwch yn y bŷd hwn, ar y pe-
thau ddarfu iddo *ef* eu casglu, a'r rhei-
ni heb feddwl ond ychydig am dano *ef*, a
gosalu llai drosto *ef* pan *fo* yn llosgi yf-
gatfyd yn y tân anniffoddadwy, o achos y
golud a adawodd *efe* iddynt hwy. Dyma
beth

beth toftur gofidus, ag fydd abl i ddwŷn ar lawer dŷn fawr ddolur calon a chyfyngder yn yr awr diweddas, pan orffo arno adael holl lawenydd y bŷd, ac ysgar a phob difyrrwch a'i holl olud bŷth bythoedd. Och mor doftur ac mor flin fydd yr ymadael hwnnw; Beth a ddywedi di y dwthwn hwnnw, pan ddêl darfod ar dy holl ogoniant, a'th holl gyfoeth a'th holl rodres di? Beth fyddi di gwell yr amser hynny er dy fod yn byw yn barchedig yn y bŷd, mewn ffafor tywyfegion, a phawb yn dy glodfori, ac yn dy ofni, ac yn dy berchi, ac yn dy dderchafu; gan fod y cwbl bellach wedi darfod am danŷnt, a thi-theu heb allael byth mwŷ mo'u mwynhau?

8. Ond y mae etto 'r trydydd peth a wna fwy o ofid a thrallod i'r rhai bydol wrth farw na'r holl bethau eraill, a hynny ydyw ystyried beth a ddaw o honaw *ef* gorph ac enaid, wedi hynuŷ. *Eech* 10. Ac am ei gorph, digon erchŷll fydd iddo feddwl y bŷdd iddo gael feirph, a bwyft-filod, a phryfed (fel y dyweid yr *Scrythur*) yn etifeddiaeth, hynny ydŷw y bŷdd dir y teflir *ef* allan i fod yn ymborth i bryfed: y bŷdd rhaid i'r corph hwnnw oedd yn cael ei drin mor foethus o'r blaen, ag amrŷw ddaintethion o fwy-dydd

dŷdd, a chlustogau a gwelauau manblu, ac
a dillad mor wychion ac mor ddillynion,
ac amryw addurnau eraill, y rhai nid oedd
iawn dybygent hwy, i'r gwŷnt chwŷthu,
nac i'r haul dywynnu arnŷnt: y corph
hwnnw yr oedd cymmaint balchder o'i de-
gwch, a thrwy 'r hwn y gwnaed cymaint
o oferedd a phechodau y corph hwnnw
oedd gynnefin a phob math ar foethau, ac
ni alleu ddioddef dim gerwinder, na che-
rŷdd yn y bŷd, ŷydd raid iddo yr awrhon
gael ei wrthod gan bob dŷn, a'i adael yn
unig i gael ei yffu gan bryfed. Yr hŷn
beth, er nas gall na fago ofn ac erchyll-
dod ynghalon dŷn wrth farw, etto nid ŷw
hynŷddim wrth y meddyliau erchyll ofnad-
wy a ŷydd ganddo o achos ei enaid; ŷef pa
beth a ddaw o hwnnw, ac i ba le yr a yn
ôl ymadael a'r corph: ac yno wrth ystyri-
ed y bŷdd rhaid iddo fyned ger bron braw-
dle Crist, i gael ei farnu ganddo, naill ai
i fwynhau gogoniant annrhaethadwy, ai i
ddioddef poenau anesgorol; y daw arno
ystyried ymhellach faint yw'r perygl o
hynnŷ, pan êl i edrych pa gyffelybrwŷdd
ŷydd rhwng cyfiawnder a bygythion Duw,
a ofodwŷd i lawr yn yr Scrythur lân, a'i
fuchedd ynteu ei hun: yna y dechreu efe
holi'r tŷft, yr hwn yw ei gydwybod ef ei
hun,

hun, ac y caiff weled eu bod yn barod i roi aneirifo achwynion yn ei erbyn ef pan ddêl ger bron brawdle cyfiawnder Duw.

9. Ac yna frawd anwyl, y dechreu gofid a thrueni dŷn. Oblegid nid oes odid o ymadrodd tōst yn yr holl Scrythur lân, na ddaw yn ei gof ef yr amser hwnnw, i beri iddo ofni a dychrynu ar y munyd hwnnw, megis y rhai hŷn, *Os ewyllysi fyned i mewn i'r bywyd, cadw'r gorckymmynion*, Mat. 19. 17. *Yr hwn sŷdd yn dywedŷd ei fod yn adnabod Duw, ac heb gadw ei orchymmynion ef, celwŷddog ydyw, a'r gwirionedd nid yw ynddo*, 1 Joan 2. 4. *Llawer a ddywedant wrthif yn y dydd hwnnw, Arglwŷdd, Arglwŷdd, oni phrophwydasom yn dy enw di; ac oni fwriasom allan gythreuliaid yn dy enw di: ac oni wnaethom wrthiau lawer yn dy enw di; Ac yna yr addefas iddŷnt (medd Crist) Nid adnabûm chwi erioed. Ewch ymmaith oddiwrthif, chwi weithredwŷr anwiredd*, Mat. 7. 22. *Nid gwrandawyr y Gyfraith sy gyfiawn ger bron Duw, ond gwneuthurwŷr y gyfraith a gyfiawnbeir*, Rhuf. 2. 13. *Ewch ymmaith oddiwrthif rai melldigedig i'r tân traggyddiol, yr hwn a barottowyd i ddiabol ac i w angylion*, Matth. 25. 41. *Oni wyddoch chwi na chaff y rhai angbyfiawn eifeddu teyrnas Dduw?*

Dduw. Na thwyller chwi, ni chaiff na go-
dineb-wŷr, nac eulyn-addol-wŷr, na thormwyr
priodas, na maswedd-wŷr, na gwrryw-gyd-
wŷr, na lladron, na chybyddion, na medd-
wŷr, na disenwŷr, na chribddeilwŷr, etise-
ddu teyrnas Dduw, 1 Cor. 6. 9. Os byw fydd-
wch yn âl y cnawd, meirw fyddwch. Rhuf. 8.
13. Gal. 5. 19. Ac amlwg yw gweithred-
oedd y cnawd, y rhai yw torri priodas, godi-
neb, aflendid, anlladrwydd, delw-addoliaeth,
swyn gyfaredd, casineb, cynnhennau, gwyn-
fydau, llid, ymrysonau, ymbleidio, heresiâu,
cynfigennau, llofrudiaeth, meddwodod, cyse-
ddach, a'r pethau cyffelyb i'r rhai hŷn; am
y rhai yr wŷf yn rhag-ddŷwedŷd wrthyh, me-
gis y dywedais o'r blaen, na chaiff y rhai sy'n
gwneuthur y cyfryw bethau etiseddu Teyrnas
Dduw. Rhaid i ni oll ymddangos ger bron
brawdle Christ, fel y derbynio pob un, y pethau
a wnaethwŷd yn y corph, yn ôl yr hŷn a w-
naeth, pa un bynnag ai da ai drwg: a phob un
a dderbyn yn ol ei weithredoedd, 2 Cor. 5.
10. Dat. 20. 12. Nid arbedodd Duw yr ang-
ylion a bechasant, 2 Pet. 2. 4. Rhaid yw
rhoi cyfrif ddŷdd farn am bob gair segur a
ddywedo dynion. Os braid y bŷdd y cyfiawr
cadwedig, pa le 'r ymddengŷs yr annuwiol
a'r pechadur, 1 Pet. 4. 18. T'chydig gw y rhai
sy'n cael y ffordd gŷl; ac yn myned i mewn
i'r

i'r porth cysyng. Tchydig a ddeitholir; Tchydig a fydd cadwedig. Ac anhawdd yw i'r goludog fyned i mewn i Deyrnas Nefoedd. Mat. 7. 14. Mat. 22. 14. Luc. 13. 23. Mat. 19 23. 24.

10. Yr holl bethau hŷn meddaf, a mil yn ychwaneg ynghŷlch tofied barn Duw, a'r cyfrifa ofynnir yn y dŷdd hwnnw, a ddaw ynghof y rhai bydol wrth farw; a'n gelyn ysprydol (yr hwn yn ein bywŷd a wnaeth ei oreu ar gadw'r pethau hŷn allan o'n golwg ni, fel y byddeu haws iddo beri i ni bechu) a esŷd gwbl o hŷn a llawer yn ychwaneg yr amser hwnnw ger ein bronnau ni, ac a helaetha ac a daera bob peth hŷd yr eithaf, ac a ddwg ein cydwŷbod ni ein hunain yn dŷft trofio ar bob peth. A chan na all yr enaid truan fydd yn ymadael wadu dim o hynny, nid ŷw bosibl na bydd dirfawr ei ofn ef: fel yr ydym ni yn gweled beunydd fod y cyfryw ofn ar wŷr da Duwiol. Y mae S. Jerom yn dywedŷd am y gŷr Duwiol *Hilarion*, pan oedd ei enaid, wrth ystyried y pethau hŷn, yn ofni yn fawr fyned allan o'r corph; yn ôl hir ymdrech, efe a gymmerodd galon yn y diwedd, ac a ddywedodd wrth ei enaid, dôs allan fy enaid, dôs allan; pa ham yr wyti yn ofni; yr wyti yn gwasanaethu

gwasanaethu Crist er ys deng mhlynedd
a thriugain, ac a oes arnat ti yr awrhon ofn
marw? Ac od oedd cymmaint ofn ar wr
mor dduwiol a hwnnw wrth ymadael, ac
ynteu wedi gwasanaethu Duw mewn pur-
deb buched, a zêl berffaith tros deng-
mhlynedd a thriugain; pa ofn, dybygwch
chwi fydd ar y rhai ni ddarfu iddynt wasa-
naethu Duw yn gywir ond prin un diwr-
nod yn eu holl fywyd, ond yn hyttrach
treulio eu holl flynyddoedd mewn pechod
a gorwagedd y bŷd? Oni bŷdd angenrhaid
bod ofn, a chyfyngder mawr ar y gwyr hŷn-
ny wrth ymadael a'r bŷd?

11. Yn awr, frawd anwyl, gan fod y pe-
chau hŷn felly, hynny ydyw, gan fod yma-
dawiad marwolaeth mor asnadwy, ac mor
beryglus, ac er hynnŷ mor ammhossibl ei
ochel; a bod cynnifer o ddynion beunydd
yn myned yn golledig, ac yn colli'r maes
yr amser hwnnw, yr hŷn nis gellir ei wa-
du; a bob yr yscrythurau sanctaidd, a hên
adau duwiol, yn tyftiolaethu i ni hynnŷ
rwy esamplau a choffadwriaethau eraill:
a ddyna fae a dim synwŷr yn ei ben,
ni ddysgeu fod yn ddoeth, wrth beryglon
hai eraill? A pha greadur a fae a rheswm
anddo, ni ocheleu, ac nid edrycheu yn ei
ylch, ac ynteu wedi cael rhybudd mor
amlwg

amlwg ac mor oleu faint yw ei berygl?
 Os wyti Gristion, ac os wyti yn credu yn
 ddiau y pethau y mae ffydd Crist yn eu
 dysgu i ti; yr wyti yn gwybod ac yn cre-
 du yn siccr. (o ba radd bynnag, o ba oedran
 bynnag o ba gryfder bynnag, o ba fraint
 a chyflwr bynnag yr wyti yr awrhon)
 y bydd rhaid i titheu dy hun (sy yn
 darllein y pethau hyn yn iach ac yn llaw-
 en, ac yn tybied nad ydynt hwŷ yn per-
 thyn fawr i ti; ryw ddiwrnod, a hynny
 osgatfydd yn y man ar ôl darllein y pe-
 thau hyn) gael dy hun brofi 'r pethau
 hyn yr wyt yn eu darllain: hynny ydyw,
 y bydd rhaid i ti trwy alar a gofid gael
 dy ddwŷn i'th wely, ac yno yn ôl dy holl
 ymdrech a phiccellau anghu. y bydd rhaid
 i ti roi i fynu dy gorph yr wyti 'n ei garu
 cymmaint, i fôd yn abwŷd i bryfed; a'th
 edaid i gael barn gyfiawn am a wnaethost
 yn y bywŷd hwn.

12. Meddwl ditheu fanwlyd, yr hwn
 wyt heddyw yn hoyw ac yn heini, fod y
 dengmhllynedd, neu yr ugain mhllynedd
 neu y ddwy flynedd, neu osgatfydd y ddeu-
 fis sydd i ti etto yn ôl o'th oes Sŷn
 dyfod i ben, a'th fod ti yr awr hono wedi
 ymystyn ar dy wely, a chweddi dy orfo-
 a'th flino gan boen a dolur, a bod dy ga-

redigion

redigion cnawdol yn dy gylch yn wylo ac yn udo, dy physygwŷr wedi cael eu cyflog ac ymadael a thi, a'th roi ditheu i tynu; a'th fod titheu yn gorwedd yno yn sud ac yn aflafar mewn poen dofturus yn disgwyl o fynud i fynud am gael y dyrnod diweddaſgan yr angen. Dyweid i mi, pa lês a wnae holl ddisfyrwrch a golud y byd i ti yn yr awr honno? Pa gyffur fyddau i ti dy fod gŷnt yn anrhydeddus yn y byd; dy fod gŷnt yn gyfoethog a chwedl pwrcaſu llawer, a'th fod mewn ſwyddau ac mewn ffafor tywyſogion; a'th fod yn gadael dy blant a'th dylwŷth yn gyfoethogion, a darſod i ti gael y gorſod ar dy elynion; a bod yn fawr dy rwyſg yn y byd? Pa eſmwythdra, a pha gomffordd fyddau i ti dy fod gŷnt yn ddeg dy brŷd, yn wychion dy ddillad, yn wr glân o gorph, yn diſcleirio mewn aur? Onid mwy o flinder a gofid a wnae'r holl bethau hŷn i ti yr amſer hwnnw nag o lês? Canys yno y caſt ti weled ofered y coeg bethau hŷn: yno y dechreu dy galon di ddywedŷd o'th fewn; Och mor ddygun ŷw ſy ynfydrwydd a'm dallineb i: wele, dyma ddiben ar fy holl ddisfyrwrch i a'm llwyddiant; ſe ddarfu bellach fy holl lawenydd i, am holl ddisfyrwrch, a'm holl ddi-ddanwch,

ddanwch, am holl ddigrifwch: pa le y mae
fyngharedigion i, a'm cyfeillion a fyddau
arfer o gŷd chwerthin a mi? pa le y mae
fyngwelfion a fyddau yn gweini i mi, a'm
plant a fyddau yn fy llawenychu? Pa le y fy
mae holl feirch a'm cerbydau y gwnawn
fawr rodresa hwŷnt? Pa le y mae'r ymben-
noethi a'r ymostwng y byddau'r bobl i mi,
a'r mawrbarch a roid i mi? Pa le mae'r
lluoedda fyddau yn fynghanlyn ac yn erfyn
arnaf am negesau? Pa le y mae fy holl
drythyllwch i, a'm nwyfiant a'm ysmal
hwch? Pa le y mae fy holl felysgeredd
a'm canu, a'm holl dai gwychion, a'm holl
wleddoedd am danteiddswŷd costfawr? Ac
yn anad dim, pa le y mae fy holl garedigi-
on anwyl-gu, a gymmerent arnynt na'm
gwthodent byth? Ond y maent hwy igŷd
yr awrhon wedi myned ymmaith, a'm ga-
dael inneu ymma yn unig i roi cyfrif am
cwbl, ac ni wna yr un o honynt hwŷ cym-
maint a myned gyda myfi i'r farn, na dy-
wedŷd un gair yn fy mhlaid i.

13. Gwae finneu fyth na ragwelfwn ni
dŷdd ymma yn gŷnt, ac ymbarottoi yn wel-
erbyn ei ddyfod: hi aeth yn rhyhwyr wel-
thian, ac yr wyfi yn ofni ddarfod i mi bwr-
casu damnedigaeth dragywyddol am ychyd-
ig fyrr ddifyrrwch bŷdol, a cholli gogo-
nian

niant anrhaethadwy am orwagedd ac ofe-
 rodd. Oh dedwydd a thra happus yw y
 rhai sy yn byw fel na bo rhaid iddynt ofni
 rdydd hwnnw. Yr awrhon y gwelaf fi
 y rhagor fydd rhwng diwedd y da a'r
 drwg, ac nid rhyfedd gennyf fod yr Scry-
 thur yn dywedyd am y naill *Psal. 116 15.*
Gwerthfawr yngolwg yr Arglwydd yw mar-
wolaeth ei Sainc; ac am y lleill, mors pec-
catorum pessima; Drwg iawn yw marwol-
aeth yr annuwiol. O na buafwn i fyw mor
 dduwiol ag y bu rhai fyw, ac nabuafwn
 yn croesawu yr aml ysprydoliaeth-
 au da a ddanfonodd Duw yn fy nghalon
 i geisio gennyfi fyw'n Dduwiol; neu na
 gwnaethwn y gweithredoedd da a allafwn
 gwneuthur; mor felus ac mor gyffur-
 awr fuafent hwy i mi yr awr hon yn fy
 awr ddygyn gyfyngder diweddaſ ymma.
 14. Y meddyliau a'r ymadroddion hyn;
 rawd anwyl, beth bynnag wŷti yr awrhon,
 ddir eu bod yn dygalon di yn awr ang-
 udd, oddieithr i ti yr awrhon ochelyd hyn-
 trwy wellhau dy fuchedd, a hynny yn
 a all roi cyffur i ti yn y dydd trist
 hwnnw. Oblegid am y rhai da y dyweid
 barnwr ei hun, *Luc. 21. 28.* *Pan ddech-*
uo'r pethau hyn ddyfod edrychwch i
neu, a chodwch eich pennau
 pennau,

pennau, canys y mae eich ymwared chwi o
ddiwrth drallod a thrafferth y bŷd hwn
yn nesa. Ac y mae'r prophwŷd yn dys
wedŷd am y gwr Duwiol, a wnaeth wei-
thredoedd da yn y bywŷd hwn, y bŷdd yr
amser hwnnw *Gwŷn ei ffŷd ef.* ac y mae'n
dangos yr achos o hynnŷ, *Oblegid yr Argl-*
wydd a'i gwared ef yn y ddŷd drwg, ac a'i
nertha ef ar ei glaf-wely, ac a gyweiria ei
holl wely ef yn ei glefyd, *Psal 41.* A hŷn yn
ddiammau a ddywedir yn bennaf am welŷ
angeu dŷn a'i ymadawiad o'r bŷd; oblegid
y gwely hwnnw, o'r holl welyau eraill
yw'r gwely tristaf a mwyaf ei ofid, fel y
dywedais o'r blaen, pan nad ydyw ddim
ond pentwr o bob math ar driftwch a go-
fid ynghyd, yn enwedig i'r rhai a dynni-
ddo cŷn eu bod yn barod iddo, megis fyn-
ychaf y maent hwy i gŷd heb fod, y rhai
o ddŷdd i ddŷdd sy'n oedi gwellhau e-
buedd, ac heb gymmerŷd gofal am fy-
yr awr hon yn y cyfryw fodd ag y dym-
nent wrth ymadael a'r bŷd ddarfod id-
ŷnt fŷw.

PENNOD IX.

Y Poenau sydd wedi eu hordeinio am bechod ynol y fuchedd hon.

YM mysg yr holl foddion y mae Duw yn eu harfer tuacat feibion dynion geisio eu cyffroi hwynt i roi eu brŷd yn gwbl ar wellhau eu buchedd, y crysfa a'r cadarnaf gyda'r bobl gyffredin, yw ystyried y poenau a barodtôdd Duw i bechaduriaid gwrthryfelgar, ac i rhai a droddo ei ochymynion ef. Ac am hynny y mae efe yn arfer o hynnŷ mŷr synch, fel y gellir gwelod trwy'r holl Brochwylid, y rhai nid ydynt agos yn gwnthur dim ond bygwth plaau a dinistr bechaduriaid. A'r modd hwn yn fynych a dycciodd yn well na dim arall ag allid ei arfer, a hynnŷ o achos y cariad naturiol sydd gan bawb o honom ni arnom ein hunain, a'r ofn sydd ynom ni nag pob perygl arnom ein hunain. Felly ydym ni yn darllein nad oedd dim a lleu gyffroi'r Ninesaidd, cymmaint a

G

dywedyd

dwedyd iddynt o'r blaen pa berygloedd uwch eu pennau. A St Joan fedyddiwr, er ei fod yn dyfod mewn modd difymldiystyr, etto wrth bregethu i'r bobl mor erchyll oedd y dialedd oedd ar ddyfod, a bod y fwyall wedi ei gosod eisus ar wreiddyn y prenau, i'w torri i lawr, i'w bwrw yn tân bob un ar naddygeu ffrwyth da, a gwellhau ei fachedd, efe a wnaeth i'r Publicanod, ac i'r milwyr ofni, er eu bob yn boblo fettel galed, a chyrchu atto wrth glywed y gennadwri doft honno, a gofyn iddo pa beth a wnaent er mwyn cael gochel y cospedigaethau hynnŷ. *Luc. 3. 9.*

2. Pan ddarffo i ni gan hynnŷ ystyried am farwolaeth, a thofst farn Duw fydd yn dyfod ar ôl marwolaeth, yn yr hon y mae i bob dŷn dderbyn yn ôl ei weithredoedd yn y bywyd hwn, fel y dyweid yr ylcrythur lan, *2 Cor. 5.* nesiaf peth i ni i'w ystyried ydyw y poenau a ofodwyd i rhai a gaffer yn feius yn y cyfrif hwnnw; fel y galleu hynnŷ, onis gwna dim arall, ddwyn Cristianogion i roi eu bryd ar wasanaethu Duw. Oblegid, fel y dangosais o'r blaen, od oes gan ddŷn wrth naturiaeth gariad iddo ei hun, a chwant i gadw ei esmwythdra ei hun wrth hynnŷ fe ddyleu fod yntho hefyd ofn

rhag

rhag
mpo
mae
ol yn
rhoen
ilydd
ardder
wrth d
y rhai
choll b
hyd yn
ni yn ar
gwaith.
ond assy
r tân,
wniae
ynnŷ, a
drwg g
dd lai c
olaeth;
in hwn a
nid y
n fod yf
ou pech
istwch :
am dy
ynnŷ yd
gywydd
rhag
d hon.

Pennod. IX.

143

rhag pob perygl a alleu beri iddo gwympo i ddygyn drueni ac aflwydd. Hyn y mae St. Bernard yn ei egluro yn orcheftol ynôl ei arfer ; Oh ddyn (medd efe) pe rhoen i ti, a bod wedi bwrw heibio bob cywilydd ac a ddyleu fod mewn creadur mor ardderchog ag wyti ; oni chlywi di oddi wrth drifwch yn y byd, mwy nag y mae y rhai cnawdol yn ei glywed, etto na choll byth mo'th ofn hefyd, yr hwn sydd hyd yn oed mewn anifeiliaid. Yr ydym ni yn arfer o lwytho afllyn, ac o'i flino a gwaith. ac nid gwaeth ganddo am nad yw ond afllyn ; ond pe bait ti yn ei wthio ef i'r tân, neu yn ei daflu mewn clawdd, fe wnae oreu dim fyth ac a alleu ar ochel hynny, am fod yn heff ganddo fyw, ac yn drwg gantho farw. Osna ditheu ; ac na dd lai dy synwyr nag anifail. Osna farolaeth ; osna 'r farn ; osna uffern. Yr hwn a elwir yn ddechreuad doethineb, nid yn gywilydd, neu yn drifwch ; ond fod yspryd ofn yn gryfach i wrthwynu pechod nag yspryd cywilydd, neu drifwch ; ac am hynny y dywedir, *Medd- am dy ddiwedd, ac ni phechi di byth.* hynny ydyw, meddwl am y gospedigaeth agwyddol sydd am bechu ynol y fuchd hon. A hynny a ddyweid St. Bernad.

chwi, yn y môr, ac yn fy ngweithred-
oedd eraill a welwch chwi beunydd; y
mae i chwi achos da i'm hofni i os ysty-
riwch y bydd fy ngwaith i yn cospi, yn
gyffelyb i rhai hynnŷ.

4. Ni a allwn fwrw amcan arall ar
fawr a thost gyfiawnder Duw, wrth ysty-
ried ei aqfeidrol drugaredd annrhaeth-
adwy ef, yr hon fydd o'i wir naturiaeth
ef, ac heb na meidr na mesur arni, mwy
nag ar ei dduwdod ef, felly y mae ei gyfi-
awnder ef hefyd. A'r ddau hyn, fydd me-
gis dau fraich i Dduw, yn cosfeidio, ac
yn cusanu 'r naill y llall, fel y dyweid yr
Scrythur lân, *Psal* 85. 10. Am hynnŷ,
megis mewn dyn bydol, os caem fesur y
naill fraich iddo, fe fyddau hawdd i ni
wybod mesur y llall; felly wrth weled
lamplau rhyfeddol beunydd o drugaredd
Duw tuacat y rhai edifeiriol, ni a allwn
wybod wrth hynnŷ mor dost yw ei gyfi-
awnder ef tuacat y rhai a roes efe i gadw
i'w cospi yn y fuchedd a ddaw, a rhai
o'r achos hynnŷ y mae efe yn eu galw
yn yr Scrythurau yn llestri digofaint, neu
yn llestri i ddangos ei ddigofaint arnynt.
Rhuf. 9. 22, 23.

5. Y trydydd rheswm i beri i ni gredu
aint yw ei gospedigaeth ef, yw rhyfeddol
ymmynedd

ymmynedd, a dioddefgarwch Duw yn y bŷd hwn, wegis pan yw yn dioddef i amryw ddynion fyned rhagddynt o bechod, i bechod o ddydd i ddydd, o flwyddyn i flwyddyn o oes i oes; acidreulio'r cwbl mewn ammharch a distyrwch ar ei fawredd ef, gan chwanegu camwedd at gamwedd, a gwrthod pob cyngor, ac annog, ac ysprydoliaeth ddâ, a phob moddion caredig a fedro ei drugaredd ef ddyfeisio eu cynnyg iddynt, i geisio ganddynt wellhau,

A pha ddyn o'r bŷd a alleu ddioddef hyn? Neu pa galon dŷn marwol a all ddangos y fath ddioddefgarwch a hyn? A phe galleu hyn igyd ddiangc heb ddogspedigaeith ar y rhai cyndyn yn y bŷd a ddaw; se ellid tybied fod hynny yn wrthwyneb i gyfraith cyfiawnder ac uniondeb, a bod y naill fraich i Dduw yn hwy nâ'r llall. Y mae St. Paul yn cyffwrdd a'r rheswm yma yn ei Epistol at y Rhufeiniaid, lle y mae efe yn dywedyd, *Oni wyddosti, ô ddŷn, fod daioni Duw yn dy dywys di i edifeirwch. Ac yr wytthau wrth dy galedrwydd, a'th galon ddi edifeirol, yn trysori i ti dy hun ddi gofaint erbyn dydd digoiaint, a datgulliad cyfiawfarn Duw; yr bwn a dâl i bob un ynol a weithredoedd, Rhuf. 2, 4.* Y mae efe ym

yn arfer y geiriau hyn, *Trysori digofaint*,
i arwyddocau, mai megis ag y mae 'r
cybydd yn trysori ac yn pentyrru arian
ar arian beunydd, i wneuthur ei bentwr
yn fwy; felly y mae 'r pechadur diedi-
teiriol yn pentyrru pechod ar bechod; a
Duw ynteu yn y gwrthwyneb, yn pentyr-
ru digofaint ar ddigofaint. a dialedd ar
ddialedd, hyd oni bo llawn ei fesur i'w
dalw iddynt yn y diwedd; *Mesur ar fesur*,
fel y dyweid y prophwyd, i gael talu i
ni adref, *ynôl lluosowgrwydd einffieidd-dra*,
Esa. 27. 8. A hyn yr oedd Duw yn ei
feddwl pan ddywedodd efe wrth *Abraham*
Na chyflawnesid etto anwiredd yr Amori-
aid, Gen. 15. 16. a hefyd yn llyfr y dat-
guddiad wrth *Joan* yr Efangylwr, pan
ddibennodd efe 'r llyfr hwnnw yn y modd
hyn, *Tr hwn sydd anghyfiawn, bydded ang-*
byfiawn etto; a'r hwn sydd frwnt, bydded
frwnt etto: canys wele yr wyf yn dysod ar
frs, a'm gwobr sydd gyda mi, i ioddi i
Bob un fel y byddo ei waith, Dat. 22. 11,
12 Wrth y geiriau hyn y mae Duw
yn arwyddocau fod ei waith ef yn dio-
dded, ac yn cyd-ddwyn a phechaduriaid yn
y byd yma, yn arwydd o'i dôft gotped-
gaeth ef yn y fuchedd a ddaw; yr hyn
y mae 'r prophwyd *Dafydd* hefyd yn ei

ddangos, lle mae ef wrth lôn am bech-
 adur diofal yn dywedyd fel hyd; *Yr Arglw-*
ydd a chwadd am ei ben ef, canys fe a
wel fod ei ddydd ef ar ddyfod, Psal. 37. 13.
 Y dydd yma, yn ddiammeu, yw 'r dydd
 cyfrif, ac amser cospedigaeth ynôl y
 fuchedd hon; canys felly y mae Duw yn
 ei yspysu ei hnn yn helaethach mewn
 lle arall' yn y geiriau hyn, *Tithau*
fab dŷn, fel hyn y dyweid yr Arglwŷdd
Dduw wrth dir Israel, diwedd a ddaeth
ar bedair congl tir. Daeth yr awrbon ddi-
wedd arnat, ac mi a anfonaf fynig arnat;
ac mi a'th farnaf di yn ôl dy ffyrdd ac a
roddaf dy holl ffieidd-dra arnat, A'm llygad
ni'th arbed ti, ac ni thosturiaf; eithr rhoddaf
dy ffyrdd arnat ti, a'th ffieidd-dra fydd yn dy
ganol di, fel y gwypoch mai myfi yw'r Ar-
glwŷdd. Fel hyn y dyweid yr Arglwŷdd,
Drwg, drwg unig, wele, a ddaeth. T dim-
edd a ddaeth, daeth y diwedd, y mae'n
gwillio am danat; wele, efe a ddaeth. Daeth
y boregwaith attat; daeth yr amser; agos
yw'r dydd terfysg. Weithian ar fyrder y
tywalldaf fy llied arnat, ac y gorphennaf fy
nig writhit; ac mi a'th farnaf di ynol dy
ffyrdd, ac a roddaf dy holl ffieidd-dra arnat
A'm llygad ni'th arbed, ac ni thosturiaf
wrthyt; rhoddaf arnat ynol dy ffyrdd, a'th
ffieidd-dra

ffieidd dra fydd yn dy ganol di; a thi a gai
wybod mai myfi 'r Arglwydd fydd yn taro.
Hyd yn hyn y mae ymadrodd Duw ei hun,
Ezec. 7. 2

6. Wrth hynnŷ gan ein bod ni weith-
iau yn deall yn gyffredinol, fod yn ddiau y
dydd cospedigaethau Duw yn y dŷdd a
ddaw, yn fawr ac yn doft i bob rhai a
gwympo iddynt, ac o'r achos hynnŷ y dy-
waid yr Apostol, *Peth ofnadwy yw syrthio*
yn nwylo 'r Duw byw, Heb. 10 31. ystyr-
iawn beth yn neillduol pa fath boenau a
chospedigaethau fyddant hwy.

7. Ac yn gynta dim, am y lle fydd
wedi ei apwyntio i fod cospedigaeth v
rhai colledig ynddo, ac a elwir yn gyff-
redin Uffern, y mae 'r Scrythurlan mewn
amryw ieithoedd, yn arfer amryw enwau
arno, a'r cwbl er mewn dangos ac yspysu
mor doft fydd y poenau fydd raid eu
dioddef yno, Yn ladin y gelwir ef IN-
FER NUS, hynnŷ ydŷw, lle odditan-
odd, neu tân y ddaiar; fel y mae y rhan
fwyaf o'r hên dadau yn ei gyfieithu. Ond
pa un bynnag a wnel ai bod tan y dda-
iar, ai na bo, siccr iawn ydŷw ei fod yn
le mor wrthwŷneb i'r nef ac y gall fod,
i'r nef a ddywedir ei bod i fynu oddiar-
odd. A'r henw yma a arferir i arwydd-

ocau mor druan ac mor doftur y gwithir,
ac y teflir y rhai damnedig i lawr i'w
fathru tan draed Duw a dynion dâ bŷth
bythoedd Canys felly y dywaid yr Scry-
thur lân, *Wele ddydd yr Arglwydd yn dyfod,*
yn llosgi megis ffwrn; a'r holl feilchion, a
holl weithwyr anwiredd a fyddant fofl. A
chwydhwir y rhai ydych yn ofni fy enw i a
fethrwech yr annuwolion, a hwy a fyddant
yn lludw tan wadnau eich traed chwi. Mal.
4. 1, 2. 3.

8. Y gair Hebraeg y mae'r Scrythur
lân yn ei arfer am uffern, yw *Scheol*, yr
hyn a arwyddocca bwl mawr neu geu-
ffos ddofn, *Esa* 14. 15. Ac yn y deall
hwnnw y gelwir hi hefyd yn llyfr y dat-
guddiad, yn *llynn mawr*, neu yn *gerwyn*
fawr digofaint Duw; A thrachefn y gel-
wir hi yn *llynn yn llosgi gan dân a brwm-*
stan, Danc. 14. 19 ac 21. 8. Yn y Groeg
y mae'r Scrythur lân yn arferol o dri gair
i arwyddocau yr un lle. a cyntaf yw
Hades, a arferir yn yr Efengyl, ac a arwy-
ddocca medd *Plutarch*, lle heb oleuni yn
tho. Yr ail yw *Zophos*, ar hwn a arwy-
ddocca tywyllwch, Ac yn y deall hwn-
nw y geillw *Job* hi, *Tir tywyllwch a chysgo-*
angau, Tir tywyllwch fel y fagdlu a chysgo-
angau, a heb drefn; lle mae'r golcuni

y *tywyllwch*. Ac am hynnŷ y gelwyr hi yn yr *Efengyl*, y *tywyllwch eithaf*, Y trypydd enw Groeg yw *Tartaros*, yn Sanct *Peter*, 2 *Pet*, 2. 4. 17. A'r gair hwnnw fydd yn cael eidadogaeth o'r Ferb *Tarasso*; yr hyn a arwyddocca dychrynu ac ofni; a thrallodi, a blino, a molestu, ac aflonyddu; a'r henw hwnnw fydd yn dangos fod yn uffern annrhefn erchyll ar boenau, fel y dywed *Joh* am dani ei bod yn lle *heb drefn*; lle mae erchylltodd, a dychryn tragywyddol yn aros ac yn trigo, *Joh* 10. 21. 22.

9. Y gair Chaldaeg yr hwn fydd hefyd yn yr Hebraeg, ac a adewir yn y Groeg, yw *Gebenna*, *Mat.* 5. 22. Yr hwn y mae Crist ei hun yn ei arfer gyntaf, i arwydd. occau lle y rhai damnedig, fel y dywed St. *Hierom* ar y ddegfed bennod o *Efengyl St. Matthew*: A'r gair hwn a gyfansoddir o'r gair *Gee*, a'r gair *Hinnom*, ac a arwyddocca ddyffryn fydd gyfagos i *Jerusalem*, a elwir dyffryn *Hinnom*, lle byddeu hên ddelfw addolwŷr yr Iuddewon yn arfer o losgi eu plant eu hunain yn fyw, er anrhyddedd i'r cythraul, ac yn lleisio ag utgyrn, ac a thympanau ac ag offer cerdd uchelsain eraill, tra fyddent yn eu llosgi, rhag clywed llais a llefain eu plant: Ac i'r

lle hwnnw ynol hynny y byddid arfer
o fwrw pob bryntni, a thom, a chelaneddau
meirwon, a'r cyffelyb fudreddi. Ac y
mae'n gyffelyb iawn i'n Iachawdr arfer
y gair hwn am uffern, yn hytrach na
geiriau eraill, er mwyn arwyddocau y
gofidus losgi fydd ar eneidiau yn y lle
hwnnw, a'r llefain a'r gwaeddi toftur fydd
gan y rhai a boenir yno; a'r lleisiau a'r
germain erchyll anhawddgar fydd gan y
rhai sy'n eu poeni, ac mor ddrewllŷd, fudr,
ffieiddfrwnt ydŷw'r lle hwnnw, yr hwn hefyd
y mae'r Scrythur lân mewn lleoedd eraill
yn dangos ei ddull tan enwau nadroedd, a
feirph, a dreigiau, a gwiberod, a caspiaid, ac
yscorpionau, a phryfed gwenwynig eraill,
fel y cewch chwi weled arol hyn.

10. Gan ddarfod i ni ddangos enwau'r
lle hwn, ac wrth hynny dangos peth o'i
naturiaeth a'i ddull; y mae'n canlyn bod
i ni ystyried pa fath boenau y mae dy-
nion yn eu dioddef yno. Ac i ddangos
hynny, rhaid i ni wybod, megis y mae
nêf ac uffern yn wrthwŷnebi i'w gilydd,
a chwedi eu hordeinio i ddau fath ar-
bobl wrthwŷnebi i'w gilydd, ac am ach-
osion gwrthwŷnebi i'w gilydd; felly y mae
id lynt naturiau, a chynneddfau, a swy-
addu gwrthwŷnebi i'w gilydd; megis beth
hynnag

bynaga ddyweder amddedwyddwch y naill,
fe wasanaetha hynnŷ yn hydda i ddang-
 os gwrthwyneb annedwŷddwch y llall.
 Megis pan ŷw St. Paul yn dywedŷd am y
 nef, *Na welodd llygad, ac na chlywodd clûst,*
ac na-ddaeth i galon dŷn y peihau a ddar-
parodd Duw i rhai aicarant ef. 1 Cor. 2. 9.
 Wrth y geiriau hynnŷ y gallwn ni wy-
 bod fod yn gymmaint poenau y rhai dam-
 nedig. Drachefn, pan yw 'r Scrythur
 lân yn dywedŷd fod dedwyddwch y rhai
 sŷ'n y *nef* yn ddedwyddwch perffaith, yn
 cynnwŷs pob math ar ddaioni, *fel* nas
 gellir meddwl am un fath ar hyfrŷdwch
 nad oes ganddŷnt hwŷ: rhaid i ni dybieb
 yn y gwrthwŷneb y bŷdd rhaid i drueni
 y rhai damnedig fod yn drueni cyflawn
 yn cynnwŷs pob math ar ofid ag a all fod,
 heb un yn eisieu. Fel megis ag y mae
 dedwŷddwch y rhai duwiol yn anfeidrol
 ac yn gyffredinol, felly heŷd y mae gofid
 ac anghyflwr yr annuwiol yn anfeidrol
 ac yn gyffredinol. Yn y fuchedd hon nid
 yw yr holl drueni, a'r anghyflwr a'r po-
 enau fŷdd yn digwŷdd ar ddŷn, ond neill-
 duol, heb fod yn gyffredinol; fel y gwel-
 wn ni fod un dŷn a'i boen ac a'i ddolur
 yn ei lygaid, ac arall a'i ofid yn ei gefn: y
 rhai er nad ydŷnt ond poenau neillduol,
 ydŷnt

ydŷnt er hynnŷ weithau mor doft, ac mor ddygyn, ac nad yw bywŷd dŷn abl i'w gwrthwŷnebu, ac ni fynneu ddŷn fod arno eu dioddef yn hir' er ynnill mwŷ nâ llawer o fydoedd ar unwaith. Ond beth petteu ddŷn, dybŷgwch chwi, yn dioddef ei boeni ymmhob rhan o'i gorph ar unwaith, yn ei ben, yn ei lygaid, yn ei dafod, yn ei ddannedd, yn ei wddwf, yn ei fol, yn ei gefn, yn ei galon, yn ei yftlŷfau, yn ei forddwydŷdd, yn ei goesau, yn ei draed ac ymmhob cymmal yn ei gorph heb law hynnŷ : beth petteu ddŷn maddaf, yn dioddef ei boeni yn greulon, ac yn dwŷnydygyn ofid ymmhob rhan o'i gorph ar unwaith, heb na thorr, nac esmwythdra; pa ofid a thrueni a alleu fod fwŷ nâ hyn, pa olwg dofturach ? Pettit ti yn gweled un yn gorwedd yn yr heol yn dioddef y fath boenau, mi a wn na ellir ti amgen nâ thoŷturio wrtho. Bellach ystyria ditheu pa ragoriaeth ŷŷdd rhwng dioddef y poenau hŷn dros wythnos, a dioddef yn dragywŷddol bŷth; pa ragor ŷŷdd rhwng eu dioddef hwŷnt ar wely esmwyth. a'i dioddef hwŷnt ar yr alch boeth, neu yn y ffwrnais ferwedig; pa ragor ŷŷdd rhwng eu dioddef hwŷnt ym mysg caredigion a alleu gyŷfuro, a didd

anu

anu, ac ymgeleddu dŷn, a'u dioddef hwŷnt
ymmysg cythreuliaid uffern, ni wnaent
ond ei fflangellu a'i boeni. Ystyria hyn,
meddafddarllenŷdd hynaws, ac os byddeu
well gennŷt gymmerŷd poen fawr, nâ
dioddef y gofidiau hynnŷ yn y bywŷd yma;
bŷdd fodlon i gymmeryd ychŷdig boen, yn
hyttach nâ dioddef y lleill yn y bŷd a
ddaw.

11. Ond i ystyried y pethau hŷn ym
mhellach, nid yn unig yr holl rannau
hŷn o'r corph, y rhai a fu megis yn arfau
ac yn offer i weneuthur pechod, a boenir
ar unwaith, ond heŷd pob un o'r syn-
hwŷrau oddifewn ac oddiallan, a boe-
nir heŷd a'i boenau nailltuol ei hun,
a'r poenau hynnŷ yn wrthwŷneb i'r peth
oedd hoffaf a *disyrraf*, a *digrifaf* gan bob
un o honŷnt yn y bŷd hwn. Megis pe-
dywedid *fel* hyn, y cae y llygaid gwam-
mal hoywon eu poeni a'u cospi, trwŷ weled
golwg erchŷll ofnadwŷ ar gythreuliaid;
y clustiau tyner, a llais ac a drygnad
gerwin yr ysprydion dammedig; yr aro-
glau mursennaid, a drewi ac a drygsawyr
gwenwŷnig brwmŷtana bryntni anefgorol;
ychwaith a blas y geneu mwythus blyffig,
a dygyn wanga rhaib newyn a syched;
a holl rannau'r corph sydd a bywyd yn-
ddynt,

ddynt; a thân llosgadwy. Drachefn, y tŷb a'r meddwl a boenir trwŷ ddaell a gwybod odddiwrth y poenau y mae yn eu dioddef, ac a orfydd arno eu dioddef; y côf trwŷ gofio a meddwl am y pleffer a'r difyrrwch a gafodd gŷnt; y daell trwŷ ystyried y dedwyddwch a gollodd, a'r truenia'r anghyflwra ddaeth iddo. O Grifion truan, pa beth a wnei di ynghanol cymmaint o ofidiau doft.

12. Peth rhyfedd, a pheth, medd un o'r hên dadau, abl i yrru dŷn a fae a dim rheswm gantho, allan o'i bwŷll; yw ystyried yr hŷn a ddatguddiodd Duw i ni, yn yr Scrythur lân, ynghŷlch y poenau hyn; ac etto leied y mae dynion difraw 'r bŷd hwn yn euhofni: Oblegid yn gyntaf, y mae nid yn unig y rhesymmau a ddangoswyd o'r blaen, ond amryw bethau eraill a ellir eu hystyried yn yr Scrythur lân; yn dangos i ni mor gyffredinol, mor amrywiol, ac mor anfeidrol yw 'r poenau hynny. Megis lle y dywedir amy rhaî damnedig, *A hwy a boenir ddydd a nos, yn oes oesoedd* Dat. 20. 10. A thrachefn wrth grybwŷll am Babilon yn uffern, *Rhoddwch iddi ofid a galar*, Dat. 18 7. Wrth yr hyn yr arwyddoceir, bod yn arfer poenau uffern, nid er mwyn cerydlu, ond er

er mwyn poeni y rhai a ddel yno. Ac y mae poenau, ie yn y bŷd hwn, cymm- aint a chyn dofted ag y medro synhwŷr dŷn eu cyraedd a'u dyfeisio : Meddwl ditheu, o bydheu i Dduw roi 'r cwbl o'i fe- ddwl ar ddyfeisio poenau (*fel* y gwnaeth *efe* am boenau uffern) pa fath boenau a fyddau y rhai hynnŷ a ddyfeisieu ei ddoe- thineb anfeidrol *ef*.

13. Os medreu *efe* wrth wneuthur elfen a defnŷdd y tân i'n confforddi ni yma ar y ddaiar, ei wneuthur ef mor ofnadwŷ ac ydŷw, *fel* na fynneu ddŷn ddale ei law yn unig ynddo tros un diwrnod, er ynnill teyrnas; pa fath dân, dybŷgwch chwi, a barotôdd *efe* yn uffern, yr hwn a wnaed, nid i fod yn gomffordd, ond i boeni ac i gospi y rhai a ddêliddo? Y mae llawer o ragor rhwng ein tân ni yma a'r tân hwnnw, ac am hynnŷ gwir a ddywedodd yr hên dadau am dano, nad yw ein tân ni yma, ond megis euluntân a baentid ar bared, neu ryw dân dychymmŷg, wrth y tân hwnnw. Oblegidein tân ni a wnaed, *fel* y dywedais i fod yn gomffordd, a'r llall i boeni. Y mae 'n rhaid i'n tân ni gael ei borthi yn wastad a than-wŷdd, ac onid *efe* a ddiffŷdd, a'r tân hwnnw yn llosgi yn wastad, heb ei borthi. Y mae 'n-tân ni

ni yn rhoi goleuni, a hwnnw heb roi bîm. Y mae'n tân ni allan o'i le naturiol priodor ac am hynny yn ceisio esgyn, ac yn ymgais arifynu, a myned ymaith oddi wrthym ni, fel yr ydym ni yngweled: ond y mae'r tan hwnnw yn ei le naturiol ei hun, lle y gwnaed ef, ac am hynny y mae *efe* yn aros yno yn wastadol byth. Y mae ein tân ni yn yffu ac yn difa'r defnydd a rodder ynddo, ac felly ar frîs yn diweddu'r boen: a'r tân hwnnw yn poeni, ac heb ddifa'r peth a fwrier ynddo, fel y byddo'r boen yn drag, ywyddol. Ein tan ni a ddiffoddir a dŵr, ac a leihla lawer os bydd oer yr awel o'i amgylch; ond nid oes dim a ddiffydd nac a leihla'r tan hwnnw. Yn ddiweddas, mor ddieithr ac mor anghredadwy ydyw'r tân hwnnw, ni allwn weled wrth eiriau'n Iachawdr Crist, y rhai y mae *efe* mor synych yn eu hadrodd, *Tno y bydd gwylfain, a rhincian dennedd, Mat. 13 42.* Wyllo fydd yn dyfod o achos y boethfa a llosgi anesgorol fydd yn y tan hwnnw, oblegid bod y boen wrth ddioddef berwi a llosgi yn peri gollwng dagrau yn gynt nag un boen arall, *fel* y gallir gweled pan roddo un beth poeth yn ei eneu yn ddisymmwth, neu pan losco ryw fan arall

ar e
ygu
yn d
M
fydd
unwa
thr
ac m
redo
elion
dy w
rhaf
A ddy
fo yn
gael
anesg
all pa
farned
heb v
adawa
ac a't
gid.
14.
raid i
diodde
y bydd
un ar
pob pe
pechac

ar ei gorph. A rhingcian neu ysgyrn-
ygu dannedd (fel y gwyr pawb) fydd
yn dŷfod oddiwrth oerni ac anwŷd mawr.

Meddwl ditheu pa fath dân yw hwn
ŷydd yn peri gwrês ac oerni anefgorol ar
unwaith. O Dduw galluog, mor ddiei-
thr o Dduw ydwŷt ti ! Mor rhyfeddol
ac mor ofnadwŷ wyt yn dy holl weith-
redoedd a'th ddychymmŷgion ! Mor ha-
elionus wyt i'r rhai sy yn dy garu ac yn
dy wasanaethu di ! Ac mor dôft wyt i'r
rhai ŷydd yn diŷtŷru dy orchymmŷnion,
A ddychymmŷgaŷt ti fodd i beri i'r rhai a
ŷo yn gorwedd yn y pwll tân a brwmŷtan,
gael eu poeni heŷŷd a dygyn anwŷd oer
anefgorel ! Pa ŷynwŷr ddynol a feidir dde-
all pa fodd y galleu hynnŷ fod ? Ond dy
ŷarnedigaethau di, ô Arglwŷdd, dyŷnder
heb waelod ydŷnt ; ac am hynnŷ mi a
adawaf hŷn ar dy ragweliad ti yn unig,
ac a'th ŷoliannaf yn dragwŷddol o'i ble-
gid.

14. Heb law 'r poenau cyffredinol ŷy
raid i bawb ac ŷy yn y lle hwnnw eu
dioddef. y mae 'r Scrythur lân yn dangos
y bŷdd yno heŷŷd boenau neillduol i bob
un ar ei ben ei hun, ynôl modd a maint
pob pechod, ac anwiredd o'r eiddo pob
pechadur. Oblegid i'r perwŷl hynnŷ y
dywed

prophwŷd *Eſai.* wrth Dduw, *Ti a'u bermi
feſur wrth feſur, Eſa. 27: 8.* Ac y mae
Duw yn dywedŷd am dano ei hun, *Mi a
oſodaf farn wrth linyn, a chyfiawnder wrth
bwŷs, Eſa. 28. 17.* A hynnŷ yw meddwl
holl fygŷthion Duw ar bechadurieid, lle
y mae *eſe* yn dywedŷd y tâl *eſe* hyd adref
i bob un o honŷnt ynôl eu gweithred-
oedd biwb o'r neilldu, ynôl dychymm-
ygion eu calonnau eu hunain *Date. 20.
12.* Ac yn y deall yma y dywedir yn
llyſr y ddatguddiad am Babilon ynôl ei
thaflu i'r llyn tân a Brwmſtan, *Cymm-
aint ag yr ymogoneddodd hi, ac y bu meron
moethau, y cymmaint arall rhoddwch iddi
oſid a galar, Date. 18. 7.* Am hynnŷ o'r lle
hwn y caigleu 'r hên dadau ſanctaidd, y
bydd amrafael boenau am amrafael bech-
odau yn y lle hwnnw. Fel y mae rhagor
rhwng pechod a phechod, fellŷ y bydd am-
rafael boenau ; medd yr hên *Ephraim :*
i'r godinebwr y bydd un fath ar boenau,
ac i'r lleiddiad fath arall, ac i'r lleidr fath
arall, ac i'r meddw fath arall, ac i'r cel-
wŷddog fath arall. Megis pettid yn fathru
'r balch tân draed i dalu iddo am ei falch-
der ; a gorfod i'r glwth ddioddef newŷn
anghyfartal, ac i'r meddw ddwŷn ſyched
anefgorol, a chael o'r geneu moethus e

lenw

lenw

a'i i

1

os y

yn y

wiol

buſtl

codd

ynn

piaid

hyd

eſ, o

grwŷa

mylim

tân be

van d

Wrth

oſir y

un ei

eu gly

mheut

traha,

fyddan

eu had

geiriau

thur l

hwŷnt.

16.

lân yn d

lenwi â bustl, ac o'r corph tyner ei serio
a'i losgi â heirn poethion.

15. Y mae 'r Ysryd glân yn dangos y fath beth, lle y mae *ese* yn crybwyll yn yr Scrythur am y gwr bydol annuwiol, *Ei fwyd a dry yn ei ymysgaroedd : bustl aspiad ydyw o'i fewn ef ; ese a lyngodd gyfoeth, ac ese a'i chwyda : Duw a'i tynn allan o'i fol : ese a sugna wenwyn aspiad ; tafod gwiber a'i lladd ef. Efe a dâl byd adres am yrbyn a wnaeth, ac ni ddifir ef, ond ese a gaiff ddioddef ynol lluosowgrwydd ei ddychymygion ei hun. Pob tywyllwrch fydd cuddiedig yn ei ddirgelocdd ef : tân heb ei chwythu a'i hyssa ef. Dymma ran dyn annuwiol gan Dduw, Job 20 24. Wrth y geiriau hyn a'u cyffelyb, y dangosir yn oleu, y caiff y rhai bydol, bob un ei naillduol a'i briodor boenau, am eu glythineb, am eu daintethion a'u hamheuthyn foethus-fwŷd, am eu trais a'u traha, a'r cyffelyb. A'r poenau hynny fyddant mwŷ nag y gall un tafod daiarol eu hadrodd : fel y gallir gweled wrth y geiriau dirfing ofnadwŷ y mae 'r Scrythur lân yn eu harfer yma i'w hyspŷffu hwŷnt.*

16. Heb law hŷn, y mae 'r Scrythur lân yn dangos i ni y bŷdd y poenau hynny
nid

nid yn unig yn gyffredinol i bawb, ac yn neillduol i bob un, ac yn dôft; ond hefyd yn gyfyngder mawr, heb na help, na chymmorth, nac esmwythdra, na chyffur; lle y mae yn dywedyd, *Treflir ni yno yn rhwym ein traed a'n dwylo, Mat. 22. 13.* Oblegid y mae yn beth comffordd yn y byd yma allu bod yn abl i wrthwynebu ac i ymdrech â'n gofidiau; ond yno y bydd rhaid i ni orwedd yn llonydd, a dioddef pob peth a ddêl attom. A thrachefn. pan yw yn dywedyd, *Cauwyd y porth, Mat. 25. 10.* Hynnŷ ydŷw, Cauwyd porth pob trugaredd, a phob nawdd a phardwn, a phob esmwythdra, a phob seibiant, a phob comffordd, o'r *nef*, o'r ddaiar, oddiwrth y creawdr, ac oddiwrth y creduriaid; yn gymmaint ac nad oes dim cyffur i ddisgwyl am dano byth mwy: *fel* nad oes un o ofidiau 'r byd hwn ar nas gellir disgwyl peth comffordd ynddo. Y cyfyngder a'r caethiwed yma hefyd a ddangosir yn eglur iawn yn y ddammeg ofnadwy am y glŵth goludog oedd yn uffern, yr hwn oedd wedi ei yrru i'r cyfryw angen a chyfyngder, ac y dymuneu gael o *Lazarus* fyned a throchi blaen ei *fŷs* mewn dŵr i oeri ei dasod ef ynghanol y tân y mae *efe* yn dywedyd ei fod yntho; ac nis galleu gael ei ddymuniad.

unaid. *Luc. 16. 24.* Ni buaseu hynnŷ yn
 fy nhŷb i, ond ymwarded bychan iddo, pes
 gallaseu gael yr hyn yr oedd yn ei geisio.
 Ond etto, i ddangos gaethed ydyw'r lle
 hwnnw, *fe a'i naccawyd efo* hynnŷ. Oh,
 chwychwi y rhai sydd yn bŷw ymmysg
 golud pechadurus y byd hwn, ystyriwch,
 petteu heb ddim ond yr un esampl yma o
 dofter Duw, ac ofnwch. Yr oedd y gwr
 hwn mewn rhwysg, a rhodres mawr ych-
 idig o'r blaen, ac heb ystyried gronyn ar
 mawr ofid, ar dygŷn drueni yr oedd *Laz-*
arus ynddo : ond yr awrhon *efe* a roddeu
 i o'r byd, pettynt ar ei helw, am un
 defnyn o ddwr i oeri ei dasod. Pa beth
 ai na hynny a alleu ddyn ei *ofyn* ? Ni
 iddiieu *efe* ddymuno cael ei wared allan
 ddiyno, na chael toli ac esmwythau ar
 boenau, na gofyn llestraid mawr oddŵr
 gomfforddi ei holl gorph, ond yn unig
 mmaint ag a lyneu wrth ben bys gwr
 oeri ei dasod. Beth am yr eisiau y gyr-
 fid y goludog hwn iddo ? Beth am y
 ym a'r rhinwedd a dybieu *efe* ei *fod* mewn
 defnyn o ddwr ? Ond toftur oedd y
 fnewid yma oedd ar ei dasod *ef*, yr hwn
 blaen oedd gynnefin a chael ei wa-
 aethn a phob math ar ddiiod beraidd ?
 na fedreu 'r naill ddyn gymmeryd
 esampl

esampl wrth y llall! Naill ai mae hyn yn wir, ai mae Mab Duw yn gelwyddog. Ac yno' pa fath ddynion ydŷm ni a nin-nau yn ein gweledein hunain mewn perygl o fyrthio i'r cyfrŷw drueni, na byddwn ddyfalach i geisio ei ochel?

17. O achos bod Duw mor gaeth ac mor dôft, yn naccau pob cyffur a chomfford yn y dydd hwnnw, mae 'r Scrythur lân yn dywedŷd y bŷdd dynion yr amser hwnnw yn cynddeiriogi, yn ammhwylio, yn gwallgofi, yn annioddefger aruthr. yn cablu Duw, yn melldigo dŷdd eu ganed-igaeth, yn cnoi eu tafodau gan ofid, ac yn deisyf ar y creigiau a'r mynŷddoedd fyrthio arnŷnt. i ddiweddu eu poenau hwynt. *Dat. 16. 10, Dat. 13. Dat. 6. 16. 17.*

18. Ballach os chwanegwn at hŷ dragywyddoldeb, ac annarfodedig bara poenau hynnŷ: ni a gawn weled fod hŷ nŷ yn chwanegu llawer ar y peth. Oblegid yn y bŷd hwn nid oes poenau cyn-maint, ac nad yw amser naill a'u yn e-diweddu ai yn eu lleihau. Oblegid na ai fe fydd marw y poenwr neu'r hwn boener, neu fe ddigwydd rhŷw achlyf-arall, a newidia neu a eswmytha'r boener. Ond yno nid oes dim cyfrŷw obaith,

dim
medd
oes
brwm
Duw
hwyth
na'r p
fyddan
cael o
wyddol
19.
myfyrd
damned
ddiodde
nifer m
tywod y
y ddaiar
o oesoe
nef a
dros ber
ymgyffur
amser dd
medd y g
Byth, yn
fe am d
ddio
holl oe
gtho a c
dydd cy

dim o'r fath gomffordd, ond *hwŷ* a boenir
medd yr Scrythur lân, *ddydd a nôs yn oes*
oesoedd yn y llynn sydd yn llosgi gan dân a
brwmstan, Dat. 20 10. Yr hyd y byddo
Duw yn Dduw, yr hyd hynnŷ y cânt
hwythau eu llosgi yno; ac ni bŷdd marw
na'r poenwr, na'r hwn a boener, and byw
syddant eill dau yn dragywydd, er mwyn
cael o'r rhai a boener fod mewn trag-
wyddol ofid a thrueni.

19. Oh, medd un o'r tadau gynt mewn
myfyrdod duwiol, pes gwydheu bechadur
damnedig yn uffern, na bydheu raid iddo
ddioddef y poenau hynnŷ yno, ond cyn-
nifer mil o flynyddoedd ag yw rhifedi
tywod y môr, neu'r blewynnau glaswelltar
y ddaiar; neu ond cynnifer mil myrddiwn
o oesoedd ag sydd o rifedi creaduriaid yn
y nef ac ar y ddaiar, *fe* sydheu lawen
dros ben gantho hynnŷ; oblegid *ese* a
mygyffurheu wrth feddwl y bydheu ryw
amfer ddiben ar ei boenau. Ond yn awr;
medd y gwr da hwnnw, y mae'r gair yma
Syth, yn torri ei galon ef pan feddyllo
fe am dano; a meddwl, wedi y darffo
ddio ddioddef yno fil can myrddiwn cŷd
holl oesoedd y bŷd, fod cymmaint rhy-
gtho a chael diben ar ei boenau, ac oedd
dydd cyntaf yr aeth *ese* i mewn i'r po-

H

enau

enau Ystyria, Grifion dâ, mor hir y tybit ti fod un awr, er nas gorfyddau arnat ddal dy law mewn tân a brwmstan ddim ond yr un awr honno. Ni a welwn os bydd gwr yn glaf iawn, er ei fod yn gorwedd ar wely esmwyth, hŷd a fydd gantho un noswaith. Efe a ymdrŷ ac a ymdreigla o ystlys i ystlus tân gyfri 'r clacc, a rhifo pob awr fel yr êl heibio, ac y mae yn tybied fod pob awr cyhyd a diwrnod cyfan.

A phe dywedeu un wrtho y byddeu raid iddo ddiode'r boen honno ddim ond faith mlynedd tuntu; *fe fyddau* agos i anobeithio gan wir ofid. Ac os yw un noswaith mor hir ac mor faith gan un a fo'n gorwedd ar wely esmwyth dâ, er na bo ond tipin o grŷd yn ei flino; pa beth fyddau gantho orwedd mewn tân a brwmstan, pan fyddo efe'n gwybod yn siccr na bydd diben byth ar ei boenau ef? Oh, anwyl frawd, y mae digonedd o'r un peth yn wastadol ynddislas; hyd yn oed o bethau nid ydynt ddrwgo honynt eu hunain; Pettibon ti yn rhwym i swytta yr un bwŷd yn unig bob amser, ti a'i diflesit o'r diwedd. Pettibon ti yn rhwym i eistedd yn yr un lle tra ta fyw, heb symmud, fe fyddau flin genny hynnŷ, er na byddeu neb yn dy gospi y lle hwnuw. Pa beth wrth hynnŷ fyddau gorwedd

gorwedd yn dragywyddol byth heb ddi-
wedd, mewn poenau o'r fath *swyaf* ag a
ellid eu dychymygu? Ai possibl byth eu
dioddef? Pa synwyr, wrth hynnŷ, a pha
ddeall fydd yn y rhai nid ydynt yn gwn-
euthur mwy o gyfrif o'r pethau hyn nag
y maent?

20. Mi a allwn yma ddywedŷd un peth
etto y mae'r Scrythur lân hefyd yn ei
ddangos, hynnŷ yw y bydd y poenau
yn mewn tywyllwch, yr hwn o honno
ei hun fydd beth ofnadwy i naturiaeth
yn, Oblegid nid oes wr yn byd cyn dde-
red, a phe bae efe ei hun yn noeth
mewn tywyllwch anefgorol, ac yn clywed
ais a nâd yspydion yn dyfod tuac atto
ad ofneu, er na roent un dyrnod iddo
ei gorph. Mi allwn hefyd ddywedyd
peth arall y mae'r prophwyd yn ei
rodd, hynnŷ yw, y bydd Duw a dynion
yn chwerthin am eu pennau hwy y
wrnod hwnw, yr hyn fydd ofid nid by-
an. Oblegid, fel y mae yn beth com-
rdd i ddŷn yn ei adfyd, gael cwyno iddo
un o'i garedigion, felly y mae cael
werthin am ei ben, yn enwedig gan
hwn yn unig a alleu help iddo, yn
anegu yn fawr aruth ar ei adfyd ef.
ar. 1. 26.

21. Ac etto nid yw 'r cwbl a ddywedais i, ond y naill ran yn unig o gospedigaeth y rhai damnedig. yr, hon a eilw y dyteinwyr *pena sensus*, poen dioddef, hynnŷ ydyw, y boen a rodder ar y corph ar enaid ei dioddef. Ond heb law hyn y mae rhan arall o'r gospedigaeth yma, a elwir, *pena damni*, poen colled, yr hon fel y tybia yr holl rai dysgedig, nid ydyw ddim llai nâ'r llall, onid ydyw fwy. A hon yw'r golled anteidrol y mae'r dŷ damnedig yn ei gael wrth ei gau byth bythoedd allan o olwg ei wneuthurwr, a allan o'i ogoniant ef. A chan fod y golwg hwnnw yn ddigon o hono ei hun y unig, i wneuthur yn happus ac yn ddedwydd bawb ag a gynhwŷer i'w fwynna y mae 'n angenrhaid bod yn drueni yn ofid blin i'r rhai damnedig' fod mew colled am y golwg hwnnw yn dragywydd. Ac am nynnŷ dymma'r bennaf, a'r gyntaf o'r holl boenau a'r cospedigaethau roir arnynt, *Tynnir ymaith yr anuwion uffern, fel na welo ogoniant Duw, Ef*. Ac y mae'r golled hon yn cynnwys ddi bob math a'r golled arall; megis colled am ddedwyddwch tragywyddol, fel y wedais, a llawenydd tragywyddol, a cymdeithas yr angelion a'r cyffelyb :
colled

colledion hynnŷ, pan ystyrio y rhai dam-nedig hwŷnt, megis nad yw bosibl iddynt nad ystyriant hwynt yn wastadol, y maent yn cael mwy o ofid a thristwch oddiwrth hynnŷ, fel y dyweid y dyfeinwyr, nag oddiwrth yr holl boenau y maent yn eu dioddef heb law hynnŷ.

22. Ac at hyn y perthyn prŷf y gydwybod, a elwir felly yn yr *Scrythur lân*, *Mar. 9. 44.* Oblegid fel y mae'r prŷf yn bwytta ac yn yffu'r pren y mae ynddo, felly y bydd ymatgof ein cydwybod nin-nau o'n mewn, yn ein cnoi, ac yn ein poeni ni yn wastadol. A'r prŷfa'r ymatgofa'r ymgno hwnnw a ddwg a'r gof i ni yr holl foddion a'r achosion a'n dug ni i'r dygŷn ofid hwnnw : megis ein difrawch a'n hef-cenlufdra, a wnaeth i ni golli'r dedwydd-wch y mae eraill yn ei fwynhau. Ac wrth ystyried pob un o'r pethau hyn, y prŷf hwnnw a'n brath ac a'n cnŷ ni yn ddwys ac yn doflŷm hyd at y galon. Me-gis pan ofodo o'n blaen ni yr holl achos-ion a roed i ni i ochel y gofid a'r trueni y byddwn ni yr amser hwnnw ynddo, ac i'n dwyn ni i'r gogoniant a gollasom ; ac mor hawdd a fualeu i ni wneuthur hynnŷ : ac mor agos fuom ni yn synŷch i roe ein brŷd ar ei wneuthur ; ac mor anraslon y

bwriafom ni heibio 'r meddylfryd hwnnw; ac mor fynŷch y dywedwŷd i ni am y perygl yma, ac etto leied oedd ein gofal a'n hofn ni am ei ochel; mor ofer ac mor orwag oedd y coeg-bethau bydol y treuliafom ni ein hamfer ynddynt, ac y collafom y Nef o'u plegid, ac y cwympasom i'r trueni anefgorol hwnnw; fe a ddengŷsi ni faint yw parch a goruchafiaeth y rhai a gyfrifem ni yn ffyliaid yn y bŷd hwn; ac fel yr aethom ni yr awrhon yn ffyliaid, ac y chwerddir am ein pennau er doethed gynt y tybiem ein bod. Parroddo ein cydwybod, meddaf, y pethau hyn, a mil o bethau eraill ger ein bronau ni, hwy a wnânti ni ofid a thrifwch a dolur anfeidrol; am fod yn rhŷhwŷr bellach eu gwellau. A'r gofid a'r dolur hwna elwir prŷf, neu ymgno, neu ymatgof ein cydwybod ni ein hunain; ac fe bair y prŷf hwnnw, a'r ymgno, a'r ymatgof, i ddynion wylo ac udo mwy nag a bair un o'r poenau eraill, pan ystyriont mor elegeulus, ac mor ynfyd, ac mor ofer fuont hwŷ i ddyfod i'r poenau anefgorol hynnŷ, ac nad oes mwŷ bellach amfer iddynt i wellhau eu camfynnied a'u hamryfusedd.

23. Yna y daw'r amfer i'r dynion hynnŷ i wylo ac i gwynfan. ond ni bŷdd ond ofer iddynt

idd
ym
a
pa
ein
wa
ywa
yr
ni o
ffrn
fel
llon
ni
na'r
Nyn
stry
buo
ywŷ
gan
ifeir
hyn
yr S
ei e
hun
ei h
boer
bŷg
na c
yma

iddynt : Yna y dechreuant ymddigio ; ac ymgyffroi, a rhyfeddu wrthynt eu hunain a dywedyd, pa le'r oedd ein synwyr ni ? pa le'r oedd ein deall ni ? pa le'r oedd ein cof ni pan ganlynem oferedd a gorwagedd, a diystyru'r pethau hyn ? *Dyma ywddiddanion pechaturiaid yn uffern medd yr Scrythur, Doeth. 5. 8. Pa fudd sydd i ni o'n balchder ? a pha les a wnaeth golud a ffrwst i ni ? T pethau hyn oll aethant ymaith fel cysgod, ac fel cennad yn rhedeg : fel llong yn myned trwy'r dŵr tonnog, yr hon ni ellir cael ei hôl wedi iddi fyned heibio, na'r llwybr yr aeth hi trwy'r tonnau, &c. Nyni a ymflynasom yn ffyrdd anwiredd a distryw, ond ffordd yr Arglwydd nid adnabnom.* Hyn meddaf. a fydd accen dragywŷddol y gydwŷbod ddamnedig yn uffern, gan y prŷf hwnnw yn ei chnoi : sef edifeirwch tragywŷddol, heb lês o hono. A hynnŷ a'i dwg ef i'r fath anobaith, medd yr Scrythur, ac yr ymgynddeirioga efe yn ei erbyn ei hun, ac y rhwyga ei gnawd ei hun, ac y dryllia, petteu bosibl, ei enaid ei hun, ac y gwahodd y cythreuliaid i'w boeni gan ddarfod iddo ymddwyn mor debŷg i anisail yn y bŷd hwn, ac na wnaeth na darbod na gofalu am y peth pennaf yma, a ddyleid, mewn gwirionedd, feddwl

am dano o flaen dim. Oh na chae *efe* un hoedl etto, gyda'r hon a gafodd, i fyw yn y bŷd, pa fodd, meddwchwi, y treulieu *efe* yr hoedl hono: Beth mor ddiwŷd a fyddau? Beth am dofted fyddau ei fuchedd? Ond ni all hynnŷ fod: nyni yn unig y rhai sy fyw, sy a'r amser hwnnw genym, pes meddyliem am dano- a rhol ein brŷd ar wneuthur y goreu o hono. Cyn nemawr o ddyddiau, ni a fyddwn ninnau wedi colli'r amser hwnnw, ac nis gallwn ei gael bŷth drachefn; na allwn gael un awr o hono, pe rhoem ni fil a'r holl fyd er ei chael, fel y rhoe y rhai sy wedi myned i golledigaeth eifus, pes gallent ei chael. Treuliwn ninnau yr amser prefennola roed i ni, fel pan elom ni oddi yma, na bo rhaid i ni ddymuno ein bod yma drechefn.

24. Dyma'r amser y gallwn ni ochel y cwbl, dyma yr amser y gallwn ni ein diogelu ein hunain rhag yr holl beryglon hynnŷ: Dymma'r amser, meddaf, os ni a rydd ein brŷd allan o law; Oblegid ni wyddom ni beth a ddaw o honom ni yforu: fe alleu y bŷdd ein calonau ni yforu cyn galetted, ac mor ddiofal am y pethau hyn, ac y buont o'r blaen, ac fel yr oedd calon *PHARAO*, pan ymadaweu *MOESEN*

ag ef: Oh na roeseu *efe* ei fryd ar wneuthur gorchymmyn DUW, tra fyddau *MOESON* gydag *ef*, mor ddedwydd, ac mor happus fuaseu ei! Pe cymmeraseu y glwth goludog ei amser, tra'r oedd mewn hawddfyd, mor fendigedig a fuaseu *efe*! Fe a gawseu rybudd o'r blaen (*fel* yr ydym ninnau yn cael yr awrhon) o'r trueni a ddeuau arno, gan *Foesen* a'r prophwydi, *fel* y mae Crist yn dangos, ond ni fynneu *efe* wrando. Ond yn ol hynny yr oedd cyn rhyfedded gantho faint fuaseu ei ynfydwydd, ac y mynneu *efe* gael danfon *Lazarus* o fynwes *Abraham*, at ei frodyr i'w rhybuddio hwy o'r afrwydd-deb a gawseu *efe*. *Luc. 16.* Ond *Abraham* a ddywedodd witho nad oedd ond seithug iddo geisio hynny, oblegid na choelieu ei froder *ef* mo *Lazarus*, ond yn hyttrach ei erlid megis dyn celwyddog, ac un a fae'n rhoi enllib i'w brawd anrhydeddus hwy a fuaseu farw, pedaetheu *efe* a dywedyd iddynt hwyl fod eu brawd yn y fath boenau; Ac fellly yn siccr y gwneu annuwolion y bydd hwn yr awrhon, pe deuau un a dywedyd iddynt fod eu tadau, neu eu mammau, neu eu ceraint hwy yn golledig yn uffern am y bai a'r bai; ac atolwg arnynt hwylthau am edrych yn well at eu buchedd, rhag

iddynt hwythau wrth ddŷfod i'r un lle,
 chwanegu ar boenau eu caredigion, am
 eu bod yn beth achos o'u colledigaeth
 hwŷ. (oblegid dyma'r unig achos pahan
 y mae y rhai damnedig yn gofalu tros y
 rhai byw, ac nid am ddim cariad sy gan-
 thŷnt tuac attynt hwŷ) pe deueu, meddaf,
 y fath gennad o uffern at bechaduriaid
 hoywon y bŷd hwn, oni chwarddent hwŷ
 am ei ben *ef* dybŷgwch chwi? Onid er-
 lidient hwŷ yn dōst y neb a ddygeu idd-
 ynt y fath chwedl? Pa beth wrth hynnŷ
 a ddichon Duw ei ddychymygu, i geisio
 gwneuthur y rhai hyn yn gadwedig! Pa
 ffordd a gymmer *efe*, a pha foddion, gan
 na thyccia iddynt na rhybudd, nac esampyl
 rhai eraill, na bygythiau, na chynghorion?
 Nia wyddom, neu ni a allem wybod, os
 nyni ni fydd gwell ein buchedd nag yd-
 ŷw, nas gallwn ni fod yn gadwedig. Ni
 a wyddom, neu a ddylem wybod fyned
 llawer i ddamnedigaeth am lai o achosion.
 Ni a wyddom, ac ni allwn ni nas gwy-
 ddom, fod yn rhaid i ni farw ar fyrder, a
 chael y pethau a gawsant hwythau; a nin-
 nau yn bŷw fel hwynt hwŷ, neu yn waeth.
 Ni a welwn wrth a ddywedwŷd fod y
 poenau sydd yn ein haros ni am hynnŷ
 yn anefgorol, ac er hynnŷ yn dragwy-
 ddol

ddol. Yr ydym ni yn cyfaddef eu bod
hwŷ yn druain ac yn annedwydd iawn,
yrhaier mwyn difyrrwch neu ynnill bydol,
sydd eisus wedi syrthio i'r poenau hynnŷ.
Pa beth wrth hynnŷ a alleu ein llestair
ni i roi ein brŷd ar geisio diange oddi-
wrth bob peth a'n rhwystro; Ac i'n gwar-
ed ein hunain allan o rwymau a chad-
wynau 'r bŷd hwn. y rhai sy'n rhwystro
i ni wasanaethu Duw mor gywir ag y
dylem, ac a chymmaint Zêl ag y dylem?
Paham y cylgem ni un noswaith mewn
pechod. gan nas gwyddom ni nad y nos
honno yw 'r nos ddiwethaf o'n hoedl ni,
yr hon a dyrr oddiwrthym ni bob gobaith
am yr amser lydd yn dyfod?

25. Dyrô dy fryd. gan hynnŷ, *fy* mrawd
anwyl, ar wasanaethu Duw, od oes dim
synwŷr gennyt, ac ymryddhâ oddiworth
y perygl hwn, tra *fo* Duw yn fodlon
i'th dderhyn di, ac yn dy annog di drwy
'r moddion hyn, *fel y gwnaeth efe* â'r golu-
dog trwy *Foeson* a'r prophwydi. tra 'r oedd
yn ei hawddfyd. Bydded ei esampl *ef* yn
synŷch ger bron dy lygaidd di, ac ystyria
hi o ddifrif, a hi a wna i ti fawr lês. Y
mae Duw yn Dduw rhyfeddol, ac i ddang-
os ei ddioddefgarwch a'i anfeidrol ddaioni,
y mae *efe* yn ymbil ac yn ymgymell â ni
yn

yn y bŷd hwn, ac yn ymgais â ni, ac yn ei ofod ei hun megis wrth ein traed ni, i geisio ein cynnhysfu ni, a'n cyffroi er twrn dâ i ni ein hunain, i geisio ein hyn-nill ni a'n tynnu ni i'n cadw rhag coll-edigaeth. Ond ynôl y fuchedd hon y mae *efe* yn gwneuthur yn y gwrthwŷnebi hyn-nŷ; y mae *efe* yn troi 'r ddalen ac yn newidio ei leferydd : Yn lle oen, y mae *efe* yn myned yn llew i'r annuwiol; ac yn lle bod yn lachawdr lldynt, y mae *efe* yn myned yn gosbwr tôstarnynt. Pa beth mwy a ellir ei ddywedŷd neu ei wneuthur i'n cyffroi ni? Y neb a gaffo rybudd, ac a fo 'n gweled ei berygl ei hun ger bron ei lygaid, ac ni chyffrôa arno, ac ni bo dyfalach ac ofnufach o hynnŷ, ond yn hyt-trach cyrchu at ei berygl, a syrthio ynddo; er gallu tofturio wrth y cyfryw un., diau na ellir help iddo mewn un modd; ac ynteu yn ei wneuthur ei hun yn anghymmwŷs, ac yn anaddas o bob ymwarda aller ei geisio iddo.

PENNOD. X.

*Am y gwobr, a'r tal anrhydeddus, a
haelionus, a osodir o flaen pawb a
wasanaetho Ddum yn gymir.*

FE fyddau ddigon y rhesymmau, a'r
ystyriaethau a osodwyd i lawr yn y ben,
nod o'r blaen, i gyffroi calon un Cristion
a fae a rheswm ynddo; i roi ei fryd ar
wasanaethu Duw, yr hyn yr wyf yn cryb-
wyll am dano, ac yn chwennych yn gym-
maint dy berfwadio di i'w wreuthur, ddar-
llennydd hawddgar dyhun, a hynnŷ er lês
i ti, ond am nad yw calonau pawb o'r un
ddull yn hyn o beth, ac na thynnir, ac na
chynhyrfir pawb trwy'r un moddion;
fy amcan ydyw yma ystyried pa lês a pha
ynnill a ddaw i nroddiwrth hynnŷ, o her-
wydd bod pob dyn gan mwyafr wrth na-
turiaeth yn tyonu at ei lês a'i elw. Ac
am hynnŷ yr ydwys yn gobeithio y bydd
mwy o rym yn hynnŷ tuâcat ddwyn i
ben y peth yr ydym yn ei geisio, nag
mewn

mewn dim arall ac a ddywedwŷd etto. Fy meddwl gan hynnŷ yw traethu am y llës ar elw fydd yn dyfod o wasanaethu Duw, a'r ynnill a geir oddiworth hynnŷ, a'r taledigaeth dà, a'r gwobr helaeth haelionus a rydd Duw i'w weision, yn hytrach nag un meistr arall ar a aller ei wasanaethu. Ac er bod o'n y gospedigaeth a gawn ni onis gwasanaethwn af, yn dligon er ein gyrru ni i roi ein brŷd ar ei wasanaethu *ef*; a bod y doniau anfeidrol a gawfom ni gantho *ef*, yn ein denu ac yn ein gwahodd ni i wneuthur hynnŷ, er mwyn dangos ein bod yn ddiolchgar iddo (ac am y ddeubeth hynnŷ y crybwyllwŷd peth o'r blaen:) etto, ddarllenŷdd daionus, mi a fŷddaf fodlon, i roi i ti hyn o rydd-did, os myfi nis dangosaf fod y peth yr wŷf yn ei ofyn ar dy law di, yn well ar dy lës di, ac yn foddolach i ti na dim arall yn y bŷd ar a ellych di feddwl am dano; ni cheisïaf mo'th rwy-mo di i'w wneuthur er dim ac a ddywedais i etto i'r perwyl hwnnw. Oblegid, *fel* y mae Duw ymhob peth arall yn Dduw helaeth ei sawredd, yn llawn haelioni, a chymmwynasgarwch, a brenhinol haelder; feliy y mae, *efe* yn y peth yma, yn anad un peth arall. Oblegid er nad

yw

yw
wr
ef
ett
efe
ni
yn
42
han
yr
ma
ent
Na
iddo
di,
yn o
wrt
uth
gln
dy k
sydd
y b
bŷd
yma
Daf
wi y
pres
Dun

yw dim a wnelom ni, neu a allom ei wneuthur, ond union ddyled arnom iddo *ef*. ac heb heuddu dim o honom ein hun; etto o'i fawr ddaionus haelioni, nid yw *efe* yn gadael un tippyn o'n gwaſanaeth ni iddo *ef* heb ei obrwyo'n helaeth, hyd yn oed phiolaidd o ddwfr oer, *Mat. 10. 42.*

2. Fe a orchymynnodd Duw i *Abraham* aberthu iddo *ef* ei unig fab *Isaac*, yr hwn yr oedd *efe* yn ei garu yn gymmaint: ond pan oedd *efe* yn barod i wneuthur hynnŷ, Duw a ddywedodd wrtho, *Na ddod dy law ar y llanc, ac na wna ddim iddo; digon gennifi weled dy ufudd-dod di, O herwydd mi a wn weithian dy fod di yn ofni Duw, gan nad atteliaist dy fab oddi wrthyfi.* Ac am nas gwrthodaist ei wneuthur: *F mi fy hun y tyngais, medd yr Arglŷdd y bendithiafi dy di, ac yr amlhâf dy bâd di fel fêr y nesoedd, ac fel y tywod sydd ar lan y wôr; ac yn eu mysg hwŷ y bŷdd un yn Grift, ac yn Iachawdr i'r bŷd. Gen 22. 12.* Ond tŷg oedd y taliad yma am gyn lleied o boen? Y brenhin *Dafydd* a ddechreuodd rŷw ddiwrnod fedd-wyntho ei hun. ei fod *ef* y pryd hynnŷ yn preswyllo mewn tŷ o geir-wydd, a bod arch Duw yn aros mewn pabell o fewn y cwr-tiau:

tian : am hynnŷ *efe* a roes ei fryd ar ad-
eiladu tŷ i'r Arch. Ac *fe fu* 'r meddwl
a'r amcan hwnnw mor gymmeradwy gan
Dduw. ac y gyrrodd *efe* 'r prophwŷd Na-
than atto *ef* yn y man, i wrthod gantho
hynnŷ, ac etto i ddywedyd iddo, yn gym-
maint ag iddo roi ei fryd ar y peth, y
gwnae 'r Arglwŷdd iddo *ef* dŷ neu yn
hyttrach frenhiniaeth iddo *ef* ac i'w hap-
pil ar ei ol, yr hon a barhae bŷth, ac ni
thynneu *efe* bŷth ei drugaredd oddiwrthi,
pa bechodau ac anwireddau bynnag a wa-
aent hwŷ, 2 *Sam.* 7. 1. 11, 15. *Psal.* 89.
29. A'r addewid yma a welwn ni ei fod
yr awrhon wedi ei gyflawni yn Eglwys
Crist, yr hon a gyfododd o'r tylwŷth hyn-
nŷ. I ba beth y dangoswn ni lawer o'r
fath esamplau? Y mae Crist ei hun yn
rhoi i ni addysg gyffredinol o hyn, wrth
alw 'r gweithwŷr, a thalu id lynt eu cyflog
mor union; a phan yw yn dywedyd am
dino ei hun, *Wele fi yn dyfod ar fiŷs a'm*
gwobr sydd gyda mi, i dalu i bawb ynôl ei
weithbreddoedd, *Mat.* 20. *Datc.* 22. 12.
Wrth yr hyn y mae'n amlwg, nad yw
Duw yn gadael poen yn y bŷd a gym-
meŷer yn ei wasanaeth *ef* heb dalu yn
dda am dani. Ac erei fod *ef* (fel y dang-
osir ynôl hyn mewn lle cyfaddas) yn talu
ya

yn
ddig
esam
edig
yn
fuch
fel y
Luc.
3.
yngh
edd
ried,
ydyw
llafur
yn ei
dim,
yn ga
ac yn
ddol,
gyfad
yn rh
1. 11
bydol
anaeth
anaeth
neu y
a roen
yn rha
gedig

yn y byd yma hefyd, a hynnŷ yn helaeth ddigon; etto (fel y gwelir wrth y ddwy esampl hynnŷ) y mae *efe* yn oedi ei dal-edigaeth pennaf, hyn oni ddèl *efe* ei hun yn niwedd y dydd, hynnŷ ydyw, ynol y fuchedd hon, *yn adgyfodiad y rhai cyflawn*, fel y dyweid *efe* ei nun mewn man arall, *Luc. 14. 14.*

3. Ac am y taledigaeth ymma fydd ynghadw i wasanaethwyr Duw yn y fuchedd a ddaw, y mae i ni yr awr hon ystyried, pa beth ydyw, a pha fath ar beth ydyw, a pha un a wna a'i bod yn talu y llafur a'r boen y mae gwasanaeth Duw yn ei ofyn, ai nad ydyw; Ac yn gynta dim, os ni a gredwn yr Scrythur lân fydd yn galw y taledigaeth hwnnw yn *Deyrnas* ac yn *Deyrnas nefol*, ac yn *Deyrnas dragywyddol*; ac yn *Deyrnas fendigedig*: rhaid i ni gyfaddef yn ddiau fod y tala'r gwobr hwnnw yn rhyfeddol o faint, *Mat. 25. 34. 2 Pete. 1. 11.* Oblegid nid ydyw Tywysogion bydol yn arfer o roi teyrnafoedd i'w gwasanaethwyr yn dâl am eu llafur a'u gwasanaeth. -A phedtent hwy yn eu rhoi, neu yn abl i'w rhoi; etto ni alleu y rhai a roent hwy fod yn deyrnafoedd nefol, nac yn rhai tragywyddol, nac yn rhai bendigedig: Yn ail, os rhown goel ar yr hyn a ddyweid

ddyweid St. Paul am y taledigaeth hwnnw, *Na welodd llygad, ac na chlywodd clust, ac na ddaeth i galon dyn, faint ydyw, 1 Cor. 2. 9. Psal. 31. 19.* Ac y mae'n rhaid i ni wrth hynnŷ dybied yn fwy o hono, oblegid i ni weled llawer o bethau rhyfedd yn ein dyddiau; a chlywed pethau rhyfeddach, ag y gallwn feddwl am bethau rhyfoddol iawn ac anfeidrol. Pa fodd wrth hynnŷ y gallwn ni ddyfod i ddaell faint a gwerthfawrocced yw'r taledigaeth ymadiaid na all un tasod ar a greuwyd, na thafodau dynion nac angylion, ei adrodd, nac un meddwl ei dderbyn, nac un deall ei gyrhaeddŷd a'i amgyffred. Fe a ddywedodd Crist ei hun. *Nâ's gwyr neb beth ydyw, and yr hwn sydd yn ei dderbyn:* ac am hynnŷ y mae *efe* yn yr un man yn ei alw'r *Mana cuddiedig, Datc. 2. 17.* Er hynnŷ, fel y dywedir am rwy Geometrydd da yr hwn pan gafodd hŷd troed *Hercules* a fryn *Olympus*, a fesurodd ac a dynnodd borel treiad ei holl gorph *ef*, wrth fesur ei droed: felly y gallwn ninnau wrth ryw bethau sy wedi eu gosod ar lawr yn yr *Scrythu* lân, ac wrth ryw bethau eraill sydd y cyttano â hi, fwrw amcan beth yw y taledigaeth hwnnw, er na bo'r amcan ddiogel i'r peth ei hun.

4. Mi a ddangosais o'r blaen fel y mae
 'r Scrythur lân yn galw 'r taledigaeth
 hwnnw yn nheyrnas nefol, dragywyddol,
 fendigedig : wrth yr hŷn yr arwyddocceir,
 y bydd rhaid i bawb a gynnhywyser yno
 fod yn Frenhinoedd. I'r un defnydd y gel-
 wir *ef* mewn lleoedd eraill yn *goron gog-*
oniant, yn orsedd mawrhydi, yn baradwys,
yn lle o hyfrydwch, yn fywyd tragwyddol,
Datc. 2. 10. Datc 3. 21. Y mae St.
Joan Efangylwr; pan oedd wedi ei ddeol,
 a'i yrru allan o'i wlad. wedi iddo drwy
 ryw ragorfraint gael peth gwybodaeth a
 phrawf o'r lle hwnnw; yn cymmeryd
 arno ei bortreiadu. trwy ei gyffelybu i
 ddinas; a dangos fod yr holl ddinas o aur
 pŵr, a chaer fawr uchel iddi o'r maen
 gwerthfawr, a elwir *Faspis*; a bod i'r gaer
 hon ddeuddeg sail, wedi eu gwneuthur o
 ddeuddeg o amryw feini gwerthfawr, y rhai
 y mae *efe* yno yn eu henwi : a deuddeg
 porth, o ddeuddeg maen gwerthfawr a el-
 wid *Margarit*; ac ym mhob porth yr oedd
 un *Margarit* cyfan : a heol y ddinas oedd
 wedi ei phalmantu ag aur pŵr, yn gymysge-
 dig o berlau, ac o feini gwerthfawr; a gol-
 euni 'r ddinas honno yw dilgleirdeb, a lle-
 wyrch Crist ei hun, yn eistedd yn ei cha-
 nol hî : ac o'i orsedd-faingc *ef* y dae afon

o ddwfr y bywyd, disglair fel y grisial, i lonnychu 'r ddinas : ac ar ddeutu glan yr afon y tyfeu bren y bywyd, yn dwyn ffrwyh yn wastadol ddibaid : ac nid oedd dim nŷ yn y ddinas honno, na dim halogedig nid ae i mewn iddi : ond y rhai fydd o'i mewn hi a deyrnasant ynddi, medd *efe* byth bythoedd, *Dat. 21. 11. Ec. Dat. 22.*

5. Wrth y portreiad hwn trwy gyffelybiaeth o'r pethau cyfoethoccaf a gwerthfawr ocaf yn y byd hwn y mynnai St *Joan* i ni ddaell, y pris a'r gwerth, a'r gogoniant, a'r mawrhydi fydd yn y dedwyddwch a barodtowyd i ni yn y Nef. Ac er (fely dangosais o'r blaen) mae tywyfogaawl drefnadaeth ein Iachawdr Crist ydyw, a theyrnas ei Dâd, a thragywyddol drigias y fendigedig drindod, a barodtowyd er cyn dechreuad y byd, i ofod allan ogoniant, ac iddangos gallu yr hwn nid oes na meidr, na mesur, na diben ar ei allu a'i ogoniant : ni a allwn dybied yn dda gyda St *Paul*, na all na thafod ei draethu, na chalon ei feddwl.

6. Pangymmero Duw arno wneuthur rhyw beth iddangos mewn modd ei allu, a'i ddoethineb, a'i sawredd hyd yr eithaf ; meddyliwch ynoch eich hunain pa fath beth fydd hwnnw. Fe ryngodd bodd iddo rwy

amfer

amfer
fana
yn d
ag u
herw
ddiei
all d
bleg
agos
grea
wyr
bied
arfer
penn
yw y
o filo
ddiw
Ac a
ryw
Scry
llyd
riaid
turic
rol
fod y
7
angy
Ddu
nà h

amfer wneuthur rhyw greaduriaid i'w wasanaethu ef yn ei wŷdd ei hun, ac i fod yn dyffion o'i ogoniant ef; ac ar hynny ag un gair efe a greodd yr Angylion, o herwydd eu rhifedi a'u perffeithrwydd mor ddieithr ac mor rhyfeddol, ac y pair i ddeall dŷn synnu wrth feddwl am dano. Oblegid, tuacat am eu rhifedi, yr oeddynt agos yn aneirif, yn rhagori ar rifedi holl greaduriaid y byd hwn, fel y mae amryw wyr dysgedig, a rhai o'r hên ddau yn tybied: er bod y prophwyd *Daniel*, ynôl arfer yr Scrythur lan, yn gosod rhifedi pennodol yn lle rhifedi ammhenodol, pan yw yn dywedyd am yr Angylion. *Mil o filoedd a'i gwasanaethent, a myrdd fyrddiwn a safent ger ei fron, Dan. 7. 10.* Ac am berffeithrwydd eu naturiaeth, cyfryw ydyw (gan eu bod, fel y dyweid yr Scrythur, yn ysprydion, ac yn dân fflamlyd) a'u bod yn rhagori ar holl greaduriaid y byd hwn, mewn gwybodaeth naturiol a gallu, a'r cyffelyb. Pa anfeidrol fawredd y mae hŷn yn ei ddangos ei fod yn y creadwr.

7. Ynôl hŷn, wedi darfod i lawer o'r angylion hŷn gwympo, *fe* ryngodd bodd i Dduw greu creadur arall! oedd lawer is na hwnnw, i gyflawni lleoedd y rhai a gwmpasau

ympaseu; ac ar hynnŷ *efe* a greodd ddŷn o delpyn o bridd, fel y gwyddoch chwi, ac apwyntiodd iddo fŷw tros amser mewn lle pell oddiwrth y nef, yr hwn a wnaethid i'r perwyl hynnŷ, a hwnnw yw'r bŷd : yr hwn fŷddle i'w gynwŷs ef ac i'w brofi tros amser, a chwedi hynnŷ a ddistrywir. **Ac** etto, wrth greu'r bŷd darfodedig hwn (yr hwn nid yw ond lluest yn perthyn i'w drigfa dragywyddol ef) pa allu, pa haelioni, pa fawrhydi a ddangosodd ef? Pa fath nesoedd mor rhyfeddol a greuodd ef? Pa rifedi anfeidrol o fêr, a goleuadau eraill a ddyfeisiodd *efe*? Pa fath elfennau, a defnyddiau a luniodd *efe*? Ac mor rhyfeddol y cymmhwysodd *efe* 'r cwbl yng-hyd? Y mor o'r tu allan i'r lleill yn fawr ei fordwy, a'i ryferthwy, a'i donnau yn ymdaflu ac yn ymdreiglo, ac ynteu yn llawn o aneirrif rywogaethau o bysgod: yr afonydd yn rhedeg trwy'r ddaiar, fel gwythenau yn y corph, ac heb fod un amser yn hŷsp, nac yn llifo tros y ddaiar: y ddaiar hitheu cyn llawned o bob math ar greaduriaid, ac nad yw dŷn yn rhaid iddo wrth y ganfed ran o honynt, ond eu bod yn aros i ddangos llaw lawn, a braich cadarn y Creawdr. A hŷn i gŷd fel y dywedais, a wnaethwyd mewn moment,

ag un gair yn unig ; a hynny i'w mwyn-
 hau tros amser bychan wrth y tragwy-
 ddoldeb fydd i ddyfod. Pa beth wrth hyn-
 nŷ, dybygwn ni, fydd y drigfa a barodo-
 wŷd i'r tragwyddoldeb hwnnw ? Os yw
 lluest y gwâs distatlaf o'r eiddo *ef*, (yr
 hon nis gwnaed ond i barhau tros amser,
 ac megis i fwrw cawod heibio) mor fren-
 hinol, mor wŷch-deg, ac mor hardd, a chy-
 mmaint ei fawrhydi, ac y gwelwn ni fod
 bŷd hwn ; pa beth dybygwn ni ydyw
 y Brenin ei hun, a wnaed i barhau
 yn dragwyddol iddo *ef* ac i'w garedig-
 hon i deyrnasu ynghŷd ynddo. Mae'n
 rhaid i ni dybied ei fod yn gymmaint, ac
 y galleu ddoethineb a gallu ei wneuthur-
 wr gyrhaeddŷd ei wneuthur *ef* ; hynny
 ydyw yn anghyfartal, ac yn anfeidrol
 uwch law pob mesur. Y brenin *Abaf-*
erus, yr hwn oedd yn teyrnasu yn Asia,
 r gant a saith ar hugain o daleithiau ; i
 dangos ei allu a'i gyfoeth i'w ddeiliaid,
 wnaeth wlêdd, *fel* y dyweid yr Scrythur
 an' yn ei ddinas frenhinol *Susa* ; i holl
 wyflogion, a rhaglawiaid, a gwyr mawr
 lywodraeth *ef*, dros gant a phedwar u-
 ain o ddudiau tuntu. Y mae 'r pro-
 phwŷd *Esaï*. yn dywedyd y gwna ein Duw
 Arglwŷdd y lluoed, wlêdd i'w holl bobl

ar fryn a mynydd y Nef; gweledd o basgedi-
 gion breision, ac o loyw wîn puredig, Ef. 25.
 6. A'r wledd hon fydd môr reirol ac y
 bÿdd i fab Duw ei hun, Arglwÿdd pennaf
 y wledd, fod yn fodlon i'ymwiegysu ac i
 wasanaethu ynddi, megis y mae efe yn add-
 aw a'i air ei hun, *Luc.* 12. 37. Pa fath
 wledd, wrth hynnŷ, fydd hon? Mor reirol
 fydd? Mor llawno fawrhydi? Yn enwedig
 gan ei bod yn parhau nid yn unig tros
 gant a phedwar ugain o ddyddiau fel gw-
 ledd *Abasuerus*, ond tros fwŷ na chant a
 phedwar ugain mil myrddiwn o oesoedd;
 ac nid dynion yn gwasanaethu arni, ond
 Angylion, a mab Duw ei hun; ac nid i
 ddangos gallu a chyfoeth cant a saith a
 hugain o daleithiau, ond i ddangos gallu
 a chyfoeth Duw ei hun. Brenin y bren-
 hinoedd, ac Arglwÿdd yr arglwÿddi. yn
 hwn y mae ei allu a'i gyfoeth heb ddiben
 arnynt, ac yn fwŷ naga all ei holl gread-
 duriaid ef na meddwl na daell? Mor og-
 oneddus gan hynnŷ fydd y wledd hon?
 Mor orfoleddus fydd llawenydd y w-
 ledd hon? Och mor anhapus, ac mor yn
 fyd ydyw meibion dynion, a hwythau wed-
 ei geni i'r fath fraint ammheuthyn ardd-
 erchog, ac etto nas gellir eu dwyn nac i
 ystyried, nac i'wgaru, nac i wneuthur cy-

rif o

8

a all

megi

rydwe

hwn,

er hyn

ni yn

aeth n

gofid a

er rec

beth a

thai cy

llawen

9. 7.

rŷf ga

diddan

ddywe

n rhoi

orph g

o'r a

r gol

r cysgo

wyntoe

sgod,

lder y

hrwy v

Arglw

paist ti

wn dy

ti yn

rif o honaw.

8. Y mae pethau eraill i'w hyftryied a all ddangos maint y dedwyddwch, a hwn : megis hyn, os rhoes Duw gymmaint o hyftrydwch a doniau comfforddus y ny bywyd hwn, ac a welwn ni eu bod yn y byd, yr hwn er hynny igŷd, nid yw ond y wlad yr ydym ni yn wyr deol yfddi, a bro ein alldudi-aeth ni, a mangre pechaduriaid, a glynn y gofid ar trueni, dyffryn y gwylofain, ac am-er redifeirwch a dagrau, a chwynfan : Pa beth a wna *ese* yn y bywyd a ddaw, i'r rhai cyfiawn, i'w garedigion, yn amser lawenydd, ar ddŷdd priodas ei fab, *Datc.*

9. 7. Yr oedd yftryied hŷn yma yn beth rŷf gan St. *Austin*, yr hwn yn yr ym-diddan cyfrinachol rhwng eienaid a Duw, ddywedodd fel hyn, ô Arglwŷdd, os wytti rhai cymmaint o ddoniau aneirif i'r morph gwael hwn eiddom ni, o'r ffurfafen, o'r awyr' ac o'r ddaiar, ac o'r môr, o'r goleuni a'r tywŷllwch, o'r gwrês o'r cysgod, o'r gwlith, a'r cawodydd, o'r wyntoedd a'r glawogydd, o'r adar a'r cysgod, o'r anifeiliaid ac o'r coedydd, ac o'r holllder y llyfiau, ac amryw blanhigion, o'r hollrwy weinidogoeth dy holl greaduriaid : Arglwŷdd dâ, pa fath bethau a baro-daist ti i ni yn ein cartref nefol, lle ydym dy weled di wyneb yn wyneb? Os wytti yn rhoi i ni bethau cymmaint yn

ein carchardy ni. pa bethau a roi di i
 ni yn dy frenhinllŷs dy hun? Os wyti yn
 rhoi cymmaint o bethau yn y bŷd hwn
 i ddynion da a drwg ynghŷd, pa beth fy
 gennyt ti wedi ei roi i gadw i'r rhai da
 yn unig yn y bŷd a ddaw? Od oes cym-
 maint difyrwrch a llawenŷdd yn y dyddiau
 gwylofain yma, pa fath lawenŷdd fydd ar
 ddydd y briodas? Od oes cymmaint o
 bethau hyfrŷd yn ein carchardy ni. pa
 fath bethau, neddwch chwi, fyddi ni yn
 ein gwlad? Oh fy Arglwŷdd a'm Duw
 Tydi fydd Dduw mawr, a mawr yw am-
 der dy haeledd a'th ddaioni di. Ac fe-
 nad oes diben ar dy fawredd, na rhifed
 ar dy ddoethineb, na mesur ar dy hae-
 ledd: felly nid oes na diben na rhifed
 na mesur ar dy daledigaethau i'r rhai
 fy'n dy garu di. ac yn ymladd troso
 Hynnŷ a ddywaid St, *Auſtin. Pſal.* 3
 19.

9. Ffordd arall i fwrw amcan ar y de-
 wŷddwch yma, yw ystyried yr addewid
 mawr y mae Duw yn eu gwneuthur
 yr Scrythur lân, er anrhydeddu a gogon-
 ddu dŷn yn y bywŷd a ddaw: *T Saml a*
hanrhydedd i medd Duw, *mi a'i gogon-*
ddaf ef, 1 Sam. 2. Ac y mae'r prop-
 wŷd *Dafydd* megis yn cwyno fod D-
 Beth am

yn anrhydeddu ei garedigion yn gymaint. Yr hŷn y gallaseu *efe* gael achos mwŷ i'w ddywedyd pe buaseu *efe* bŷw yn amser y Testament newydd, a chlywed addewid Crist, yr hwn a grybwyllais am dano o'r blaen, y cae ei weision *ef eistedd i lawr i wledda*, ac y byddeu ynteu ei hun yn gweini, ac yn *gwasanaethu* arnynt yn *nbeyrnas ei Dâd*, *Luc. 12*. Pa synwyr a all amgyffred a deall faint yw 'r anrhydedd yma? Ond etto fe ellir mewn rhan ei ddychymŷg a bwrw amcan arno, wrth yr hyn a ddywaid *ef*, y cânt hwŷ *eistedd i farnu gŷd ag ef*, yn farnwyr, fel y dywaid *St. Paul*, nid yn unig ar ddynion, ond hefyd ar yr *Angylion*, *Mat. 19. 28. 1 Cor. 6*. Fe ellir bwrw amcan arno hefyd, wrth yr anrhydedd mawr iawn, y mae Duw ar amferoedd yn ei roi i'w weision, ie yn y bŷd hwn : er eu bod hwŷ wedi eu gosod yn ddo i'w diyslyru, ac nid i'w hanrhydeddu. Beth am faint yr anrhydedd a'r parch a wnaeth *efe i Abraham* ger bron cynifer o frenhinoedd y ddaiar, *Pharao, Abimelech, Melchizedec*, a'r cyffelyb : Beth am yr anrhydedd a wnaeth *efe i Foefen* ac i *Aaron*, yn wyneb *Pharao* a'i holl lŷs, trwy 'r arwyddion rhyfeddol a wnaethant hwŷ ? Beth am yr anrhydedd rhagorol dros ben

a wnaeth ef i'r gwr sanctaidd *Josua*, pan fu iddo wrth orchymmyn *Josua*, ac yngwydd ei holl lu, beri i'r baul ac i'r lleuad *sefyll ynghanol y ffurfafen*, y rhain yn hynnŷ, fel y dywaid yr *Scrythur lân*, a fuant *ufudd i laferydd dŷn*, *Jos. 10.* Beth am yr anrhydedd a wnaeth *efe* i *Eesai*, yngwydd y Brenin *Ezeccias*, pan wnaeth ei i'r baul *fyned yn ei ôl ddeg o raddau yn y Nef*, *Es. 38.* Beth am yr anrhydedd a wnaeth *efe* i *Elias* yngwydd *Abab* annuwiol, pan roes *efe* y nesoedd yn ei law ef, a goddef iddo ddywedyd na syrthieu na glaw na gwlith ar y ddaiar tros ennyd o flynyddoedd, ond trwŷ air ei enau ef yn unig? i *Bren. 17.* Beth am yr anrhydedd a wnaeth *efe* i *Eliseus* yngwydd *Naaman* y pendefig o *Syria*, yr hwn a iachâodd *efe* a'i air yn unig oddiwrth ei wahan-glwŷf: a'i esgryn ef ynôl ei farwolaeth y gvfodafant y marw i fŷw, trwy gyffwrdd a hwy 'n unig, *2 Bren. 5. ac 13. 21.* Yn ddiweddas, i wneuthur pen ar ddwyn esamplau yn hyn o beth, beth am yr anrhydedd godidog a wnaeth *efe* i holl Apostolion ei fab, fel y byddeu i gynnaifer ag y roent eu dwyllo arnynt- gael eu hiachau oddiwrth bob math ar wendid, fel y dywaid *St. Luc. 10.* a mwy na hyn i'hefŷd, fe a wnae hŷd yn

oed
pet
ag a
a i
Ond
bŷd
bren
ymh
yw
hynn
ynt
o'r
ni ei
bŷda
y cor
oedd
4.
10.
ei ofo
maint
hynnŷ
pwynt
Y cyn
presen
y nef,
y fuche
hyn, r
hanred
thefwm

oed gwregysau a napcynnau St Paul yr un
peth : a mwy na hynnŷ hefyd, cynnifer
aga ddaethant o fewn cysgod faint Petr
a iacheid o'u clefydau, *Act. 5. Act. 19.*
Ond yw hwn yn anrhydedd mawr, ie yn y
bŷd hwn ! A fu eriod nac ymmerodr, na
brenin, na thwyfog, na gwr mawr a alleu
ymffroftio ddarfod iddo wneuthur y cyfr-
yw barch i neb ? Ac os gwnaeth Crist
hynnŷ, ie yn y bŷd hwn i'w weision, ac
ynteu yn dywedyd nad yw ei deyrnas ef
o'r bŷd hwn : pa anrhydedd a dybygwn
ni ei fod gantho ynghadw iddynt yn y
bŷda ddaw, lle bydd ei deyrnas ef, ar lle
y coronir ei holl weision ef megis brenin-
oedd gydag ef ? *Jon. 18. 2 Tim. 4. Datc.*
4.

10. Peth arall y mae'r dyfeinwyr yn
ei ofod ar lawr, i ddangos ac i hyspyffu
maint y dedwyddwch ymma yn y nef : a
hynnŷ ydyw, bod ystyried tri lle a ap-
pwyntiwyd i ddŷn wrth ei greadigaeth.
Y cyntaf yw croth ei fam, yr ail yw'r bŷd
presenol, a'r trydydd yw (*Celum empyreum*)
y nef, yr hwn yw lle'r dedwyddwch yn
y fuchedd a ddaw. Weithian am y tri lle
hyn, rhaid i ni gynnal y fath ragor gwa-
hanredol rhyngddynt i gŷd, (trwy bob
rheswm) aca welwn ni yn eglur eu bod

rhwng y ddau gyntaf. Felly, edrych beth
 yw y rhagor fydd rhwng yr ail a'r cyntaf;
 yn yr un mesur y bydd rhaid bod y rhag-
 or rhwng y trydydd a'r ail, neu yn hyt-
 rach ychwaneg o lawer: gan nad yw'r
 holl ddaiar igŷd ond megis pwngc neu
 ditl bychan wrth y maint rhyfeddol fydd
 yn y nesoedd. Wrth faint y rhagor yma
 gan hynnŷ; y mae'n rhaid i ni ddywedyd,
 beth bynnag y mae'r holi fŷd yn ei ragori
 ar groth un wraig, yr un faint y mae
 mangre'r dedwyddwch yn rhagori ar yr
 holl fyd yma, mewn tegwch, a hyfrydwch,
 a mawrhydi. A cymmaint ag y mae dŷn
 sy'n byw'n y bŷd, yn rhagori ar ddyn bach
 ynghroth ei fam, mewn nerth corphrol,
 a thegwch, a synwyr, a daell, a dysg, a
 gwybodaeth: hynnŷ, a mwy o lawer y
 mae'r Sainŷt yn y nef yn ei ragori ar
 ddynion y bŷd hwn, yn yr holl bethau
 hyn, ac mewn llawer o bethau eraill hefyd.
 A chymaint ag a fyddau o chwithdod
 gan ddŷn ddychwelŷd i groth ei fam;
 cymmaint a fyddau ar enaid wedi ei ogon-
 eddu am ddychwelyd yn ei ôl o'r nef i'r
 bŷd hwn. Hefyd nid yw'r naw-mis bywyd
 ynghroth y fam cyn lleied wrth oes dŷn
 yn y bŷd hwn, ac ydyw yr oes hwyaf
 ar y ddaiar wrth y bywŷd tragwyddol yn

y

y nef
 a thru
 mew
 ac an
 wyd h
 eglur
 fuche
 hefyd
 ydym

11
 lach,
 onian
 perth
 corph
 fydd y
 osir y
 fydd y
 onedd
 adgyf
 ein

aeth,
 o farr
 gnaw
 fydd
 blin
 yn ca
 rhwy
 wafcu
 halog

y nef. Ac nid yw dallineb, ac anwybod, athrueni arall dŷn bach ynghroth ei fam, mewn un modd i'w cyffelybu i ddallineb, ac anwybod, a thrueni arall dŷn yn y bywyd hwn; wrth y goleuni, a'r wybodaeth eglur, a'r dedwyddwch arall fydd yn y fuchedd a ddaw. Felly gellir wrth hyn hefyd wybod, peth amcan ar y defnydd yr ydym yn fôn amdano,

11. Ond i ystyried y peth yn neillduo-
lach, mae'n rhaid gwybod y bydd i'r gog-
oniant nefol hwn ddwy ran, y naill yn
perthyn i'r enaid, a'r llall yn perthyn i'r
corph. Yr hon fydd yn perthyn i'r enaid;
fydd yn sefyll ar weled Daw, fel y dang-
osir ynôl hyn. Yr hon a berthyn i'r corph.
fydd yn sefyll ar y cyfnewidiad a'r gog-
oneddiad fydd ar ein cnawd ni, ynôl yr
adgyfoniad cyffredin, trwy'r hyn y gwisg
ein corph llygredig ymna anlygredig-
aeth, fel y dywaid Sain*ct Paul*, ac yr a
o farwol yn anfarwol, 1 Cor. 15. Ein holl
gnawd hwn eiddom ni, meddaf, yr hwn
fydd yr awrhon drallodus, a gorthrwm, a
blin i'r enaid; yr hwn fydd yr awrhon
yn cael ei ffino ag amryw aflwŷdd; yn
rhwym i lawer o gyfnewidiau, yn cael ei
wascu a chynnifer o glefydau, wedi eu
halogi a llawer o lygredigaethau, yn llawn

rhwng y ddau gyntaf. Felly, edrych beth
 yw y rhagor fydd rhwng yr ail a'r cyntaf;
 yn yr un mesur y bydd rhaid bod y rhag-
 or rhwng y trydydd a'r ail, neu yn hyt-
 rach ychwaneg o lawer : gan nad yw'r
 holl ddaiar igŷd ond megis pwngc neu
 ditl bychan wrth y maint rhyfeddol fydd
 yn y nesoedd. Wrth faint y rhagor yma
 gan hynnŷ; y mae'n rhaid i ni ddywedyd,
 beth bynnag y mae'r holi fŷd yn ei ragori
 ar groth un wraig, yr un faint y mae
 mangre'r dedwyddwch yn rhagori ar yr
 holl fyd yma, mewn tegwch, a hyfrydwch,
 a mawrhydi. A cymmaint ag y mae dŷn
 sy'n byw'n y bŷd, yn rhagori ar ddyn bach
 ynghroth ei fam, mewn nerth corphrol,
 a thegwch, a synwyr, a daell, a dysg, a
 gwybodaeth : hynnŷ, a mwy o lawer y
 mae'r Sainŷt yn y nef yn ei ragori ar
 ddynion y bŷd hwn, yn yr holl bethau
 hyn, ac mewn llawer o bethau eraill hefyd.
 A chymaint ag a fyddau o chwithdod
 gan ddŷn ddychwelŷd i groth ei fam;
 cymmaint a fyddau ar enaid wedi ei ogon-
 eddu am ddychwelyd yn ei ôl o'r nef i'r
 bŷd hwn. Hefyd nid yw'r naw-mis bywyd
 ynghroth y fam cyn lleied wrth oes dŷn
 yn y bŷd hwn, ac ydyw yr oes hwyaf
 ar y ddaiar wrth y bywŷd tragywyddol yn
 y

y nef
 a thru
 mew
 ac an
 wyd h
 eglur
 fuched
 hefyd
 ydym

II.
 lach,
 onian
 perth
 corph
 fydd y
 osir y
 fydd y
 onedd
 adgyf
 ein
 aeth,
 o farn
 gnaw
 fydd
 blin
 yn ca
 rhwŷ
 wafcu
 halog

y nef. Ac nid yw dallineb, ac anwybod, a thrueni arall dŷn bach ynghroth ei fam, mewn un modd i'w cyffelybu i ddallineb, ac anwybod, a thrueni arall dŷn yn y bywyd hwn; wrth y goleuni, a'r wybodaeth eglur, a'r dedwyddwch arall sydd yn y fuchedd a ddaw. Felly gellir wrth hyn hefyd wybod, peth amcan ar y defnydd yr ydym yn fôn amdano,

11. Ond i ystyried y peth yn neillduo-
lach, mae'n rhaid gwybod y bydd i'r gog-
oniant nefol hwn ddwy ran, y naill yn
perthyn i'r enaid, a'r llall yn perthyn i'r
corph. Yr hon sydd yn perthyn i'r enaid;
sydd yn sefyll ar weled Daw, fel y dang-
osir ynôl hyn. Yr hon a berthyn i'r corph.
sydd yn sefyll ar y cyfnewidiad a'r gog-
oneddiad sydd ar ein cnawd ni, ynôl yr
adgyfoniad cyffredin, trwy'r hyn y gwifg
ein corph *llygredig ymma anlygredig-*
aeth, fel y dywaid Sain*ct Paul*, ac yr a
o *farwol yn anfarwol*, 1 Cor. 15. Ein holl
gnawd hwn eiddom ni, meddaf, yr hwn
sydd yr awrhon drallodus, a gorthrwm, a
blin i'r enaid; yr hwn sydd yr awrhon
yn cael ei ffino ag amrŷw aflwŷdd; yn
rhwŷm i lawer o gyfnewidiau, yn cael ei
wascu a chynnifer o glefydau, wedi eu
halogi a llawer o lygredigaethau, yn llawn

o drueni ac adfyd aneirif; a wneir y pryd hynnŷ yn ogoneddus. ac o'r fath berffeithiaf. i barhau byth heb gyfnewid, ac i deyrnasu gyda'r enaid heb drangc na gorphen. Oblegid fe fydd wedi ei wared oddiwrth y trymder musgrell yma fydd yn bwys arno yn y byd hwn; ac oddiwrth bob math ar glefydau a gofidiau'r bywyd hwn, ac oddiwrth bob trallod a thrafferth a berthyni hynnŷ, megis pechu, bwydta, yfed, cyfgu, a'r cyffelyb. *Ac efo* a osodir mewn cyflwr hoŷw odiaeth o'iechyd nid adfeilia byth, Mor hoyw-wŷch fydd, ac y dyweid ein iachawdr Crist, *yn y dydd hwnnw y llewyrcha y rhai cyfiawn fel yr hawl, yn nheyrnas eu Tâd, Mat. 13. 43.* Dyma ymadrodd rhyfedd gan Crist, ac yn neall dŷn. agos yn anghredadwy, y llewyrcha ein cyrph ni, wedi eu pydru, ac yr ant mor ddisglair a'r hawl, lle y bydd o'r gwrthwŷneb, gyrph y rhai damnedig mor ddu, ac mor erchyll a'r budreddi. Felly hefyd, yr holl synhwyrâu a gant wybod fod yn odidogcach eu grym hwŷ nag y gallen fod byth yn y byd hwn, fel y dangosir ynôl hŷn, o herwydd fe fydd llawn pob rhan; a phob synwŷr, a phob aelod, a phob cymmal, o gomiffordd godidog, yr unmodd ag y poenir pob un o honynt yn

yn y rhai damnedig. Ac yma y dygaf eiriau *Anselmus*, am eu bod yn dangos y peth yma yn rhagorol. Yr holl gorph gogoneddus, medd *efe*, a lenwir a helaethrwydd o bod math ar ddifyrrwch, y llygaid, y clustiau, y ffroenau, y genau, y dwylo, y gêg, yr ysgyfaint, y galon, y cylla, y cefn, yr esgyrn, y mêr, a'r ymysgaroedd eu hunain; a phob rhan o honânt a lenwir a'r fath annrhaethawl ddigrifwch a phereidd-dra, fely gellir dywedŷd yn ddigon gwir. Yr holl ddŷn a lawn ddigonir, a *feddwir*, a fwŷdir a *brasler iŷ Dduw*; ag aŷon dy byfrydwch y diodir *ef*: *Canys gydâ'r Aaglwydd y mae ffynnon y bywyd, ac yn ei oleuni ef y gwelwn oleuni.* *Pŷal. 36. 8, 9.* Ac heb law hyn igŷd, y mae yn cael tragywŷddoldeb, trwŷ'r hon y siccrheir *ef*, na bŷdd bŷth marw, ac na newid byth ei ddedwŷddwch; ynôl yr hyn y ddywaid yr *Scythur, Teyfiawn a fydd byw bŷth.* Yr hyn yw un o ragorfreiniau pennaf y corph gogoneddus; o herwydd trwy hyn y tynnir ymmaith bob gofal ac ofn, ac y lymmudir oddiwrthum berygl ac enbydrwŷdd o gael na niweid na farhad.

12. Ond bellach i ddyfod at y rhan honno o ddedwŷddwch a berthyn i'r enaid, yr hon yw y rhan bennaf, mae'n rhaid i

ni ddeall, er bod llawer o bethau yn dyfod ynghyd yn y dedwyddwch yma, i gyflawni ac i berffeithio'r gwynfyd : etto nid yw ffynnon y cwbl ond un peth yn unig, a hynnŷ a eilw'r dyfeinwŷr, *visio Dei beatifica*, gael gweled Duw. yr hwn fydd yn ein gwneuthur ni yn ddedwŷdd *Hæc sola est summum bonum nostrum*, medd St. *Amstîn*, Cael gweled Duw yw'n daioni pennaf ni a'n dedwyddwch. Yr. hyn y mae Crist hefyd yn ei ddywedŷd, pan yw efe yn dywedŷd wrthei Dêd. *Hyn yw'r bymyd aragymyddol, bod i ddŷn dy adnabod di, yr unig wir Dduw, a'r hwn a ddanfonaist di Fesu Grist. Joân. 17. 3* Ac y mae St. *Paul* hefyd yn dangos mae *Cael gweled Duw wyneb yn wyneb*, yw ein dedwyddwch ni, a St. *Joân* mae *Cael gweled Duw megis y mae*, 1 *Cor.* 13. 12. 1 *Jo* 3. 2. A'r rheolwm o hyn ydyw, am fod pob difyrrwch a bodlonrhwyydd yn y bŷd (y rhai nid ŷnt ond gwreichion a rhannau wedi eu danfon oddiwrth Dduw) yn gynnwyfedig oll yn Nuw ei hun, a hynnŷ yn llawer periffeithiach a godidawgach nag y creuwyd hwynt yn eu naturiaeth eu hunain : megis hefyd y mae holl berffeithrwydd ei greaduriaid ef yn gyflawnach ynddo ef nag ynddynt hwŷ. Ac o hyn y canlyn bod ymhwy bynnag

bynnag ac a gynnhwŷfer i gael gweled Duw, ac i ddyfod yn ei wydd ef, holl ddai-
oni a pherffeithrwydd creaduriaid y bŷd
wedi eu cyfsylltu ynghyd, a'i presentio
iddo efar unwaith. Megis pa beth byn-
nag sydd hyfrŷd gan na'r corph na'r enaid,
y mae efe yno yn ei fwynhau yn gwbl,
wedi eu cylymmu ynghyd megis yn un
ysgub, ac y mae hynnŷ a'i bresonoldeb
yn ei orchfygu ef ym mhob rhan o'i enaid
a'i gorph; megys nas gall efe na dych-
ymmŷg, na dymuno, na meddwl am lawen-
ydd yn y bŷd, nad ydyw efe yn ei gael
yn ei lawn berffeithrwydd; yno y mae yn
cael pob gwybodaeth, pob doethineb, pob
tegwich, pob cyfoeth. pob boneddigdod,
pob daioni, pob difyrrwch, a phob peth
heb law hynnŷ ag sydd yn haeddu na'i
garu, na rhyfeddu wrtho, neu yn gweithio
hyfrydwch a bodlonedd. Holl alluoedd y
meddwl a lenwir a'r golygiad yma ar
Dduw, a bod yn ei wŷdd ef, a'i fwynhau;
holl synhwŷrau'r corph a ddigonir. Duw
a sydd yn ddedyddwch cyffredinol i'w
holl Sainc, yr hwn sydd yn cynnwŷs yn-
ddo bob math ar ddedyddwch neillduol,
heb dranc, heb orphen, heb rifedi, heb
na meidr, na mesur. Efe a sydd yn ddrŷch
i'n llygaid ni, yn fiwfig ac yn felys-gerdd
i'n

i'n clustiau ni, yn fêl i'n geneuau ni, yn balm hyfrŷd o'r periddiat i'n haroglau ni : efe a fydd yn oleuni i'n daell ni, yn fodlonrhwydd i'n hewyllŷs ni, yn bara tragiwŷddoldeb i'n côf ni. Ynddo ef y cawn ni fwynhau pob ymrafael fath ar amseroedd ŷydd yma yn hyfrŷd gennym ni, a holl degwch y creaduriaid ŷydd yma yn ein llithio, ac yn ein denu ni ; a phob digrifwch a llawenydd ŷydd yma yn ein bodloni ni. Wrth weled Duw, medd un o'r Doŷtoriaid, y cawn ni wybod, y cawn ni garu, y cawn ni lawenychu, y cawn ni glodfori. Ni a gawn wŷbod hŷd yn oed cyfrinachoedd a barnedigaethau Duw; y rhai ŷydd eigion gorddyfnder diwaelod. Ni a gawn wybodachosion a naturiaethau, a dechreuad, a gwreiddŷn, a chychwŷnfa, a diwedd pob creadur. Ni a gawn garu yn anghyfartal, ni a gawn garu Duw o herwŷdd yr aneirif o achosion cariad a gawn eu gweled ynddo a charu ein cyfeilloa cymmaint a ni ein hunain om y cawn ni weled fod Duw yn eu caru hwy yn gymmaint a ninnau, a hynnŷ am yr un achos ac y mae *efe* yn ein caru ninnau. Ac o hyn y canlyn, y bŷdd ein llawenydd ni heb arno na meidr, na mesur, *Psal.* 36. 8. Am y cawn ni lawenydd neillduol

am

am b
Nuw
ni l
un o
yr ei
a ga
dded
gwah
ddwo
yn a
Dôs
a lla
obleg
dderh
yma,
yn d
heb
holl
edd,
weid
lwy
folian
13.
Dduw
yŷerif
o gal
ein l
ed Du
ni yn

am bob peth ag yr ydym ni yn ei garu yn Nuw, y rhai sy aneirif; a hefyd am y cawn ni lawenythu o achos dedwyddwch pob un o'n cyfeillion, yn gymmaint ag o achos yr eiddom ein hunain: ac wrth hynnŷ ni a gawn cynnifer o fathau gwahanredol ar ddedwyddwch, aca tyddo i ni o gyfeillion gwahanredol yn gyfrannogion o'r dedwyddwch hwnnw: a chan fod y rhai hynnŷ yn aneirif, nid rhyfedd ddywedŷd o Grifft, *Dôs i mewn i lawenydd dy Arglwydd, ac nid a llawenydd dy Aaglwŷdd i mewn i ti: oblegid nas gall un galon ag a grewyd dderbyn cyflawnder a maint y llawenydd yma, Mat. 25. 21, 23.* O hŷn y canlyn yn ddiweddaŷ, y cawn ni foliannu Duw heb na diben na diffyglo, a hynnŷ â'n holl galon, â'n holl nerth, â'n holl alluoedd, â'n hall rannau, ynôl yr hŷn a ddyweid yr Scrythur lân. *Gwyn fydd preswylwyr dy dŷ di O Arglwydd yn wastad i'th foliannant, bŷth bythoedd Psal 84. 4.*

13. Am y gwynfydedig weled yma a'r Dduw, y mae'r tād duwiol St. *Amstŷn* yn ysgrifennu fel hŷn, *Gwyn fydd y rhai glân o galon canysbmwy a gant weled Duw medd ein iachawdr; wito hynnŷ. y mae gwelwed Duw frodyr anwyl, yn ein gwneuthur ni yn wynfydedig; y mae golwg, meddaŷ,*
yr

yr hwn ni welodd llygad yn y byd yma, ac ni chlywodd clust, ac nid aeth i mewn i galon dyn. Y mae golwg fydd yn rhagori ar bob tegwch pethau bydol, megis aur, arian, coedydd, maesydd, y môr, yr awyr, yr haul, y lleuad, y ser, yr Angylion; oblegid mae oddiwrth y golwg hwnnw y mae'r holl bethau hyn yn cael eu tegwch, *Ni a gawn ei weled ef wyneb yn wyneb*, medd yr Apostol, ac a gawn ei adnabod ef, *megis i'n hadwaenir* ninnau, 1 Cor 13. 12. Ni a gawn adnabod gallu'r Tâd, ni a gawn adnabod doethineb y Mâb, ni a gawn adnabod daioni yr Yspryd glân, ni a gawn adnabod naturiaeth anghyfrannol y fendigedigcaf Drindod. A'r golwg yma ar wyneb Duw yw llawenydd yr Angylion, a'r holl Sain yn y nef. Y golwg yma yw gwobr bywyd tragywyddol, hwn yw gogonaint yr ysprydion bendigedig, a'u difyrrwch tragywyddol, a'u coron anrhydedd, a'u hynnill ar ddedwyddwch, a'u hesmwythdra cyfoethog, a'u lle tiron hyfryd, a'u llawenydd oddifevnac oddi allen, a'u duwiol baradwys, a'u Jermalem nefol, a'u dedwyddwch bywyd, a'u llawnder gwynfŷd, a'u tragywyddol llawenydd, a'u tangnefedd Dduw yr hwn fydd uwch law pob dael. Y golwg hwn ar

Dduw

Dduw
holl
hwn
led y
ac a
wele
tref-
aeth
y m
wobr
Gen.
ac a
wobr
fwyn
wobr
yr y
fod i
wydd
wir L
Joan.
14
ran g
naill
nid y
ol la
pan g
degec
y llaw
ydd,

Dduw yw llawn ddedwyddwch dŷn; a'i hollaw! ogoneddiad; ief cael gweled yr hwn a a wnaeth nef a daïor; cael gweled yr hwn a'th wnaeth, ac a'th brynodd, ac a'th ogoneddodd di. Oblegid wrth ei weled, ti a'i molienni. Oblegid *efe* yw tref-tadaeth ei bobl; *efe* yw perchennogaeth eu dedwyddyd hwy; *efe* yw'r gwobr y maent yn disgwyl am dano, *Myfi yw dy wobwr mawr iawn*, medd *efe* wrth *Abraham* Gen. 15. O Arglwŷdd, yr wyti yn fawr, ac am hynnŷ nid rhyfedd dy fod di yn wobwr mawr. Dy weled di gan hynnŷ, a'th fwynhau, yw 'n holl gyflog ni, a'n holl wobwr, a'n holl lawenydd, a'n dedwyddwch, yr ydym yn disgwyl amdano, gan ddarfod i ti ddywedŷd, *Hŷn yw 'r bywyd tragymyddol*, dy weled a'th adnabod di yr unig wir *Ddum*, a'r hwn a ddanfonsist *Jesu Grist*. Joan. 17. 3.

14. Gan ddarfod bellach ddangos dwŷ ran gyffredinol y dedwyddwch nefol; y naill yn perthyn i'renaid, a'r llall i'r corph; nid yw anhawdd bwrw amcan pa ragorol lawenydd a bair pob un o'r ddwy ran, pan gyffyllter hwŷ ynghyd, pan ddêl ben-degedig ddiwrnod ein gogoneddiad ni. Oh y llawenydd fydd uwch ben pob llawenydd, yn rhagori ar bob llawenydd, a heb yr

yr hwn nid oes dim llawenydd ; pa bryd
y caffi fyned i mewn i ti, medd St *Amstin*,
Pa brjd y caf dy fwynhau di i gael gwel-
ed Duw, yr hwn fydd yn trigo ynot ti ?
Oh dragywyddol deyrnas ! Oh deyrnas
pob tragywyddoldeb : Oh oleuni heb ddi-
wedd ! Oh dangnhefedd Dduw yr hwn
fydd uwchlaw pob deall ! lle mae eneidiau
'r Sainet yn gorphywys gyda thi ; a llaw-
enydd tragymyddol fydd ar eu pennau ; y
meant wedigoddimes llawenydd a hyfrydwch,
a phob gofid a gruddfan a ffoawdd ymaith
oddiwrthynt, *Esa* 35. 10. & 51. 11. Oh
mor ogoneddus o deyrnas yw'r eiddot ti
Arglwydd, yn yr hon y mae'r holl Sainet
yn teyrnasu gyda thi, *wedi eu gwisgo a*
goleuni fel dilledyn, ac ar eu pennau goronau
o aur coeth, Psal. 104. 2. *Psal.* 21. 3. Oh
deyrnas tragywyddol wynfyd, lle'r wyti
ô Arglwydd, gobaith yr holl Sainet, a
choron a thalaith eu gogoniant tragywy-
ddol, yn eu llawenychu hwŷ o amgylch
ath welediad bendigedig. Yn y deyrnas
yma eiddot ti, y mae llewenydd anfeld-
rol, a digrifwch heb brudd-der, ac iechyd
hab driftwch, a bywyd heb lasur, a gol-
euni heb dywŷllwch, a dedwyddwch heb
dawl, a phob daioni heb ddim drwg ; lle
y mae ieuengtid yn ei flodau, heb hene-
iddio

iddio bŷth, bywŷd heb ddiben, tegwch heb ddiflannu bŷth, cariad heb oeri bŷth, iechyd heb ballu bŷth, llawenŷdd heb beidio bŷth. Ni chlywir bŷth oddiwrth dristwch, lle ni chlywir cwyno bŷth, lle ni welir bŷth achos prudd-der, lle nid rhaid ofni afrwydd-deb bŷth; Am eu bod hwy yn dy feddiannu di o Arglwydd, yr hwn wyt berffeithrwydd eu dedwyddwch hwy.

15. Ped ystyriem ni'r pethau hyn, fel y gwnae'r gwr duwiol yma, ac eraill o'i gyffelyb, diameu y cyneueu ac yr enynneu ynom ni fwy o gariad i'r dedwyddwch hwn a barodrowŷd i ni, nag fydd ynom; ac felly ni a ymdrechem yn well nag yr ydym i geisio ei ynnill. Ac fel y bo i ti glywed mwy o fŷw ynot, ddarllenwydd hawddgar, ynghylch hyn o beth, ystyria gyda myfi, paddiwrnod llawen fydd hwnnw yn dy dŷ di, wedi darfod i ti fŷw mewn ofn Duw, a'i wasanaethu ef hyd ddiwedd dy bere-rindod, a chael dyfod o'r diwedd, trwy gyfrwng angy, i ymadael a'th drueni ac a'th lafur a meddiannu anfarwoldeb; ac yn y traidd ar ymadawiad hwnnw, pan fo eraill yn dechreu ofni, dydi a gei *dderchafu dy ben* mewn gobaith, fel y mae Crist yn addaw, am fod amser dy ymwared a'th iechydwriaeth di yn nesau, *Luc. 21 28*. Dyweid

i mi pa fath ddiwrnod, dybigid, di fydd hwnnw, pan fo dy enaid di yn myned allan o garchar, ac yn coel ei chyrchu a'i dwyn i babell nef, ac yn cael ei derbyn yno gyda minteloedd a byddinoedd anrhydeddus y lle hwnnw : gŷda 'r holl ysprydion gwynfydedig hynnŷ y mae fôn amdanynt yn yr Scrythur lân, sef y rhai hynnŷ. ŷw tywŷfogaethau, a galluoedd, a nerthoedd, ac arglwyddiaethau, a thronau, ac Angylion, ac archangylion a Cherubiaid a Seraphiaid, a hefyd gyda sanctaidd Apostolion a disgyblion Crist, a'r padri-eirch a'r prophwŷdi, a'r merthyron, a'r gwirioniaid, a chonffessoriaid, a holl Sain & Duw; y rhai a orfoleddant igŷd oll wrth dy goroni di a'th ogoneddu. Pa lawenydd a fydd i'th enaid di y dwthwn hwnnw, pan ddenbynier ef yngwŷdd yr holl rai uchel-swŷdd hynnŷ, ger bron gorseddfaingc a mawrhydi y fendigedig Drindod, a dangos ac yspysu dy holl weithredoedd da di, a'th lasur a ddioddefaist er cariad ar Dduw, ac er mwyn ei wasanaeth ef ? Pan ofoder ar lawr yn y senedd a'r gymmanfa anrhydeddus honno, dy holl weithredoedd da di, a'th holl boen a gymmeraist yn dy alwedigaeth, a'th holl eluseni, a'th holl weddiau, a'th holl ymprydiau, a'th holl

ddin.

ddin
efga
nwa
med
a di
yd ?
a'u
di v
ddol
fod
anrh
fer h
fryd
bŷd,
thyb
i'r
odd
wir.
16
fych
ac y
y da
glon
erail
mwy
gei
serau
daith
a'i l

ddiniweidrwŷdd bywŷd, a'th holl ddiodd-
elgarwch wrth gael cam, a'th holl ddia-
nwadalwch yn dy adfyd, a'th holl gym-
medrolder, a'th gymesurwŷdd mewn bwyd
a diod, a holl rinweddau da dy holl fyw-
yd? Pan gyfrifer hwy oll, meddaf, yno
a'u canmol oll, a'u gobrwyo oll, oni chei
di weled grym a llës buchdd dda rinwe-
ddol? Oni chyfaddefi di'r pryd hynny
fod gwasanaeth Duw yn ynnillfawr ac yn
anrhydeddus? Oni byddi di lawen yr am-
fer hwnnw, a bendithio'r awr y rhoist dy
fryd gyntaf ar ymadael a gwasanaeth y
bŷd, a myned i wasanaethu Duw? Oni
thybygi di dy fod yn rhwymedig iawn
i'r neb a'th gynghorodd ac a'th annog-
odd di i wneuthur hynny? gwnei yn
wir.

16. Ac etto mwy na hyn hefyd, pan
fych di mor agos i'th ymadawiad oddiyma,
ac ystyried i ba fath borthladd diogelwch
y daethost, ac edrych yn dy ôl ar y pery-
glon y daethost heibio iddynt, y rhai y mae
eraill etto ynddynt; se fydd i ti achos
mwy o lawer i lawenychu. Oblegit ti a
gei weled yn amlwg, mor aneirifo am-
serau y gallafu ddarfod amdanat yn y
daith honno, oni bae ddarfod i Dduw fod
a'i law drosot ti yn ddiwyd iawn. **Tia**
gei

gei weled y peryglon y mae eraill ynddynt, yr anghau a'r ddamnedigaeth y mae llawer o'th garedigion a'th gydsabod di wedi syrthio iddynt, y tragywyddol boenau uffernol a haeddodd llawer a fyddau arfer o chwerthin ac o fod yn llawen gyd â thi yn y byd. Yr hyn igŷd a chwanegadddedwyddwch dy fendigedig gyflwr di, Ac weithian o'th ran di dy hun, di a elli fod yn ddiogel, yr wyt ti allan o bob math ar berygl yn oes oesoedd. Nid rhaid mwy weithian wrth nac ofni, na gwilled, na llafurio, na gofalu. Di a elli fwrw heibio dy holl arfau bellach yn well nag y gallu meibion Israel wedi iddynt ynnill gwlad yr addewid. Oblegid nid oes mwy un gelyn i'th gyrchu di, ac i ofod arnat: nid oes mwy un sarph ddicheilgar i'th dwyllo di : y mae pob peth yn heddychol, y mae pob peth yn esmwythdra, pob peth yn llawenydd, pob peth yn ddiogelwch. Nid rhaid i *St. Paul* mwy lafurio yngweinidogaeth y gair, nac ymprydio, na gwilio, na chospi ei gorph. Fe all yr hên *Ierom* dduwiol bellach beidio a'i boeni ei hun ddydd a nos i geisio gorchfygu ei elyn ysprydol. Dy unig waith di a'th orchwyl weithian fydd llawenychu, a gorfoleddu, a chanu *Halelujah i'r oen a'th* ddug

ddu
geio
Pa
nw
Os
ed f
mor
beth
ei o
iwr
fam,
ei f
mae
mae
St. A
gael
derby
gleir
ddiod
ern tr
a cha
rifedi
wrth
aem
wnae
ni by
gwobr
au ag
golli

ddug di i'r dedwyddwch hwnnw, ac a'th
geidw di yntho, b'yth ac yn dragywydd.
Pa gomffordd fydd cael gweled yroen hwn-
nw yn eistedd ar orseddfainge ei sawrhydi?
Os daeth y doethlon o'r dwyrain cyn bell-
ed ffordd i'w weled ef yn y preseb, a bod
mor llawen ganthynt ei weled ef yno, ba
beth fydd cael ei weled ef yn eistedd yn
ei ogoniant; Os llammodd *foan* fedydd-
iwr wrth ei bresennoldeb ef ynghroth ei
fam, pa beth a wna ei bresennoldeb ef yn
ei frenhinola'i dragywyddol deyrnas? Y
mae yn rhagori ar bob gogoniant arall y
mae'r Sainc yn ei gael yn y nef. Medd
St. *Amstin*, gael o honynt eu cynnwys i
gael gweled wynneb gogoneddus Crist, a
derbyn pelydr gogoniant oddiwrth ddis-
gleirdeb ei sawredd ef. A phe bae raid i ni
ddioddef poenau bob dydd, le poenau uff-
ern tros amser, er mwyn cael gweled Crist,
a chael ein cyffylltu mewn gogoniant at
rlfedi'r Sainc, ni byddem hynny ddim
wrth y tal a geid am dano. O na wa-
nem ni gyfrif cymmaint o hyn yma, ag a
wnae'r gwr sanctaidd hwnnw; ni byddem
ni byw fel yr ydym, ac ni chollem ni mor
gwobr hwnnw er mwyn y fath goegbeth-
au ag y mae y rhan fwyaf o ddynion yn ei
golli o'u plegid.

17. Ond i fyned rhagom etto ymmhell-
 aeh i ystyred y peth hyn, meddwl heblaw
 hyn i gyd, pa lawenydd fydd gan dy enaid
 di y dwthwn hwnnw, gael cyfarfod a'i
 holl dduwiol garedigion yn y nef, a thad
 ac a mam, a brodyr ac a chwiorydd, a
 gwraig, ac a gwr, ag athraw, ac a disgy-
 blion, a chymmydogion ac a chyfnesa-
 fiad, a chyd-tylwŷth ac a chydnaod; a
 chael y croesaw, a'r llawenydd, a'r mwyn
 ymgofleidio a fydd yno, o'r hyn fel y
 dywaid *Sr. Cyprian*, y bydd llawenydd an-
 nrhaethawl. Rhwir at hynny y beuny-
 ddiol wledda, a'r gorfoledd anghyfartal a
 fydd yno, pan ddelo brodyr a chwiorydd
 newydd i mewn, y rhai fy'n dyfod yno o
 amser i amser, a chanddynt anrhaith eu
 gelynion y cawsant y gorod arynt yn y
 byd hwn. Ond pa olwg comfforddus fydd
 gweled llenwi eisteddleoedd yr angylion a
 gwymppodd, a gwŷr ac a gwagedd, oddydd
 i ddydd! a gweled gosod coronau gogon-
 iant ar eu pennau hwŷ, a hynny mewn
 amrwŷ foddion, ynôl eu hamryw orfod-
 aeth hwynt : un am ferthyrded, a chyff-
 essu enw Crist yn erbyn yr erlidwyr :
 un arall am ei ddiweirdeb yn y cnawd :
 un arall am dylodi a gofyingeiddrwydd, yn
 erbyn y byd : un arall am lawer goruchaf-
 aeth

ae
 D
 ed
 an
 y
 me
 wo
 gor
 ant
 yno
 tlaw
 eu g
 i dr
 prio
 rhin
 fodlo
 a'u g
 ydd
 gwe
 ddisy
 bywy
 heb
 gyfne
 a wn
 allan
 y myr
 dymh
 lini, n
 guro,
 fel yn

aeth yn erbyn y cythraul, 2 *Tim.* 2. 124
Dat. 2. 3. 4. Yno y caiff gogon-
 eddus finteu yr Apostolion, (medd Cypri-
 an sanctaidd) yno y caiff nifeiri llawen
 y prophwydi, yno y caiff aneirif llaws y
 merthyron dderbyn coronau am eu mar-
 wolaethau a'i dioddefaint. Yno y caiff y
 gorfoleddus wŷryfon, a orchfygafant chw-
 anty cnawd, drwy nerth eu hymgynnal;
 yno y caiff yr elusenwyr da, a borthafant y
 tlawd yn haelionus, ac a drosglwyddasant
 eu golud bydol (ynôl gorchymmny Duw)
 i drysfordy 'r nef; dderbyn eu dyledus a'u
 priodol wobrau. Oh fel yr ymddengys
 rhinwedd dda yn y dydd hwnnw! Oh mor
 fodlon fydd gweithredoedd da gan y rhai
 a'u gwnaeth! Ac ym mhlith yr holl lawen-
 ydd a'r bodlonrydd hwnnw, nid lleiaf fydd
 gweled yr eneidiau truain a ddêl yno yn
 ddisymmwth; allan o drueni a gofidiau 'r
 bywyd hwn, yn sefyll yn synn, ac megys
 heb wybod oddiwrthynt eu hunain, gan y
 gyfnewid yma a'r anrhydedd disymmwth
 a wneir iddynt. Pe bae ddyn tylawd a fae
 allan o'i ffordd, yn crwydro ei hunan ar
 y mynyddoedd ynghanol noswaith dywyll
 dymhestlog, ym mhell oddiwrth gwmp-
 ini, mewn eisiau am arian, a'r glaw yn ei
 guro, a'r taranau yn ei ddychrynu, a'r oer-
 fel yn ei sythu, a chwedi blino gan ei daith;

ac agos yn trengu gan newyn a fyched, ac agos i anobeithio gan liaws gofidiau; pe bae'r cyfryw ddyn, meddaf, yn ddif- ymmwth, ar darawiad llygad, yn cael ei ofod mewn palas teg, helaeth, cyfoethog, yn llawn o bob math ar oleuadau disg- lair, a thân gwresog, ac aroglau peraid, a bwydŷdd dainteiddiol, a gwelyau esm- wyrh-glyd, a difyr felyf-gerdd, a gwisgoedd trefnus, a chwmpeni anrhydeddus, a'r cwbl wedi ei harodtoi iddo ef, ac yn dif- gwyl am ei ddyfodiad, i wasanaethu arno. i'w anhydeddu, ac i'w enneinio, ac i'w goroni yn frenhin tros bŷth; pa beth a wnae'r dŷn tylawd hwn. meddwch chi? pa fodd yr edrycheu ef? pa beth a fedreu efe ei ddywedyd? yr wŷf yn tybied yn siccr na fedreu efe ddywedyd dim, ond yn hyttrach wylo yn ddifaw o wir lawenydd, gan na alleu ei galon ef amgyffred dif- ymmwth ac anfeidrol faint y llawenudd hwnnw.

18. a hynnŷ igŷd a llawer mwŷ a fydd i'r eneidiau llwyr ddedwydd a ddel i'r nef. Canŷ ni bu erioed na'r tawel-oer gys- god mor hyfryd ar ddydd tesog poeth llosgadwy; na'r ffynnon loyw-ddwfr i'r ymdeithydd tylawd ynghanol ei ddygyn fyched ganol dydd o haf; na gorphywys

ar
ig
wy
dde
dre
wyl
ydy
ydy
nym
fod
aem
ac a
y rh
yni
nygi
bydd
bio y
ymga
Y
Griff
a ddi
gyfrif
o'r pe
pa gy
ynghy
a gwe
y tryff
y mae
ei hun
an yn dom

ar wely man-blw esmwyth i'r gwâs lludded-
ig y nos arôl ei waith; nag a fydd yr esm-
wythdra yma yn y nef. i'r enaid blinedig a
ddêl yno. Oh na fedrem ni ddaell hyn, na fe-
drem brintio hyn yn ein calonnau, frawd an-
wyl; a ddilynem ni goeg-bethau'r byd fel yr
ydym? a esgeulusem ni'r pethau hyn fel yr
ydym? Yn siccr y dŷb wan wael fydd gen-
nym am y llawenydd yma, fydd yn peri i ni
fod mor oer yn ei geisio. Oblegid pe gwn-
aem ni y fath bris a chyfrif ar y tlws hwn,
ac a wnae marfandwyr eraill o'n blaen ni,
y rhai oedd gyfarwyddach a doethach nâ
nyni; ni a gnnnygiem am dano fel y cyn-
nygiasant hwythau, neu o'r hyn lleiaf ni
byddem ni mor esgeulus a gadael i fyned hei-
bio y peth yr oeddynt hwy mor ofalus yn
ymgais am dano.

Y mae'r Apostol yn dywedŷd am
Griff, *ese ofododd y llawenydd ger ei fron' ac*
a ddiodd e fodd y groes, Heb. 12. 2. Dyna
gyfrif mawr yr oedd efe yn ei wneuthur
o'r peth, pan bryneu ef mor brid. Ond
pa gyngor y mae efe yn ei roi i eraill
ynghylch yr un peth? Dim ond hyn, *Dôd*
a gwerth gymmaint oll ag a feddych, a phryn
y tryffor yma, Mat. 13. 45. A pha beth
y mae St. Paul yn ei ddywedŷd am dano.
ei hun, ond ei fod ef yn cyfrif pob peth
ar y dom, wrth geisio prynu'r tlws yma.

Phil. 3. 8, Yscolhaig St. Paul, Ignatus ynteu, beth y mae efe yn ei gynyg am dano? Gwarandewch ei eiriau efe ei hun. Deued tân, a chrôg, a dannedd anifeiliaid, a dryllio fy esgyrn, a chwartorio fy aelodau, ac yffigo fy nghorph, a holl boenau uffern arnaf igŷd ar unwaith, os câf fi fwynhau y trŷffor nesol yma. A St. *Anst-in* yr esgob duwiol, beth y mae ynteu yn ei gynyg am dano? Chwi a glywloch o'r blaen y byddeu efe bodlon i ddioddef poenau bob dŷdd, hyd yn oed poenau uffern, er mwyn ynnill y llawenydd hwn. O Arglwydd Dduw, pa ragor oedd rhwng y Sainc duwiol hwn a nyni? Mor wrthwyneb oedd eu tyb a'u barn hwy i nynni yn y pethau hyn! Pwy bellach a ryfedda fod Duw yn barnu doethineb y bŷd hwn yn ffolineb, a bod y bŷd yn cyfrif doethineb Duw yn ffolineb? O *feibion dynion*, medd y prophwyd, *pa bŷd yr hoffwch wegi ac yr argeiswch gelwydd?* *Psal.* 4. 2. Paham yr ydych yn ymgosleido â gwelltach, ac yn diystyru aur? Ie gwelltach, meddaf ac us gwael, a chyfryw ac a ennyn dân yn eich tai chwio'r diwedd, ac a fŷdd yn gwymp ac yn golledigaeth tragywŷddol i chwi.

19. Ond bellach i dynnu at y diben yn y peth hyn, er bod y peth ei hun yn anni-
ben;

ben ; ystyried Cristion i ba beth y ganwyd
ef, a pha peth y mae *efe* yn bosibl i'w
 gael os *efe* a'i mynn. Efe a anwyd yn etif-
 edd i deyrnas nef, teyrnas heb ddiwedd
 arni, teyrnas heb fesur arni, teyrnas de-
 dwyddwch, teyrnas Duw ei hun : *efe* a
 aned i fod yn gyd etifeddag Jesu Grift Mab
 Duw' i deyrnasu gydag ef, i orfoleddu
 gydag ef i eistedd mewa barn a mawr-
 hydi gydag ef, i farnu Angylion nef gyd
 ag ef. Pa ogoniant mwy a ellid meddwl
 amdano, oni bae gael bod yn Dduw ei hun ?
 Fe a dywelltir am ei ben ef yr holl law-
 enydd, a'r holl gyfoeth a gynnhwysir yn
 y nef. Ac i wneuthur yr anrhydedd hwn
 etto yn fwŷ, yr Oen gogoneddus fydd yn
 eistedd ar orseddfaingc y mawredd a'i ly-
 gaid fel fflam dân, a'i draed fel prês coeth,
 a'i wyneb yn disgleirio yn oleuach nâ'r
 maen gwerthfawr, or hwn y daw taranau
 a mellt o'i orseddfaingc bŷth bŷthoedd, yr
 hwn y rhydd y pedwar henuriad ar hugain
 eu coronau i lawr ger ei fron ? yr oen hwn,
 meddaf, a gyfyd' ac a'i hanrhydedda ef a'i
 holl wasanaeth, *Luc* 12. 37. Pwŷ ni wna
 gyfrif o'r etifeddiaeth frenhinol hon ? Yn
 enwedig gan fod i ni yr awrhon amser mor
 gyladdas i'w cheisio ac i'w chael hi trwŷ
 ddawn ein prynedigaeth, a thrwy'r grâs

a bwrcafwyd i ni wrth ein prynu.

20. Dywaid i mi bellach ddarlennnydd hawddgar, pa ham na dderbyni di y cynnyg yma y mae *ese* yn ei wneuthur i ti? Oni wnei di gyfrif o'r deyrnas yma eiddo *es*? Pa ham na phryni di y gogoniant yma gantho *es* er cyn lleied o boen ac y mae *ese* yn ei ofyn gennit ti? *Tr wŷf yn dy gyngbori di, medd Crist i brynu gennys i aur wedi ei buro trwy lân, fel i'th gyfoethboger, Dat. 3. 18* Pa ham na chanlyni ei gyngor *es*, frawd anwyl, ac ynteu yn gyngor marfiandwr nad oes yn ei fryd mo'th dwillo di? Nid oes dim mwy gofidus gan ein lachawdr Crist na bod dynion yn ceisio trwy gymmaint o boen brynnugwêllt yn yr Aipht, lle y gwertheu *ese* iddynt aur pŵr yn well newid; a'u bod yn prynnu dwfr y pwll, a mwy o boen nag a ofynneu *ese* am ddeg cymmaint o loyw ddwfr allan o'i ffynnon ei hun. Nid oes gwr o'r anuwiolaf yn y byd, nad yw yn cymmeryd mwy o boen yn ynnill uffern, *fel* y dangosir ynôl hyn, nag y mae'r mwyaf ei boen o wasanaethwyr. Duw yn ei gymmeryd i geisio ynnill nef.

21. Ond na chanlyn di mo'u ffolineb hwŷ fy mrawd amwyl, oblegid ti a gei eu gweled hwŷ yn dioddef yn dôst am hynny ryw

ryw ddiwrnod, pan fo dy galon di yn ddigon llawen, nad oes i ti gyfran yn y byd gyda hwynt. Elont hwy'n awra threuliant eu hamser mewn oferedd, a digrifwch, a difyrrwch y byd. Adailadant balassau, prynant swyddau a breiniau, a chwanegant y naill ddarn o dirat y llall; gwibianat ar ôl goruchafiaeth ac anrhydedd, ac adeiladant gestyll yn yr awyr: *fe ddaw'r diwrnod*, os coeli di Grift ei hun, pan fo i ti ychydig achos i wŷnfydu aci gynfigennu wrth eu dedwyddyd hwŷ. *Luc. 6. 25.* Os hwŷ a chwedlendant yn wael am ogoniant a chyfoeth y Saint yn y *Nef*, heb wneuthur *cyfrif* yn y byd o rhai hynnŷ wrth yr eiddynt eu hunain, ond eu diystyru am na chyfrifir difyrrwch cnawdol yn eu mŷlg; nâ wna di fawr *gyfrif* o'u geiriau hwŷ, *am nad yw'r dŷn anianol yn derbyn* nag yn daell *y pethau sy o yspryd Duw*, *1 Cor. 2. 14.* Pet-teu eu meist'r yn addoi gephylau wledd fawr, ni fedrent hwŷ feddwl am well gwledd na chael eu gwala o ebran, o yd a dwfr; am nad ydynt hwŷ yn adnabod seigiau gwell na rhai hynnŷ: felly y gwyr hŷn, am nad ydynt hwŷ gydnabyddus ond a budr-bwll eu cnawdolddyfyrwch eu hun, ni fedrant hwŷ ddyrchafu mo'u meddyli-au at ddim a fo uwch na hynnŷ. Ond mi

a ddangofais i ti o'r blaen' ddarlennnydd
tirion, ryw ffyrdd i ystyried ac i feddwl
am bethau a fo mwŷ, er bod yn ddir i ni,
fel i'th rybuddiais yn synych gysaddef gyda
St. Paul, na all calon dŷn na deall na meddwl
y rhan leiaf o honŷnt: ac nid yw
anghyffelyb mae o'r achos hynnŷ y gwa-
harddwŷd i St. Paul adrodd y pethau a
welseu aca glywseu pan gymmerwŷd ef
i fynu yn rhyteddol i'r drydedd Nef, 1 Cor.
2. 9. 2. Cor. 12.

22. I ddibennau, weithian y mae'r gamp
a'r gyngwyftl yma wedi ei gosod i synu i'r
rhaia redo, *fel* y dywaid St. Paul, ac ni cho-
ronir neb, ond yn unig y rhai a ymdrecho,
fel y mae'r un Apostol yn dysgu. 1 Cor.
9. 24. 2 Tim. 2. 4. Nid pwy bynnag a ddy-
wedo wrth Grist Arglwydd Arglwydd a â
i mewn i deyrnas Nefoeth, ond yr hwn sydd
yn gwneuthur ewyllys ei Dâd ef yr hwn sydd
yn y nefoedd, Mat 7. 21. Er bod y deyrnas
yma eiddo Crist wedi ei gosod o flaen pawb,
etto ni chaiff pob dŷn ddyfod i deyrnasu
gyda Christ, ond yn unig y rhai a fo bod-
lon i ddioddef gŷda Christ. Dy ran digan
hynnŷ yw eistedd i lawr, ac ystyried yn-
ôl cyngor dy Iachawdwr, pa beth a wnei,
a oes gennyt ti cymmaint o arian yspryd-
ol, ac a fo ddiagon i a deiladu'r twr hwn,

ac

ac
nŷ
ew
lyw
poe
ach
dey
14.
holl
pob
o'r h
neill
a ch
efe g
a'r t
ti: P
ceisio
hefyd
beth
ser h
gwia
fused
hwyr
23.
fraud
enaid
peryg
yn arf
dod: g

ac i fyned i'r rhyfel hwn, ai nad oes : hyn-
nŷ ydyw, a oes gennyti ti ynot gymmaint o
ewyllys da, a gwroliaeth sanctaidd, a ch-
lywed arnat ddioddef poen gŷda Christ (os
poen y gelwir hynnŷ. ac ynteu yn hyttr-
ach yn hyfrydwch) *fel* y gallech di felly
deyrnasu gŷdag *ef* yn ei deyrnas. *Luc.*
14. 27, 28. Hyn yw'r Questiwn, ac dyma
holl derfyn y peth, ac at hyn y perthyn
pob peth ac a ddywedwŷd yn y llyfr hwn
o'r blaen, pa un bynnac a'i am dy ddiwedd
neillduol di, ai am fawrhydi, a haelioni,
a chyfiawnder Duw ; ac am y cyfrif a ofyn
efe gennyti ti ; a hesyd am y gospedigaeth
a'r taledigaeth sy wedi eu rhoi i gadw i
ti : Fy amcan meddaf yn hyn igŷd, yw
ceisio peri i ti fesurol y naill ran, ar llall
hesyd, ac felly rhoi dy fryd ar edrych pa
beth a wnait, ac na olllyngit mo'tham-
fer heibio mewn diosol esgeulusdra, *fel* y
gwra llawer heb ganfod bŷth mo'u hamry-
fusedd a'u camfynnied, hŷd oni byddo rhy-
hwyr ei wellhâu.

23. Er cariad ar Dduw gan hynnŷ,
frawd anwyl ac er y cariad sy gennit i'th
enaidd dy hun, ysgwyd ymaith y diosolwch
peryglus yma, yr hwn y mae cig a gwaed
yn arfer o fuo i ddynion i gyfgu ynddo : a
dôd gwbl o'th fryd, o *ddifrif* dy galon ar
edrych

edrycham dy enaid, erbyn y fuchedda ddaw.
 Cofia yn fynych y dywediad gwlw hwnnw,
Hoc (momentum unde pendet aeternitas) myn-
 udyn a moment o amser yw'r bŷd hwn,
 etto arno *es* y saif holl dragywyddoldeb
 bywyd ac angeu'r bŷd a ddaw. Ouid
 ydyw ond mynodyn, ac os ydyw fynud-
 yn o gymmaint pwys, pa fodd y mae dyni-
 on y bŷd yn ei ollwng heibio mor ddiofal
 ag y maent.

24. Mia allafwn yma ddwyn aneirif
 o resymmau ac ystyriaethau i gynnhyrfu
 dynion i roi eu bryd yn gwblar wasanaethu
 Duw; ac yn siccr ni byddeu un llyfr o'r
 mwyaf ddigon i gynnwys cymmaint aca-
 ellid ei ddywedyd am y peth hyn. Oble-
 gid nid yw'r holl greaduriaid sy tan y
Nef, ie yn y *nefe* i hun, ac yn uffren hefyd;
 nid yw'r cwbl, meddaf, o'r cyntaf hyd
 y diweddaf, ond megis rhesymmau i annog
 ac i berfwadio dŷn i hynnŷ; nid yw'r cwbl
 ond megis llyfaru a phregethau, a'r cwbl
 yn pregethu ac yn llefain (rhai drwy eu
 cospedigaeth, rhai drwy eu goriant,
 rhai drwy eu tegwch, a'r cwbl drwy eu
 creadigaeth a'u gwneuthuriad) v dylem
 ni, yn ddioed ac yn ddihir, roi ein bryd
 ar wasanaethu Duw; ac nid yw pob peth arall
 amgen nâ gwasanaethu ein gwneuthurwr

a'n prynwr, ond oferedd oll, ac ynfydrwydd oll, ac anwiredd oll, a thrueni oll. Ond etto er hynny, *fel* y dywedais, mi a dybiais yn dda ddeffol yr ychydig bethau hyn a ofodwyd i lawr i ystyried arnynt, megis y pethau pennaf ymhlith y lleill, a alleu weithlo ynghalon gwir Grifftion. Ac onis gall y rhai hyn weithlo ynot ti, ddarlennwydd hynaws, nid oes sawr obaith y gwnaeddim arall i ti mor llës. Ac am hynny, yma y diweddas (er mwyn tynnu ymaith y cýfrýw rwystrau, ac y mae ein gwrthwynebwyrsprydol yn arfer o'u gosod yn erbyn y gwaith da yma, megis yn erbyn y cam cyntaf o'n Iechydwrïaeth ni.) Ein Harglwýdd Dduw, a'n Iachawdr Jesu Grift, yr hwn a fu fodlon i dalu ei waed ei hun, i brynu 'r drestadaeth a'r etifeddi-aeth urddasol yma i ni; a roddo i ni ei räs, i wneuthur y fath gyfrif o honi ag y mae pwys y peth ei hun yn ei ofyn, ac na bo i ni trwy esgeulusdra, golli ein cyfran o honi. Amen.

DIWEDD.

Cyn

Cynhwysiad y llyfr
 hwn, ynghylch y rh-
 esymmau, a'r achosi-
 on a alleu annog dy-
 roi'r cwbl o'i fryd, a'i
 feddwl ar wasana-
 ethu Duw.

PENNOD. I.

L Le y dangosir amcan, a rhannau'r
 llyfr hwn, ynghyd a rhybudd i'r dar-
 llenydd.

Pennod. II.

Mor anghenrhaidd yw i ni ystyried, a
 mysyrioyd ddisrif ar ein cysw'r ein hunain

Pennod. III

Er mwyn pa achos y creuwyd dŷn, ac
 y gosodwyd ef yn y bŷd hwn.

Pennod. IV.

Am y diwedd a'r achos y gwnaed dŷn,
 yn neillduol, ac y ddau beth a ofynnir
 yn enwedig ar hwn dŷn yn y fuchedd hon.

Pennod. V.

Pennod. V.

Am y tost gyfrif a fŷdd rhaid i ni ei
pneuthur i Dduw am y petbau a ddwyed } 48
wyd o'r blaen.

Pennod VI.

Lle y dangosir beth fyw naturiaeth pech- }
od, a phechadur : er mewn dangos nad } 73
fyw Duw yn anghyfiawn erei fod cyn dost-
ad ac y dywedwyd yn y bennod o'r blaen.

Pennod VII.

Angwbaneg o resymmau i ymddiffyn }
ysfawned barnedigaeithau Duw, ac i }
dangos ein baeddedigaeth ninnau ; a } 97
tynny wrth ystyried mawredd Duw, a'i
doniau baelionus tuacattom ni.

Pennod. VIII.

Pa dyb a fŷld gannym ni am y petbau }
yn, wrth farw, a pha fodd y cawn ni } 117
amser hwnnw glywed oddiwrthynt.

Pennod. IX.

Pa boenau fŷdd wedi eu hordeinio }
m bechod ynôl y fuchedd bon. } 141

Pennod. X.

Am y gwobr a'r tâl anrhydeddus a }
20 baelionus, a osodir o flaen pawb a was- } 177
naetho Dduw yn gywir.

Olscrif.

OLSCRIF.

ARgraphwyd ymma yr hŷn olloedd yn y llyfr or blean o waith Dr. *John Davies* o Fallwyd yn *Sir Feirionedd*; ond y tro diweddaſ yr Argraphyd y llyfr hwn or blaen, gosodwyd wrtho beth o maith Mr. *Gouge*, dan enw ail rhan; y neb a wellyffio waith Mr. *Gouge* edrychant amdano oddiwrth y gwŷr o'i Grefydd ef. Ni ddywedaf fi ddim yn erbyn gwaith Mr. *Gouge*. Ond mae gwaith Dr. *Davies* yn haeddu parch a mawrglod gan bawb a gvteddo ei greuawdwr a'i war-edwr Jesu Grift; Ac yn gyſtal llyfr ag a wnaeth dŷn erioed, i gynghori, ac i berſwaedio pobl i ddewis a derbyn iechydwriaeth tuagywŷddol iw henneidiau, yr hyn y mae Duw yn ei gynnig i bôb dŷn a'i Ceisio.

Y llyfr hwn fy wedi ei drefnu yn daclus, a'i rannu yn ddêg o Rannau neu benodau, er mwyn ei wneuthur yn hawdd ei ddeall, neu yn eſmwyth ei ddirnad; ar Argraphiad ymma o lythyrennau bychain i gynhyſo'r llyfr yn gymwys i bobl iefaingc iw garrio yn eu poccedau; fel y gallont (os mynnant) wneuthur deunydd dâ o bob awr a myn i'w ffigur; yr hyn yw dygŷn ewyllus *Dymuniad*.

Eu gwalanaethwr

Thomas Jones

y
ies
w-
n,
ge,
Mr
yr
yn
ith
lod
ar-
g a
er-
wri-
nyn
a'i

lus,
lau,
eall,
aph-
ynh-
c iw
t (os
bob
gyn

thwr

ones

